

Onsdagen den 21 april

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

§ 2 Förlängning av vårsessionen

Herr TALMANNEN yttrade:

I samband med övergången till enkammarssystemet har i författningen skapats en möjlighet till viss förlängning av vårsessionen. I riksdagsordningen § 2, stycket 2, stadgas sålunda:

”Riksdagens vårsession avslutas senast den 31 maj. Riksdagen äger dock, om synnerliga skäl föreligga, efter hörande av den i 50 § omförmälda talmanskonferensen, besluta att sessionen skall pågå längst till och med den 15 juni.”

Talmanskonferensen har vid sammanträde i går funnit synnerliga skäl föreligga för en förlängning av vårsessionen, nämligen att övergången till en helt ny utskottsorganisation i inledningsskedet medfört att beredningen av ärenden i vissa fall krävt något längre tid än vanligt, att utskottsvalen skett senare än vanligt, att arbetsmarknadskonflikten föranlett viss försening av propositionsarbetet samt att de tre sista dagarna av maj månad inte kan utnyttjas för riksdagsarbete på grund av pingsthelgen.

Av dessa skäl har talmanskonferensen tillstyrkt att vårsessionen vid 1971 års riksdag pågår längst till och med den 3 juni för behandling av konstitutionsutskottets betänkande angående förvaltningsrättsreformen, skatteutskottets betänkanden angående skatterätter och om tulltaxeringsförordningen, jordbruksutskottets betänkande angående jordbruksprisregleringen, näringsutskottets betänkande angående vissa varvsfrågor samt finansutskottets betänkande angående tilläggsstater och statsregleringen.

Kammaren beslöt att vårsessionen vid 1971 års riksdag skulle pågå längst till och med den 3 juni.

§ 3 Ärendeplan för återstoden av vårsessionen

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter utdelas en preliminär ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under återstoden av vårsessionen 1971.

§ 4 Föredrogs en fråna herr Lars Eliasson, som den 6 maj 1970 utsetts till fullmäktig i riksgäldskontoret för valperioden 1970–1973, inkommen

Onsdagen den

21 april 1971

*Förlängning av
vårsessionen.*

*Ärendeplan för
återstoden av
vårsessionen*

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

skrivelse, däri denne av sagt sig sitt uppdrag som fullmäktig i riksgäldskontoret.

Med anledning härav beslöt kammaren dels att godkänna avsägelsen, dels och att val av en fullmäktig i riksgäldskontoret efter herr Eliasson skulle anställas i föreskriven ordning.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 105 till justitieutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1389–1395 till konstitutionsutskottet och nr 1396–1399 till utbildningsutskottet.

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter socialutskottets betänkanden nr 4, 6 och 8–10 samt civilutskottets betänkanden nr 11–14.

§ 8 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 108 och 109.

§ 9 Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1971/72 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1–9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

Herr jordbruksministern BENGTTSSON, som meddelat, att han i samband med behandlingen av denna punkt ämnade besvara herr Hanssons i Skegrie (c) den 12 januari framställda interpellation, nr 4, angående beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har frågat om jag är villig att inför riksdagen lämna en redogörelse för vår beredskapssituation på livsmedelsförsörjningens område.

Som sammanfattande mått för beredskapen på livsmedelsförsörjningens område har hittills använts självförsörjningsgraden. Den fredstida självförsörjningsgraden beräknas för närvarande uppgå till 85–90 procent. Detta innebär en viss nedgång från början av 1960-talet då självförsörjningsgraden enligt de senaste beräkningarna uppgick till något över 90 procent. I beräkningarna har hänsyn tagits till importen av bl. a. grönsaker och frukt. Produktionen, mätt i kalorier, har varit i stort sett oförändrad under 1960-talet, men konsumtionen har ökat något på grund av befolkningsökningen.

Vår produktion är numera i högre grad än i början av 1960-talet baserad på importerade produktionsmedel. Den fredstida självförsörjningsgraden anses av bl. a. detta skäl vara ett sämre mått på försörjningsberedskapen inför en avspärrning än vad den var i början av 1960-talet.

Regeringen har därför uppdragit åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att göra en översyn av metodiken m. m. för beräkning av produktions- och konsumtionsutvecklingen samt försörjningsbalansen på livsmedelsområdet. Vid översynen kommer särskilt att beaktas jordbrukets och trädgårdsnäringens potentiella produktionsresurser. För att verkställa utredningsuppdraget har nämnden tillsatt en särskild expertgrupp. Expertgruppens arbete pågår.

Enligt min mening måste man avvakta resultatet av expertgruppens arbete för att få en mera fullständig bild av det aktuella försörjningsläget. I vad gäller de mer långsiktiga frågorna i samband med vår försörjningsberedskap vill jag erinra om det arbete som bedrivs inom den nyligen tillsatta parlamentariska försvarsutredningen om grunderna för vår säkerhetspolitik och den långsiktiga inriktningen av våra totalförsvarsansträngningar.

Utslaktningen av mjölkkor och den därav följande minskningen av mjölkproduktionen efter år 1969 har särskilt observerats i diskussionen om vår försörjningsberedskap. Det finns skäl att påminna om att vi är i det närmaste självförsörjande i vad gäller mjölk och mejeriprodukter. Mjölkproduktionen överstiger avsevärt vad som krävs för vår försörjning med konsumtionsmjölk. Den överskjutande kvantiteten används bl. a. för ost- och smörtillverkning. I fråga om smör täcks vårt behov av egen produktion, som dessutom i ökande omfattning baseras på avskumningsfett från konsumtionsmjölk. För ost är självförsörjningsgraden ca 85 procent. Ostimporten har ökat under senare år till följd av stigande efterfrågan på utländska ostsorter. Mjölken har intagit en framskjutet plats i överläggningarna angående regleringen av priserna på jordbrukets produkter, som riksdagen senare i vår kommer att få ta ställning till.

Jag vill slutligen erinra om att våra beredskapsåtgärder också tar sikte på livsmedelsförsörjningen i krig. Under senare år har en ökad beredskapslagring skett för att förstärka försörjningen i krig. Även andra åtgärder har vidtagits i samma syfte.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret. Det är en betydligt försiktigare jordbruksminister, som lämnar svar i dag. Också för ett år sedan lämnade han nämligen ett svar i denna fråga, som diskuterades av oss. Därvid sade herr statsrådet bl. a. att vår beredskap aldrig har varit bättre än den var då. Jag hade vid det tillfället motsatt uppfattning. Uppgifterna i dagens interpellationssvar är, som jag sade, ganska försiktiga och väl tillrättalagda. Herr statsrådet stryker särskilt under att den *fredsmässiga* självförsörjningsgraden nu är 85 à 90 procent. Jag skulle tro att den riktigaste siffran i dagsläget är 85 procent. Den utredning som nu pågår för att bringa klarhet är alltför välbehövlig. För närvarande är vi inte, vare sig den ene eller den andre, säkra på var vi befinner oss, utan vi måste

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

bygga på de uppgifter som går att få fram.

Herr statsrådet säger emellertid en sak som är utomordentligt viktig, nämligen att vår produktion numera i högre grad än i början på 1960-talet är baserad på importerade produktionsmedel. Ja, det är riktigt, men det är också oerhört allvarligt att det är på det sättet. Den självförsörjning som vi i dag har och som jag anser vara ungefär 85 procent är baserad på en användning av växtnäringsämnen som har ökat ungefär 75 procent under de senaste tio åren. Detta är, som jag sade, i stort sett en importvara som har ökat så mycket i användning. Kväveförbrukningen inom jordbruket är i dag 2,5 gånger större per hektar än den var för tio år sedan. Användningen av fosforhaltiga växtnäringsämnen har ökat med 75 procent per hektar och kalitillförseln har ökat med ungefär 93 procent. Det är denna oerhört ökade tillförsel av växtnäringsämnen som i dag svarar för den 85-procentiga självförsörjningen.

Dagens vegetabilieproduktion är, som jag sade, i högre grad än den någonsin har varit, beroende av importerade växtnäringsämnen. Skulle denna införsel minska, resulterar det ofelbart i en betydande skördeminskning och därmed också en allvarlig sänkning av självförsörjningsgraden. Här har vi, anser jag, en av de största svagheter i vår aktuella beredskapssituation.

Om det nu bara vore så väl att vi hade tillräckligt stora lager av dessa förnödenheter, skulle riskerna för beredskapen vara mindre. Men hur ser det ut med lagren av handelsgödsel, kraftfoder, drivmedel etc.?

1969 gjorde statens jordbruksnämnd en utredning om beredskapsläget. Det var en utomordentligt noggrann och omfattande utredning, och den visade att vi skulle behöva ett lager av ungefär 450 000 ton handelsgödsel för att uppfylla kraven på tillräcklig beredskap. Vi hade 82 000 ton eller ungefär 20 procent av vad vi hade behövt för att klara det beredskapsalternativ som jordbrukspolitiken förutsätter, dvs. tre års avspärrning. Lagren av fodermedel var inte mycket bättre. Vi hade enligt den utredningen behövt ett lager av 520 000 ton. Vi hade 52 000 ton eller lät mig säga 12 à 13 procent av vad vi skulle behöva. Där kommer in en alldeles speciell sak, och det är proteinbehovet vid utfodringen, där vi i hög grad är beroende av import. Jag kommer kanske tillbaka till detta senare i fråga om mjölkförsörjningen.

Jordbruksnämnden ansåg den gången att vi behöver förstärka beredskapen med ungefär 250 miljoner kronor, och det borde ske på det sättet att vi under fem år framöver skulle anvisa 50 miljoner kronor varje år. Det första kravet på de första 50 miljorna avslogs emellertid av riksdagen, och i år har icke heller något sådant anslag förts upp. Man kan alltså utgå ifrån att beredskapen på produktionsmedelssidan inte är bättre nu än den var i fjol – eller som jag visade i siffror lika svag nu som den var då.

Statsrådet säger i slutet av sitt interpellationssvar att det skett en viss förstärkning. Varifrån har vi fått pengar till det? Såvitt jag kan erinra mig har riksdagen inte beviljat något anslag, i varje fall inte av någon betydelse, för att förstärka beredskapen.

Även när det gäller animaliesidan är situationen allvarlig. Antalet mjölkkor i landet har minskat från 957 000 år 1966 – alltså året innan

den nuvarande jordbrukspolitiken satte in — till 712 000, som är den senaste siffran, för april månad i år. Invägningen vid mejeri av mjölk var 1966 3 239 000 ton men är i dag endast 2 650 000 ton. Det betyder att vi redan nu är nere under den mjölkproduktion som man räknar med för år 1975. Det innebär enligt vad experterna säger att vi under lågproduktionsperioderna som ju inträffar vissa tider på året kommer att få det mycket besvärligt för att tillgodose konsumtionsmjölksbehovet i alla distrikt. Man säger att gränsen för att årligen klara det problemet går vid 2 800 000 ton. Vi är i dag som jag sade nere vid 2 650 000 ton. Den nedersta gränsen har alltså passerats, och vi håller på att sjunka ytterligare under den.

Enligt de beredskapsberäkningar som gjordes i 1960 års jordbruksutredning skulle vi vid en eventuell avspärrning första året slakta ut 15 procent av mjölkorna. Det skulle vi göra för att lösgöra arealer för produktion av vegetabilier och på det sättet i varje fall få fram fler kalorier.

Men hur går det med detta när vi redan har en otillräcklig mjölkförsörjning? Har vi råd att slakta ner ytterligare 15 procent av det djurantal vi har nu, om det skulle bli en sådan avspärrning? Jag skulle inte tro att vi har det. Det s. k. smörberget har försvunnit eller i varje fall håller det på att försvinna. Vår egen tillverkning av smör minskade mellan 1969 och 1970 med 33 procent, och från 1968 har nedgången varit 40 procent. Vi har importerat finskt smör och kanadensiskt mjölkpulver.

Det har sagts mig att skummjölken icke kommer att kunna återskickas till producenten efter augusti månad i år. Då inträder som jag sade ett allvarligt proteinproblem för djuruppfödarna, som sysslar med rekrytering av mjölkkor.

Men sedan kommer en mycket allvarlig sak. Man har tidigare sagt att vid en avspärrning skulle djurstammen minskas och i stället areal lösgöras för vegetabilieproduktion; vi skall övergå från att äta animalier till att äta vegetabilier. Detta var på sin tid ett av de stora slagnumren för tillskyndarna av dagens nedbantningspolitik i fråga om jordbruket. Men hur går det nu med den utslaktningen av djur? Vi har redan i dag gjort en betydande utslaktning, och de därigenom lösgjorda arealerna är medtagna i de 85 procenten. 1967 räknade vi med att vi hade 92—93 procents självförsörjning. Därin ingick ungefär 3 procent importerade varor. I dag räknar vi med att de importerade varorna, främst frukten, svarar för inte 3 procent utan ungefär 10 procent. Räknar man bort de 10 procenten från dagens försörjningsläge hamnar vi på en ganska låg siffra.

Som jag tidigare har sagt är vi i dag mer beroende av importerade produktionsmedel än vi varit någon gång tidigare. Det gäller handsgödsel, fodermedel och drivmedel till traktorer. Huruvida vi har tillräcklig beredskap i fråga om det sistnämnda är jag inte alldeles övertygad om.

Jag kommer för min del fram till att även om vi för dagen kan peka på en något så när försörjning — statsrådet nämner i svaret 85—90 procent — är därmed inte sagt att *vår beredskap* är tillfredsställande. *Det helt avgörande och det allt annat överskuggande är ju inte hur det ser ut i dag, utan hur det ser ut den dag gränserna stängs och vi inte kan få behövlig import utifrån. Då bortfaller de importerade fodermedlen, då bortfaller*

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

de importerade växtnäringssåmenerna och då är dagens lagerhållning helt otillräcklig för att klara av denna bortfallna import. Jag stryker än en gång under att vi i dag är beroende av denna import därför att vi har drivit upp en produktion som i högre grad än någon gång tidigare är baserad på en ökad användning av importerad växtnäring och importerat foder.

Jag kommer för min del fram till att frågan är om vår beredskapssituation på livsmedelsområdet någonsin varit svagare och mer riskabel än vad den är i dag.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie började med att säga att jag i mitt svar i dag var betydligt försiktigare än jag var förra gången vi dryftade beredskapssituationen. Den gången sade jag att beredskapssituationen aldrig har varit bättre; det skulle jag alltså inte hålla fast vid i dag. Ja, det har skett den förändringen att situationen i dag är bättre än den var när vi senast resonerade om dessa ting.

Vad man skall komma ihåg är att en översyn av självförsörjningsgradsberäkningen nu görs. Vi vet för dagen inte exakt vad den kan leda till. Man skall exempelvis undersöka vilka möjligheter som finns att inom jordbruket och trädgårdsnäringen öka produktionen för att ersätta den frukt- och grönsaksimport som betyder rätt mycket för självförsörjningsgraden. Vi har utan tvivel möjligheter att av egen kraft ersätta en stor del av denna, och det är bl. a. det som den översynen skall ge besked om.

Det finns ingen anledning att skrämja det svenska folket med att vi skulle ha så dålig beredskapssituation. Jordbruksproduktionens volym har praktiskt taget inte minskat alls under hela 1960-talet. Vi har haft en nästan oförändrad produktion inom det svenska jordbruket under den perioden.

Vad är det då som har skett? Jo, vi har haft en betydande avgång från jordbruksnäringen, men den har gällt de små och de lägre avkastande enheterna. Sedan har det skett en ökning av avkastningen per enhet hos de kvarvarande producenterna, och vi har kunnat hålla en oförändrad produktionsnivå. Det är riktigt att vi i viss mån är beroende av import för växtnäring, men man får inte glömma bort att vi har experter som inte är helt främmande för att vi kan få fram egen produktion på det här området vid sidan av det lager vi skall bygga upp och vars erforderliga storlek för dagen inte exakt kan anges.

Om man ser på den totala produktionsvolymen så märker man att utvecklingen inte tyder på någon försämrad beredskap. Ser man på de enskilda produkterna kan man finna att en viss överskottsproduktion har försvunnit, men å andra sidan har vi fått annan överskottsproduktion. Smöröverskottet och den förlustbringande smörexporten har praktiskt taget försvunnit. Det var rätt intressant att höra hurusom herr Hansson i Skegrie omtalade att vi har tvingats till smörimport från Finland. Det är riktigt, men herr Hansson i Skegrie glömde bort att tala om för kammaren att vår smörexport till England har varit dubbelt så stor som vår import från Finland. Det hade ju varit bra att få veta det också, så att man hade fått en fullständig bild av situationen. Jag upprepar: Vår export

av smör har varit dubbelt så stor som importen från Finland. Men att vi har kunnat få bort det här förlustbringande smöröverskottet tror jag inte några aktiva jordbrukare är ledsna för, utan det hälsar man säkert med tillfredsställelse.

Nu har vi alltså blivit av med smöröverskottet, men i stället har vi fått ett ökat spannmålsöverskott, och det får vi försöka göra oss kvitt utan att kunna tjäna så värst mycket pengar på det. Vad som inträffar är alltså att överproduktionen av mjölk, som huvudsakligen har gått till smörproduktion, har försvunnit, att spannmålsproduktionen har ökat med åtföljande förlustbringande överskott och att den totala jordbruksproduktionen i stort sett har varit oförändrad.

Om jag nu, oberoende av att en undersökning om metoderna för att beräkna självförsörjningsgraden pågår, ändå ger mig på en beskrivning av självförsörjningsgraden, så vågar jag, med ledning av de uppgifter jag har, påstå att den i dag ligger mellan 85 och 90 procent, för att ta till en bred marginal. Självförsörjningsgraden ligger inte under 85 procent men inte heller över 90; den ligger där mitt emellan. När man i 1960 års jordbruksutredning räknade med att vi var uppe i en 98-procentig självförsörjningsgrad, räknade man för högt. Man tog vid det tillfället inte alls hänsyn till den då existerande importen av frukt och grönsaker. Tar vi hänsyn till den, kommer vi fram till något över 90 procent vid den tidpunkten, och självförsörjningsgraden har alltså varit praktiskt taget oförändrad under hela 1960-talet.

Går man till de olika produkterna – och det tycker jag det finns anledning att göra – skall man finna att vi i fråga om vete är självförsörjande till 160–170 procent och i fråga om råg till 143 procent. Vi har alltså stora överskott. Även när det gäller foderspannmål har vi ett stort överskott, som vi inte gärna kan göra oss av med om våra gränser avspärras för import. Då har vi alltså foderspannmål, som i viss mån kan ersätta det kraftfoder som vi eljest skall importera.

I fråga om sockret är självförsörjningsgraden rätt låg, men det har riksdagen beslutat. I och med att vi har antagit det internationella sockeravtalet har vi förbundet oss att ha en sockerproduktion som gör oss självförsörjande till ungefär 60 procent. Resten har vi lovat att köpa utifrån till priser som ligger över världsmarknadspriset som en liten del i vårt utvecklingsbistånd. Här har vi alltså en låg självförsörjningsgrad som vi själva har fastställt.

Går jag så över till att se hur vi har det ställt med mjölken, finner jag att vi är självförsörjande beträffande smör till 109 procent, mjölkpulver till 100 procent och ost till 84–85 procent. Konsumtionsmjölken är det inget som helst tvivel om. Får jag nämna att under november, som är den sämsta mjölmånaden, då produktionen är ungefär 60 procent lägre än i juni–juli, hade vi en invägning av 175 miljoner kg, och vi konsumerade 105. Det finns alltså ingen som helst risk för konsumtionsmjölken, inte ens under en sådan lågperiod. Dessutom pågår det ju ett intensivt arbete för att utjämna mjölkproduktionen över hela året, och vi kan nog räkna med en rätt stor framgång därvidlag allteftersom vi får större enheter inom mjölkproduktionen.

Ser jag på produktionen av kött, finner jag att vi är självförsörjande

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

när det gäller nötkött till 108 procent och fläsk en bra bit över 100 procent. Ägg har vi så att vi klarar oss gott och väl.

Det är riktigt att vi behöver importera 400 miljoner kilo oljekraftfoder och fiskmjöl. Men då får man inte glömma att vi har en export av fodersäd med ungefär samma kvantiteter. Jag är medveten om att det inte har samma värde då man använder detta som fodermedel. Men här har vi alltså en lageruppbbyggnad. Hur stor den behöver vara får vi veta, herr Hansson i Skegrie, när utredningen är klar.

Jag sammanfattar, herr talman, med att säga att det inte finns någon anledning att ge det svenska folket en bild av att vi har en hopplös situation och att vår beredskap på livsmedelsförsörjningens område skulle vara så förtvivlad. Det område där produktionen har gått ned mycket kraftigt är alltså mjölken – det erkänner jag – men vi behöver inte ha några bekymmer för det. I den jordbruksuppgörelse som i dag är i sikte, har man ägnat huvudintresset åt mjölken. Och den väsentliga höjningen kommer ju att läggas på mjölken. Med hänsyn även till detta och om riksdagen accepterar det förslag som vi så småningom kommer med finns det alltså ingen som helst anledning till bekymmer för vår livsmedelsberedskap.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Herr statsrådet rörde sig i huvudsak på det område som – vilket jag påpekade tidigare – inte är det viktigaste, nämligen hur dagens situation ser ut. Jag sade att detta inte är det viktigaste, utan det är ju den situation ser ut som uppkommer när gränserna är stängda. Det är ju därför vi har beredskapslagring, och vi måste ha klart för oss att den situationen kan inträffa. Hur stor produktionen för dagen än är, så är den – som jag sade – med säkerhet otillräcklig vid en avspärning.

Det gäller alltså inte dagens situation utan vad vi skall diskutera är: Hur har vi det ställt vid en avspärning?

Herr statsrådet säger att vår beredskap har förbättrats sedan i fjol. Det skulle vara intressant att höra på vad sätt den har förbättrats. Det lär vara ytterligt små lagerökningar som har åstadkommit – om jag är riktigt underrättad är det sådana lagerökningar som har relativt liten betydelse. I varje fall har ju riksdagen inte beviljat några summor för denna beredskapsökning när det gäller, som jag sade, produktionsidan. Man avslag förslaget om de 50 miljonerna förra året, och man har icke anvisat någonting i år. Vi behöver under en femårsperiod anvisa 50 miljoner per år för att bygga upp en tillräcklig beredskap.

Resonemanget håller alltså inte, men det skulle vara intressant om herr statsrådet ville fortsätta att tala om detta att vår beredskap har förbättrats och lämna oss besked om på vad sätt det har skett. Vad är det för varor vi har köpt och hur mycket har vi fått in som på det sättet förbättrar situationen?

Nej, jämför man situationen för dagen med fjolårets, så finner man att situationen är betydligt sämre.

Herr statsrådet säger att vi har en utredning på gång. Ja, varför har vi det, om beredskapen är bättre och håller på att ytterligare förbättras? Det antyder väl att vi inte är säkra på att vi har rätt bedömt situationen.

Det finns ingen anledning, säger herr statsrådet, att skrämma konsumenterna, därför att produktionen har inte förändrats – den har inte sjunkit. Jag sade ju ganska tydligt ifrån att den produktion vi har i dag – både på vegetabiliesidan och på animaliesidan – är i högre grad beroende av importerade produktionsmedel än vad den någonsin har varit. Och om de produktionsmedlen bortfaller eller krympes kommer återverkningen på produktionen att bli kraftigare än vad den hade varit för några år sedan.

Vi kan, säger herr statsrådet, själva sätta i gång med produktion av förnödenheter. Det var väldigt intressant att höra att vi har det så bra förspänt! När vi har ökat användningen av konstgödsel med ungefär 75–100 procent på tio år och vi i huvudsak bygger på importerade kvävedel m. m., hur skulle vi då snabbt få fram en egen produktion? Varifrån skulle vi ta råvarorna för att sätta i gång den produktionen? Varifrån skulle vi ta fosfor till produktionen av de nödvändiga fosforgödselmedlen och varifrån skulle vi ta kaliet, när vi inte har lager så det räcker? Och varifrån skulle herr statsrådet ta proteinfodret?

Herr statsrådet säger mycket betämt att spannmålen kan vi utnyttja i stället för de importerade fodermedlen. Men det är en väldig skillnad, herr statsråd, på proteinhalten i vårt korn och i importerat kraftfoder. Det är inte antalet foderenheter vi har problem med utan det är äggvitan i fodret, proteinet, som är det allt avgörande. Det är där svagheten ligger hos oss. Mjölken håller som sagt på att minska. Enligt de uppgifter jag fått kommer efter augusti månad i år ingen skummjolk att gå i retur till producenterna för uppfödning av kalvar, och då faller där bort en proteinkälla. Den måste ersättas. Hur skall vi ersätta den? Nej, det är inte så lätt, som herr statsrådet gör gällande, att utan vidare gå över till att själv producera de bortfallna importvarorna.

Sedan berörde herr statsrådet ytterst litet minskningen av mjölkproduktionen, en minskning som jag uppfattar som mycket besvärande. Vi är i dag nere i en mjölkproduktion på 2 650 000 ton, och experterna säger att den nedre gränsen bör ligga vid 2 800 000 ton. Jag tror inte heller att den förbättring av mjölkproduktionens lönsamhet som man nu överlägger om kommer att stoppa den nedåtgående kurvan. Vi kan vara säkra på att kurvan kommer att fortsätta nedåt ännu ett stycke, innan den eventuellt bromsar upp. Och vill man ha den att vända uppåt igen, måste det vidtas andra förbättringar på mjölkproduktionens område än dem vi i dag diskuterar.

Jordbruksministern talade vidare om att spannmålsproduktionen har ökat; där ligger vi nu över 100 procent i självförsörjning, sade han. Men under en avspärning kan vi väl inte bara äta spannmål. Under den senaste avspärningen försökte vi ändra på konsumtionen från den vanliga sammansatta konsumtionen till en ökad vegetabilisk konsumtion, alltså i större utsträckning äta bröd, kålrötter osv. Men när vi hade lyckats ändra konsumtionen något över fem procent, så började det knaka i ransoneringsmoralen. Det har därför mycket ringa betydelse att vi i dag har 105 eller 110 procents självförsörjning på spannmål. Vi kan inte äta bara spannmål. Vi måste ha en animalieproduktion också. Herr statsrådets stora slagnummer i fjol var att vi skulle slakta ut korna och öka

produktionen av vegetabilier, men som jag sade i mitt förra anförande lär vi inte ha råd att slakta ut så särskilt många kor ytterligare.

Sedan vill jag fråga herr statsrådet något mycket väsentligt: Hur har vi det ställt inför en eventuell avspärrning? Som jag sade har vi i dag 20 procent av behovet av växtnäringsämnen i lager och 12 à 13 procent av vad vi behöver av fodermedel. Anser statsrådet att det är en bra beredskapssituation? Det tycker inte jag att det är.

Jag kommer därför fram till att statsrådet tar litet för lätt på dessa ting. Vi har ingen anledning att skrämma konsumenterna men inte heller att invagga dem i tron att vi har det bättre ställt än vad fallet är. Det är säkert bäst att vi ser situationen sådan den är. Och jordbruksministern har som jag sade inte bemött risken av den fallande mjölkförsörjningen, risken av bortfallet av proteinförsörjningen, risken av otillräckliga lager och förnödenheter för ett jordbruk som bygger på en så väsentlig insats av de sakerna.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Att jag tänker delta i denna debatt beror på att jag tycker att statsrådet här ägnar sig litet för mycket åt skönmålning. Han sade att vi inte skulle skrämma svenska folket med att vi har ett besvärligt läge, och han slutade med att situationen inte var hopplös, snarare tvärtom.

När jag lyssnade till statsrådet kunde jag i viss mån instämma i sak, men jag fann att statsrådet inte drog de logiska slutsatserna av sin framställning. Statsrådet Bengtsson sade att den sammanlagda produktionsvolymen inte minskat utan varit i stort sett oförändrad under hela 1960-talet, och det är riktigt. Men det gör ju att beredskapssituationen — framför allt beredskapsläget i händelse av krig — är så mycket allvarligare; i dag producerar vi ju i stort sett samma volym på betydligt mindre areal än tidigare, under betydligt intensivare former och under utnyttjande av ett betydligt mindre antal anställda i jordbruket.

Herr Hansson i Skegrie har här tidigare talat om vad en avspärrning skulle innebära för produktionsmedlen, alltså handelsgödsel och foderäggvita, så det behöver jag inte gå in på; jag kan helt och hållet instämma i vad han sade.

Jordbruksministern tar mycket lätt på hela det här problemet. För något år sedan hade statsrådet uppfattningen att äggvitaförsörjningen inte var något problem, eftersom det fanns ersättningsprodukter. Det var då fråga om att man i ökad utsträckning skulle använda urea som foder till djur. Vid det tillfället uttalade jag viss tveksamhet om huruvida detta i verkligheten var en framkomlig väg. Under senaste året har det förts en miljövårdsdebatt om nitritproblem, och vi måste väl vara överens om att tillför man djuren urea, så måste kvävet någon gång komma in i ett nitritstadium. Därför undrar jag om statsrådet Bengtsson fortfarande är lika entusiastisk för tanken att klara äggvitaförsörjningen för våra husdjur genom en ökad användning av urea.

Ett annat problem är, som jag nämnde, arbetskraftsfrågan. Låt oss säga att vi råkar i beredskapsläge eller, ännu värre, i krigsläge. Vi vet att arbetskraftssituationen inom jordbruket i dag är en helt annan än förra

gången. I dag är huvuddelen av jordbruken enmansjordbruk, där det inte finns några möjligheter att skaffa ersättare. Kommer vi i det läget, så kan produktionen helt tvingas upphöra. Detta är inte bara en fråga om produktberedskap utan även en fråga om arbetskraftsberedskap, och den är kanske ett av de allvarligaste problemen.

Sedan vill jag i likhet med herr Hansson i Skegrie säga att statsrådets beskrivning av mjölksituationen också var något av en skönmålning. Han sade att utvecklingen mot större enheter skulle göra det lättare att få fram den säsongutjämning i produktionen som vi eftersträvar. Men om jag inte är fel underrättad så har vi cirka 70 besättningar i det här landet med en storlek på över 100 mjölkkor. Den politik som bedrivits – den har medfört att man slaktat ut mjölkkena och gått över till annan driftsform – har fått den allra kraftigaste effekten i just de stora besättningarna. Vi har i dag inte en sådan lönsamhet att det finns möjligheter att bygga upp de stora, rationella enheter som statsrådet avser. Oavsett vilket avtal som kommer att träffas – vi har ju sett vissa tidningsuppgifter om den prishöjning som diskuteras – vågar jag påstå att vi inte kan komma upp till en sådan lönsamhetsnivå när det gäller mjölkproduktionen att herr statsrådets förhoppningar att man den vägen skall kunna åstadkomma en bättre säsongutjämning kommer att kunna infrias. Det kommer att behövas långt kraftigare åtgärder.

Frågan om beredskapen när det gäller mjölk har också en annan sida. En mycket stor del av vår mjölkproduktion i dag får vi från enmansjordbruk, där ålderssammansättningen är synnerligen negativ. Ett stort antal mjölkproducenter är i åldern 55–60 år och däröver, och de kommer att försvinna oberoende av lönsamheten.

Som jag ser det är därför problemet med äggviteförsörjningen verkligt akut.

Den jordbrukspolitik, som socialdemokraterna stått för och som inneburit att man skulle minska produktionen genom ganska drastiska åtgärder för att sedan kompensera detta med en ökad lagring, håller inte säkerhetspolitiskt när den konfronteras med den bistra verkligheten. Att man upplyser om detta innebär inte att man utmålar en hopplös situation, utan det innebär bara att man är realist och ser verkligheten i ögonen.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt utan vill bara erinra om en enkel fråga som jag ställde till jordbruksministern tidigare i vår. Bakgrunden till denna fråga var att direktör Mårtensson, som är chef för AB Förenade superfosfatfabriker, den 20 februari i TV hade sagt, att han var ytterligt oroad av den strejk och lockout som skulle drabba bl. a. lotsarna. Den kunde medföra att man vid fabrikena i Landskrona inte skulle kunna fortsätta med tillverkningen mer än en dryg månad. Senare ändrade han denna uppgift till knappt två månader. Man väntade ett fartyg som låg i Casablanca på 30 000 ton, men man befarade att det inte skulle vara möjligt att utan lots ta in fartyget till Landskrona. Det lyckades emellertid så småningom tack vare att vädret var gott och att fartyget endast lastades till ungefär hälften.

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

Jag ville genom min enkla fråga veta om statsrådet drog några slutsatser av den här lilla händelsen för vår allmänna beredskap i händelse av avspärrning. Statsrådet valde den gången att inte gå in på den fråga jag avsåg. Statsrådet ansåg att det i dag, med hänsyn till de lager som fanns hos jordbrukarna, vid centrföreningarna osv., inte var någon besvärande situation. Det var väl också ett alldeles riktigt svar, men inte svar på vad jag avsåg.

Men jag vill gärna i detta sammanhang påminna om min fråga som jag tycker på sitt sätt belyser hur beroende vi är av import av råvaror för handelsgödsel. När vi dessutom vet att våra beredskapslager är långt ifrån så stora som vi anser att de bör vara är det onekligen en allvarlig situation.

I förra årets debatt berördes frågan om hur stora lager vi hade. Det sades då att vi borde ha 460 000 ton handelsgödsel i lager, men att vi 1969 bara hade 82 000 ton, alltså mindre än en femtedel. Det är möjligt att läget är något bättre i dag — det kan jag inte med säkerhet säga — men situationen är i varje fall utomordentligt allvarlig, inte minst när det gäller kvävegödselmedlen som mest påverkar skörderesultatet.

Det råder inget tvivel om att vi i dag är oerhört mycket mer beroende av importerade handelsgödselmedel och kraftfodermedel än för ett antal år sedan. Det innebär också att vår beredskapssituation och försörjningssituation är en helt annan än vad man beräknade för några år sedan.

Jordbruksministern sade i sin replik till herr Hansson i Skegrie att vi nu har bättre beredskap än förra året. Det har jag mycket svårt att förstå. Om jag minns rätt nämnde jordbruksministern då, att vår försörjningsberedskap låg på över 90 procent. Nu säger jordbruksministern att den ligger på mellan 85 och 90 procent. Experterna säger att den ligger på närmare 85 procent enligt den traditionella beräkningen. Men, säger man, om vi tar hänsyn till det beroende vi nu har när det gäller import av fodermedel och handelsgödselmedel torde beredskapen ligga under 80 procent. Detta kan inte sägas med säkerhet — saken är föremål för utredning. Men det finns alltså experter som i dag är beredda att göra det påståendet. Jag tycker nog att jordbruksministern tar litet för lätt på denna fråga. Tyvärr har vi inte en god beredskap, och därför har vi stor anledning att vidta alla åtgärder som kan förbättra densamma.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Men, herr Hedin, det är väl inte så värst övertygande att påstå att man har träffat experter, som säger att vår självförsörjningsgrad snarare är under 80 procent än över. När jag anför att självförsörjningsgraden ligger mellan 85 och 90 procent, grundar jag det på de uppgifter jag har fått av dem som är ansvariga för och sysslar med dessa frågor. Jag har ingen anledning att tvivla på deras uppgifter.

1960 års jordbruksutredning kom fram till att vi låg på 98 procent, men det gjorde vi inte om man tillämpar den nya beräkningsmetoden och tar hänsyn till importen av frukt och grönsaker. Då blir nämligen siffran något lägre. Då kommer man fram till något över 90 procent redan för 1967. Vi är praktiskt taget där i dag.

Ingen kan nämligen förneka att produktionsvolymen är oförändrad.

Det behöver man inte gå till några experter för att få veta. Man kan själv se i de statistiska uppgifter som finns tillgängliga att produktionsvolymen är oförändrad. Då har självförsörjningsgraden minskat på grund av konsumtionsökningen som i sin tur beror på befolkningsökningen. Så enkelt är det.

Vad som har varit det glädjande i denna debatt beträffande både herr Hansson i Skegrie och herr Krönmark är att de nu inte längre förnekar att vår självförsörjningsgrad är praktiskt taget oförändrad. Varje gång vi tidigare har diskuterat denna fråga har man gjort gällande att självförsörjningsgraden krymper med stor hastighet. Både herr Krönmark och herr Hansson i Skegrie erkänner nu att självförsörjningsgraden för dagen är tillfredsställande och att man inte har noterat någon minskning av självförsörjningsgraden. Jag betraktar det såsom ett värdefullt resultat av denna överläggning.

Men det är inte intressant hur stor självförsörjningsgrad vi har i dag, säger herr Hansson i Skegrie efter att ha erkänt att självförsörjningsgraden inte har sjunkit under hela 1960-talet. Det avgörande är, framhåller han, hur vi skall klara oss i en avspärrningssituation. Är det inte avgörande hur stor självförsörjningsgrad vi har i dag? Det är ju utgångsläget. Har vi en självförsörjningsgrad på, låt mig säga, 85–90 procent gäller det ju att klargöra hur stor minskning vi behöver notera, om vi inte längre får några som helst kraftfoder och hjälpmedel utifrån. Då får man alltså ett mått på hur stort lager av sådana varor vi behöver. Det är detta vi håller på att undersöka. Ju högre självförsörjningsgrad vi har i utgångsläget, desto lättare har vi självfallet att klara oss under en avspärrning.

Nu försöker man ge ett intryck av att vi sitter med armarna i kors då det gäller att själva få fram äggviteämnen. När vi senast gjorde upp mellan staten och jordbrukarna satsade vi 10 miljoner kronor för forskning på detta område. Det pågår en intensiv forskning för att inom landet få fram lämpliga ersättningsmedel. Jag tror på denna forskning, som jag livligt har tillstyrkt. Ett forsknings- och utredningsarbete pågår alltså för att vi själva i större utsträckning skall vara oberoende av import utifrån.

Vad man här har skrämt för allra mest är mjölkproduktionen. Herr Krönmark säger att det härvidlag inte blir någon bättring, oavsett lönsamheten. Finns det ingen som helst hjälp oavsett lönsamheten, då är det ingen idé att resonera om dessa frågor.

Jag har fattat det hela så att vi nu har fått ned mjölkproduktionen till den nivå dit egentligen alla ville komma. När vi för två år sedan gjorde upp om jordbrukspriserna fick nämligen jordbrukarna 50 miljoner kronor av budgetmedel, att användas som exportsubventioner för att påskynda utslaktningen, så att vi kom ned i en mjölkproduktion som var lönande. Vi hörsammades av ett mycket dåligt skördeår 1969, vilket gjorde att utslaktningen skedde snabbare än man hade räknat med. Vi är nu nere i en mjölkproduktion som är på gränsen. Vi behöver se till att vi i varje fall inte går mycket längre ned.

Det har varit bakgrunden till överläggningarna mellan jordbrukarnas företrädare och statens förhandlare. Jag vågar påstå att det förhandlingsresultat som man sannolikt kommer att enas om betyder lönsamhet även i nyproduktion — och då är lönsamheten ännu bättre i de gamla

Onsdagen den
21 april 1971

Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område

enheterna. Det är riktigt att en mycket stor del av vår mjölkproduktion kommer från små enheter. 40 procent av mjölkproduktionen i dag kommer från enheter med tio kor eller mindre. Jag är medveten om att de enheterna försvinner i och med nuvarande brukarens pensionering och att vi måste satsa på större enheter, därför att ingen vill vara så bunden som man är av dessa små besättningar. Det måste vara större besättningar. Men när herr Krönmark vill antyda att de stora besättningarna också har försvunnit är det fel. Tendensen har hela tiden varit minskat antal smärre besättningar, ökat antal större besättningar.

Ja, herr talman, vi har alltså i dagsläget en mjölkproduktion som svarar för full försörjning med konsumtionsmjölk – det råder inget tvivel på den punkten. När herr Hansson i Skegrie åberopar experter som är oroliga för detta borde han utveckla sina synpunkter litet grand. Han menar uppenbarligen att vi inte har tillräcklig mängd mjölk till ostframställning. Är det detta han menar har han rätt, men jag anser inte att det är så farligt. När det gäller konsumtionsmjölken är vi emellertid hundraprocentigt självförsörjande – och det är vi även under de månader då vi har en låg produktion. Jag tror i likhet med dem som sysslar med detta på möjligheterna till en avsevärt mycket större jämnhet i produktionen. Där finns mycket att göra, och jordbrukarnas egen organisation bedriver ju en forskning på detta område. Alla tjänar på en jämn mjölkproduktion, och det är någonting vi skall sträva efter.

I ett avspärrningsläge kan naturligtvis försörjningen bli knapp. Vi får vidkännas en produktionsminskning – det är klart – därför att jordbrukarna får mindre oljekraftfoder till korna, men vi får väl liksom under tidigare avspärrningsperioder minska på fettförbrukningen en smula. Jag tror inte att man tar så värst stor skada av det. Vi får naturligtvis i så fall räkna med ransonering i viss mån för att klara försörjningen.

Jag har ingen anledning att skönmåla. Jag har bara angivit de exakta siffror som var och en kan få fram beträffande produktionsvolymen inom jordbruket. Jag har sagt att vi självfallet för denna höga produktion är beroende av import utifrån, men vi har tillsatt en arbetsgrupp som skall undersöka hur stort vårt beroende är. När arbetsgruppen är färdig med denna utredning, är jag beredd att dra konsekvenserna därav, men för dagen bedömer jag läget som på intet sätt oroande.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Statsrådet Bengtsson tog det som något av en debattframgång att han fått både herr Hansson i Skegrie och mig att verifiera att produktionsvolymen i stort sett var oförändrad. Ja, det var just vad jag sade, men i mitt tidigare inlägg kritiserade jag herr statsrådet för att han icke utifrån detta förhållande dragit den logiska slutsatsen när det gällde vårt beredskapsläge.

Att vi har en fredsmässigt sett god självförsörjningsgrad, är så att säga mera av teoretiskt intresse – var denna sedan skall ligga kan vi kanske diskutera. Vad som har intresse är relationen mellan det sätt, på vilket vi i dag åstadkommer en viss produktion, och de förhållanden som kommer att gälla i händelse av krig eller avspärrning. Men just genom denna

Onsdagen den
21 april 1971*Beredskapssituationen på livsmedelsförsörjningens område*

oerhört intensiva drift både i fråga om arbetskraft och framför allt i fråga om produktionsmedel har vi blivit oändligt mera känsliga.

Vi kan ta de förhållanden som rådde 1939–1940. Den avspärning som då inträdde innebar att vi blev avskärmade från handelsgödsel o. d., men den inverkade ytterst litet på produktvolymen. En avspärning i dag skulle bli mera kännbar.

Men nu säger herr statsrådet att man inte sitter med armarna i kors utan att 10 miljoner kronor satsats på forskning. Det är klart att vi kan framställa kväve ur luften, för den har vi inom landets gränser. Kanske vi också kan klara fosfaten via järnbruken, men några kalifyndigheter av betydelse inom landets gränser har vi inte enligt vad jag vet. Här har vi alltså en klar gräns, och här kan vi inte göra någonting.

Jag vill bara konstatera att när det gäller forskningen om ersättningsmedel tog herr Bengtsson inte upp sitt stora paradnummer från förra året, nämligen urean, och jag tolkar detta så att man även inom departementet börjar bli något skeptisk mot huruvida det är möjligt.

Statsrådet sade i fråga om mjölken att jag har fel och att de stora besättningarna inte har minskat. I så fall förstår jag inte vilka informationer herr statsrådet får. Det är bara att studera län efter län. Jag kan ta mitt eget län, och jag kan ta grannlänet, där vi snart inte har några stora besättningar kvar. Just i vår har många av de mycket stora besättningarna försvunnit därför att de inte medfört en tillfredsställande lönsamhet och inte kunnat bära produktionen.

Nu säger herr Bengtsson att med det avtal, som sannolikt kommer att träffas, får man lönsamhet i nyproduktionen, alltså i ett företag där man gör nyinvesteringar i byggnader, installerar tekniska anordningar osv. Då måste jag säga att det tydligen hänt förbluffande saker under den senaste tiden, för enligt gjorda driftsanalyser skulle det för den sakens skull krävas betydligt större prisförändringar än som diskuterats i pressen. Utifrån mina erfarenheter och de informationer jag har fått bedömer jag det som rätt osannolikt. Det var detta jag menade då jag sade att en lönsamhetsförbättring av det slag, som vi sannolikt får, på sikt icke kommer att lösa problemet med mjölkproduktionen sedd i dess beredskapspolitiska sammanhang. Jag tror att det kommer att medverka till att stoppa upp den nuvarande trenden och ge utrymme även för jordbruksminister Bengtsson och andra att föreslå kompletterande åtgärder. Jag är alldeles övertygad om att det avtal som nu kommer att träffas inte löser bekymren vare sig för det svenska jordbruket eller för jordbruksministern i det fallet.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Herr statsrådet Bengtsson svarade aldrig på min fråga hur beredskapen har förstärkts. Vi fick aldrig något svar på hur det har skett eller i vilken omfattning när statsrådet i slutet av interpellationssvaret påstår att beredskapen har förstärkts.

Sedan frågade statsrådet mig vad jag menade med att säga att experterna bedömer det så att vi inte bör ha en lägre produktion än 2 800 000 ton mjölk för att klara mjölkkonsumtionsförsörjningen vid lågproduktionsperioderna. På det kan jag svara att det inte produceras

lika mycket mjölk överallt – i vissa distrikt produceras det mera och i andra mindre. Vid lågproduktionsperioderna överflyttar man mjölk från ett överskottsområde till ett underskottsområde. Det har redan inträffat att det har varit så låg produktion i vissa distrikt att man icke med överföring av mjölk tillräckligt har kunnat tillgodose konsumtionsmjölkbehovet i dessa distrikt. Det räcker alltså inte med att säga att vi producerar så eller så mycket mjölk totalt över hela landet, utan vi måste ha en tillräcklig konsumtionsmjölkproduktion i varje distrikt. I varje fall måste produktionen vara av den omfattningen att det är praktiskt möjligt att föra över mjölk från ett distrikt till ett annat. Det var det jag menade när jag sade att vi i dag är under gränsen 2 800 000 ton producerad mjölk; vi är nere i 2 650 000 ton.

Jag noterar liksom herr Krönmark med vilken glädje statsrådet Bengtsson konstaterade att vi nu är överens om att produktionsvolymen är oförändrad och tillräcklig. Ja, tillräckligheten kan man alltid diskutera. Om vi skall vara riktigt noga med siffror kan väl den siffra på 90 procent som herr statsrådet angav från början av 1960-talet lika väl vara 92 procent liksom vi i dag kan säga att den är 85 procent. Det har ändå skett en minskning. Herr statsrådet kan ju ta det för vad det är. Här rör vi oss dock med siffror som kan diskuteras, men att produktionsvolymen är absolut oförändrad skall vi nog vara mycket försiktiga med att säga.

Sedan kom herr statsrådet in på den verkligt väsentliga punkten, och den har han inte gett sig in på tidigare. Han säger nämligen: Hur stor minskning av produktionen behöver vi notera vid en importavskärning? Ja, det är just där skon klämmer. Det är också den frågan som herr statsrådet så lätt och ledigt har sprungit förbi hela tiden. Frågan är alltså hur vi klarar oss vid en avskärning. Jag tror att vi är överens om att den produktion vi i dag har – som jag har sagt flera gånger – bygger på att vi i oförändrad utsträckning kan importera växtnäring och fodermedel.

Herr statsrådet säger sedan lätt och ledigt att forskning pågår för att försöka få fram ersättningsmedel. Ja, men vi kan inte leva på forskningen. Om våra gränser skärs av har vi inte nytta av att det forskas. I varje fall måste vi under tiden det forskas ha tillräckliga lager. Vi får alltså hoppas att forskningen leder fram till resultat. Herr statsrådet trodde i fjol på urea. Den tilltron bör nog reduceras. Som herr Krönmark har sagt får man nog vara mycket försiktig med användningen av urean som proteinfoder. Men vi har åkerbönan. Vi får hoppas att förädlingen av åkerbönan skall fortskrida så att den kan bli en ordinarie växt vid sidan om alla andra. Då får vi ett tillskott i proteinförsörjningen genom den. Men det dröjer åtskilliga år innan vi är där. Under tiden måste vi ha lager som svarar häremot.

Herr talman! Jag skall inte begära ordet fler gånger i denna debatt. Vi skall behandla fler ärenden än detta i dag. Jag började med att berömma herr statsrådet för att han var så försiktig – och det skall man ju vara när man rör sig på svag is. Men jag tycker att efter hand som herr statsrådet har fortsatt debatten här så har hans dristighet ökat avsevärt, i varje fall betydligt mera än vad hållbarheten i underlaget har gjort.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det kan ju, herr Hansson i Skegrie, bero på att herrarna genom sin medverkan har gett mig tjockare is under fötterna, och att jag därför känner jag mig litet säkrare på isen. Nu har herr Hansson i Skegrie ställt frågan var det är någonstans som vi har förstärkt beredskapslagringen. Jag säger i mitt svar bl. a.: ”Jag vill slutligen erinra om att våra beredskapsåtgärder också tar sikte på livsmedelsförsörjningen i krig. Under senare år har en ökad beredskapslagring skett för att förstärka försörjningen i krig.”

Nu vet herr Hansson mycket väl att jag är förhindrad att stå här och berätta om vilken lageruppyggnad vi har för beredskapslagring för krig. Jag kan alltså inte ange vilka kvantiteter vi har av olika produkter. Det vet herr Hansson bättre än jag.

Det var intressant att herr Hansson i Skegrie var bekymrad över att man var tvungen att skicka mjölk från ett distrikt till ett annat. Det får vi säkert finna oss i, herr Hansson, och det har vi funnit oss i. Stockholmsarna kan rimligtvis inte i sin närhet ha sådan mjölkproduktion att de är självförsörjande. Jag tror t. o. m. att vi hallänningar och skåningar får hjälpa stockholmarna så att de får mjölk i erforderlig omfattning. Det är inte märkvärdigt, i all synnerhet inte i våra dagar när man nu kan transportera även mjölk mycket lätt från olika delar av landet. Vi får nog vara snälla och räkna med totalproduktionen i vårt land även i fortsättningen.

Jag är utav den meningen att forskningen som vi bedriver här är utomordentligt värdefull. Det är klart att under tiden som vi forskar måste vi ha beredskapslager, och herr Hansson vet hur stort det lagret är för dagen.

Jag tar inte lätt på denna sak. Jag har ju sagt att vi har tillsatt en arbetsgrupp som skall undersöka de här tingena. Det tycker jag vi måste göra, ty här kommer ständigt nya element in. Ingen tänkte tidigare på exempelvis den stora importen av grönsaker och frukt. Ingen människa tänkte på det 1966/67, och det är ett faktum. Då måste vi undersöka om vi själva kan ersätta dessa produkter. Det är många frågor som dyker upp undan för undan, frågor som ständigt måste undersökas och belysas.

Får jag sedan till herr Krönmark säga att det kan väl inte vara enbart av teoretiskt intresse att produktionsvolymen har varit oförändrad. Jag tycker det enda konkreta man har att stå på är den produktionsvolym man har att utgå ifrån. Det är inte alls ett teoretiskt intresse.

I mitt svar till herr Krönmark glömde jag – jag ber om överseende med det – att kommentera arbetskraftssituationen. Jag borde ha sagt att jordbruksnämnden tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsen har gjort en utredning om blockorganisationen, dvs. den organisation man behöver ha i händelse av avspärrning för jordbrukets vidkommande. Det förslaget är nu ute på remiss och så snart det kommer skall vi titta på det, så att även den delen av vår beredskap blir effektiv.

Jag är ingen ureaexpert, men jag har ingen anledning att ta tillbaks något av det jag sade förra året. Detta är en fråga som forskarna nu arbetar med, och det är deras sak att säga om ämnet duger eller inte. Det kan knappast vara min uppgift att avgöra om det är riktigt eller fel att

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

använda det. Men ingenting har ju framkommit som tyder på att man inte kan använda det i någon form i jordbruket.

När det gäller prisfrågorna vill jag säga, att vi just nu inte har så många andra medel att använda för jordbrukets vidkommande än detta. Nu säger herr Krönmark att han inte tror att det avtal som nu är i sikte kommer att få någon gynnsam effekt på jordbruket. Ja, de preliminära överläggningarna har ju gått ut på att man skall ha en treårig avtalsperiod just för att man skall kunna produktionsplanera inte minst när det gäller mjölkframställningen. Man skall alltså inte bara känna till den höjning man får första året utan också ha vetskap om att man får en viss höjning även de kommande åren under en treårsperiod. Allt detta verkar gynnsamt på produktionen av mjölk.

Herr talman! Jag tror att jag med detta har sagt vad jag behöver säga.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 12

Administration av permanent skördeskadeskydd m. m.

Kungl. Maj:t hade i proposition nr 1, bilaga 11 (punkten C 7, s. 37–38) föreslagit riksdagen att till Administrativa av permanent skördeskadeskydd m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av förslagsanslag av 12 453 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats
dels motionen 1971:213 av herr Larsson i Öskevik m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde skyndsamt översyn av jordbrukets skördeskadeskydd genom skördestatistiska nämnden eller på annat sätt, främst avseende

1. sänkt självrisk,
2. indelning i mindre skördeuppskattningsområden, som var geografiskt och odlingsmässigt enhetligare, så att en rättvisare skördeersättning kunde uppnås,
3. infogande i skördeskadesystemet av grödor, som hittills lämnats utanför, t. ex. yrkesfruktodlingen samt
4. möjligheter till tidigare utbetalning av skördeskadeersättningarna,
dels motionen 1971:271 av herrar Persson i Heden och Jonasson, vari hemställts att riksdagen i fråga om skördeskadeskyddet medgav, att ramen för de behovsprövade bidragen fastställdes till två procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador eller, om beräkning enligt denna regel gav till resultat ett lägre belopp, högst 800 000 kronor,

dels motionen 1971:420 av herr Krönmark m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uppdrog åt Kungl. Maj:t att genom skördestatistiska nämnden utreda förutsättningarna för sådana ändringar i skördeskadeskyddet att, enligt vad som anförts i motionen, utbetal-

ningen av ersättningarna kunde ske samma år som skördeskadan uppstått samt att riksdagen beslutade att, med verkan redan i fråga om skador på 1971 års skörd, höja den för behovsprövade bidrag avsedda andelen av skördeskademedlen från en till två procent,

dels motionen 1971:977 av herr Adolfsson m. fl. vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att skördestatistiska nämnden gavs i uppdrag att utreda möjligheterna till en säkrare bedömning av skördeskador,

dels motionen 1971:996 av herr Gustafsson i Stenkyrka, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av det obligatoriska skördeskadeskyddet, varvid borde övervägas en bättre samstämmighet mellan landets olika delar samt en lägre självrisk, behovet av ökade resurser och förbättrad teknisk utformning liksom en större andel för de individuella ersättningsbehoven i form av behovsprövad bidragsgivning varjämte dessutom borde eftersträvas ett system som gjorde det möjligt att utbetala eller i varje fall beskatta ersättningsbeloppen inom samma år som skadan skedde,

dels motionen 1971:1023 av herr Kristiansson i Harplinge m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att en utredning tillsattes med uppgift att i samråd med skördestatistiska nämnden skyndsamt göra en översyn av skördeskadeskyddet i syfte att öka dess effektivitet,

dels motionen 1971:1043 av herrar Rimås och Berndtsson i Bokenäs, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en översyn av skördeskadeskyddet i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. lämnade utan åtgärd motionerna 1971:213, 1971:977, 1971:996, 1971:1023 och 1971:1043 samt, såvitt däri hemställdes om översyn av det obligatoriska skördeskadeskyddet, motionen 1971:420,

2. lämnade motionen 1971:271 och, såvitt i övrigt var i fråga, motionen 1971:420 utan åtgärd,

3. till Administration av permanent skördeskadeskydd m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 12 453 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Johansson i Holmgården (c), Berndtsson i Bokenäs (fp), Kristiansson i Harplinge (c) och Leuchovius (m), som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa,

att riksdagen

1. som sin mening gav till känna vad reservanterna anförts i anledning av motionerna 1971:213, 1971:977, 1971:996, 1971:1023 och 1971:1043 samt, såvitt däri hemställdes om översyn av det obligatoriska skördeskadeskyddet, motionen 1971:420,

2. i anledning av motionen 1971:271 och, såvitt i övrigt var i fråga, motionen 1971:420 som sin mening gav till känna vad reservanterna anförts angående ramen för utbetalning av behovsprövade skördeskadebidrag.

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Alltsedan den obligatoriska skördeskadeförsäkringen infördes så har i riksdagen gång efter annan påtalats skördeskadeskyddets tekniska utformning, som omöjliggör en något så när rättvis bedömning av skördeskadorna. En reform är givetvis inte fulländad i och med att den införs. Det är ju så i alla sammanhang. Men man har nu en tioårig erfarenhet av reformens verkningar, och ändock kvarstår alltjämt den tekniska utformningen av skördeskadebedömningarna och av utbetalandet av ersättning till de drabbade jordbrukarna. Detta har också gång efter annan lett till att man här i riksdagen motionerat om förbättringar beträffande strataområdena, beträffande självriskan osv.

Eftersom det nu inte kan ske någon rättvis bedömning genom det system som skördeskadorna nu beräknas enligt, torde det vara riktigt med en s. k. behovsprövad skördeskadeersättning. I en motion, nr 271 detta år, har herr Jonasson och jag hemställt om att ramen för de behovsprövade skördeskadeersättningarna måtte fastställas till 2 procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador, dock maximerad till 800 000 kronor.

Denna del av det obligatoriska skördeskadeskyddet ger möjlighet till skadeersättningar för sådana skördeskador som uppstått på grund av extraordinära förhållanden eller i fall där den generella ersättningsformen inte utlöses. Det är denna generella form som så många gånger i riksdagen ansetts kunna ge upphov till betydande orättvisor vid fördelningen av skördeskadeersättningar.

Jag har vid flera tillfällen sett exempel på att av två gårdar som gränsar intill varandra — bara staketet skiljer dem åt — den ena erhåller skördeskadeersättning och den andra inte, trots att skadorna har varit av samma storleksordning eller t. o. m. större på den gård som uteslutits från ersättning. Orsaken till detta är, som jag nämnde inledningsvis, de s. k. strataområdenas utformning, dvs. den indelning i områden efter vilken man gör beräkningarna.

Det kan också hända att en gård på grund av andra förhållanden får sin gröda nära nog totalt förstörd. Sådant har förekommit varje år, och då skall det behovsprövade skördeskadeskyddet träda in. Vi anser att det belopp som avsatts för förenämnda ändamål är för litet. Ett belopp som är beräknat efter en procent av den utgående allmänna skördeskadeersättningen och maximerat till 400 000 kronor täcker i många fall inte föreliggande behov.

Nu skriver utskottsmajoriteten att några omständigheter som talar för att riksdagen i år bör ändra sin ståndpunkt i nämnda hänseende inte förebragts. Det beror alldeles på om man vill skapa ett rättviseförhållande eller inte. Vill man inte göra någonting för den som drabbats av skördeskador och som inte kan erhålla någon ersättning på grund av systemets utformning, då skall man avslå förslaget om uppräkning till 2 procent av den allmänna ersättningen, maximerat till 800 000 kronor, och då skall man fortsätta på den negativa linje som säger att sträng restriktivitet skall tillämpas vid ifrågavarande bidragsgivning. Men vill man däremot, herr talman, skapa ett rättviseförhållande och ge möjlighet till ersättning för dem som bäst behöver denna, vill man gardera sig mot

verkningarna av skördeskadeskyddets tekniska oformlighet, då skall man följa det förslaget som framförts i motion 271. Det är självfallet att om det finns möjligheter att behövspröva en skördeskada och det finns ekonomiska resurser för att ge ersättning, då har man också möjligheter att lättare reparera de felaktigheter som förelegat alltsedan skördeskadeskyddets införande och som alltjämt är för handen, nämligen oformligheten i bestämmelserna om hur man skall försöka klara ut skördeskadornas omfattning.

Jag anser att det är en rättviseåtgärd att gå in för en ökning av detta anslag till 2 procent av de utbetalade generella medlen, maximerat till 800 000 kronor, i varje fall till dess vi fått möjligheter att göra en riktig bedömning av skördeskadorna.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till reservationen I i jordbruksutskottets betänkande nr 1.

I detta anförande instämde herr Krönmark (m).

Herr BERNDTSSON i Bokenäs (fp):

Herr talman! Allt sedan 1961 års riksdag fattade det viktiga beslutet om införande av ett särskilt skördeskadeskydd, som varit till hjälp för många, har det varje år i riksdagen framförts önskemål om att få systemet förbättrat. Så även i år. Även om en översyn av metodiken för skördeskadeuppskattningen och ersättningsberäkningen fortlöpande sker i skördestatistiaka nämnden, finns det flera olösta problem kvar.

Av denna anledning har utskottet även i år haft att behandla ett flertal motioner, däribland motionen 1043 med hemställan om en översyn av det obligatoriska skördeskadeskyddet för att få det hela att fungera på ett så rättvist sätt som möjligt. Men samtliga motioner har avstyrkts av utskottsmajoriteten. Det gäller dock angelägna frågor såsom att få områdesindelningen så enhetlig som möjligt. Det gäller möjligheterna för en utökning av antalet provytor för att få ett säkrare områdesmedeltal, och med den betydelsen betesvallarna numera har i många trakter är det också av vikt att skördeskadeskyddet fungerar bättre även på detta område. Tidpunkten för ersättningsens utbetalande är också en sak som inte är tillfredsställande löst. Det är därför angeläget att en utredning om en översyn kommer till stånd snarast möjligt.

Herr talman! Jag vill med detta korta anförande yrka bifall till reservationen I vid punkten 12.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag är mer än väl medveten om svårigheterna att kunna åstadkomma ett skördeskadeskydd som ger den rättvisa som jordbrukarna självklart skulle anse riktig. Jag är också medveten om att om man skulle söka åstadkomma ett individuellt skördeskadeskydd, det enda sättet att komma fram till en riktig ordning, skulle detta medföra kostnader som jordbrukarna inte vill vara med om och inte kan bära.

När skördeskadeskyddet tillkom var man överens om att det var ett försök och att man skulle följa utvecklingen, att man skulle ha en löpande översyn och göra förbättringar allteftersom nya erfarenheter

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

kunde komma fram. Det är riktigt att vissa förbättringar kunnat ske under de år som gått, men det som åstadkommit har i alla fall helt varit bundet vid de principer som man 1961 gick in för, när skördeskadeskyddet tillkom.

Vi har därför från jordbrukets organisationer ansett det riktigt och rimligt att man efter de år som nu gått gör en grundligare översyn av skördeskadeskyddet – en ordentlig utredning av vad man kan få fram för att ge jordbrukarna ett bättre skydd och en större rättvisa. Vi har krävt att en sådan översyn skall göras. Det kostar givetvis rätt avsevärda pengar. Vi har inte fått gehör för detta hitintills, men vi menar att det är en utomordentligt angelägen uppgift.

Vi är också medvetna om att den personal som handlägger skördeskadeskyddet och som sköter om den löpande översyn som för närvarande förekommer inte hinner med den grundliga genomgång och den utredning som skulle behövas. Den kan medverka till denna, men den kan inte helt sköta om det hela.

Det är mot den bakgrunden som vi har krävt att pengar skulle ställas till förfogande för denna ordentliga översyn av skördeskadeskyddet. Vi tror att en sådan utredning med den erfarenhet som man numera har bör kunna ge ett icke oväsentligt resultat, även om jag har klart för mig att man vid ett skördeskadeskydd som ändå är kollektivt för ett visst område inte kan komma fram till den rättvisa som jordbrukaren givetvis skulle önska få del av.

Det är med hänsyn till detta som jag, herr talman, vill yrka birall till reservationen I vid punkten 12.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Under punkten 12 behandlas Kungl. Maj:ts förslag om att 12 453 000 kronor anslås för administration av det permanenta skördeskadeskyddet.

Vi firar i år tioårsjubileum av skördeskadeskyddets införande i vårt försäkringssystem. Mig veterligt är Sverige det enda land som har lyckats genomföra ett sådant system. Utan att ha några erfarenheter – vare sig historiska inom landet eller internationella – och utan det objektiva sakunderlag som skulle ha behövts har vi byggt upp detta system. Man har hela tiden fått utgå från ett subjektivt material, och undan för undan har man sedan byggt på och förbättrat systemet.

Inom utskottsmajoriteten är vi inte alls förvånade över att motioner har väckts allteftersom brister i systemet visat sig. I den mån det varit möjligt har bristerna avhjälpats. Jag vill erinra om att vi från början inte kunde ta hänsyn till kvalitetsfrågorna. Nu kan vi göra det. Vi kunde inte ta hänsyn till bärgningsskador. Dessa har nu också inordnats i systemet. Allt detta har självklart fört med sig att man tvingats gå mer noggrant till väga, och som följd därav har utbetalningarna inte kunnat göras i den takt som varit önskvärd.

Med detta som bakgrund vågar jag påstå att systemet har utvecklats i den riktning som vi hoppades. Men naturligtvis väcks varje år motioner om att systemet på vissa punkter skall överses, och man föreslår nu att en parlamentarisk utredning tillsätts för att utreda hela systemets utform-

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

ning i framtiden. Inte heller reservanterna vill dock bestrida att åtskilliga förbättringar har genomförts under årens lopp, men de anser att det återstår ytterligare en del att göra.

Inom utskottsmajoriteten hänvisar vi till att skördestatistiska nämnden har i uppdrag att ständigt följa dessa frågor. När den redovisar de synpunkter som den har kommit fram till kommer riksdagen att få ta ställning till de förslag som kan föranledas därav. Skördestatistiska nämnden är ingen expertnämnd så till vida att bara experter sitter där; i nämnden ingår också människor som i sin näringsutövning sysslar med jordbruksfrågor. Vi har därför funnit att nämnden får pröva dessa frågor och lägga fram de förslag som den kan anse erforderliga.

I reservationen vid denna punkt tas också upp frågan om möjligheterna att utbetala ersättningarna tidigare än nu, och jag skall något uppehålla mig vid den punkten.

Det råder ingen motsättning mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, hoppas jag, i fråga om att i den mån utbetalningarna kan göras tidigare är detta naturligtvis ett plus. Några faktorer kan vi emellertid inte bortse från. Systemet bygger på att man inom vissa områden, strata, på statistisk väg tar fram vissa gårdar som skall utgöra provyttegårdar. Från dessa tar man sedan provytor som man lägger ut tidigt på våren. Där skall redovisas det faktamaterial som man bygger uppgifterna på. Detta skall innehålla sammansättningen av grödorna på respektive gård, och om man får en skördeskada skall utbetalning göras till alla inom området befintliga jordbrukare. Då skall man ta hänsyn till kvalitetsfrågorna och till alla de risker som här kan föreligga.

Nu sägs det i herr Hedins motion och även i reservanternas motivering att man borde kunna göra s. k. förskottsutbetalningar och att det inte är nödvändigt att man går så noggrant fram när man prövar kvaliteten på de olika grödorna. Men om man har ett system som bygger på provytan och man hela tiden använder den som underlag – när det gäller sådd, när det gäller grödans sammansättning osv. – kan man rimligtvis inte lämna den när man så att säga skall ta proverna. Då får man inte gå subjektivt till väga, då måste provytans resultat vara avgörande för området. Den skall skördas, och bärgningsförlusterna skall dras ifrån, och då får man de resultat som man vill ha fram.

Det är riktigt att många jordbrukare kan känna sig missgynnade genom att den ene får större ersättning och den andre mindre. Det beror på att man inte räknar med grödan som sådan på den enskilda gården, utan man sammanlägger den produktion som förekommer på hela egendomen. Den ena grödan kan alltså ge ett bättre resultat, som kompenserar för ett sämre när det gäller den andra. Slutprodukten blir alltså vad man har fått fram inom det här området på den egna gården.

Herr Persson i Heden talade nyss om två fall – och jag vill inte bestrida att sådana kan förekomma: en jordbrukare på den ena sidan om gårdsgården fick inte någon ersättning medan en jordbrukare på den andra sidan fick det. Det är klart att då fungerar inte systemet riktigt, och då skall nämnden se till att strata får en annan utformning. Det var det ena fallet. Men i det andra fallet kan det tänkas att inom ett strataområde befinner sig en gård som av omständigheter som ingen har

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

räknat med kan få en skördenedsättning som är större än andras. Den frågan har man behandlat på det sättet att man har kopplat bort den från försäkringssystemet och i stället ställt 1 procent av utgående skördeskadebidrag, eller högst 400 000 kronor, till lantbruksnämndernas förfogande – det har alltså skördestatistiska nämnden inte med att göra – för att de i uppkommande fall skall kunna ge bidrag. Men det bidraget blir helt byggt på subjektiva värderingar. Icke inom något strataområde finns några normskördar för den enskilde jordbrukaren. Det är hela tiden området som skall vara gällande. Som sagt finns det inte heller några uppgifter från den egna gården. Vi menar att om man inte vill att systemet skall få alltför kostnadskrävande administration eller bygga på andra än så långt som möjligt objektiva grunder, då skall man vara väldigt försiktig med att utöka det här beloppet. Därför har vi yrkat avslag på den framställningen och föreslår att bidraget i fortsättningen skall utgå med 1 procent av de utbetalade beloppen, vilket sammantaget blir högst 400 000 kronor.

Som jag sade tidigare skall man också ta med alla tänkbara faktorer, t. ex. lagringskostnader, och kvalitetsbedömningarna. Nu har det visat sig att den foderspannmål som odlas i Norrland kräver större kostnader för torkning osv. än vad fallet är i andra delar av landet. Man konsumerar med andra ord hela sin produktion på hemmagården och får på det sättet betydligt större kostnader. Därför föreslås en ytterligare höjning med 1 miljon kronor och att skördestatistiska nämnden därav skall disponera 650 000 kronor för att utveckla en metod just på det här området.

Herr talman! Det skulle kanske ha funnits mera att tillägga, men jag skall inte göra det just nu. Reservanterna har såvitt jag förstår insett alla de svårigheter som här har funnits, och de konstaterar att förhållandena inte är helt tillfredsställande. Det medger jag gärna. Men vi är på det klara med att den skördestatistiska nämnden har dessa problem för ögonen. Vi får ju varje år inför utskottet en föredragning av tjänstemännen i nämnden, varvid de klart och tydligt säger att de följer detta system med mycket stor uppmärksamhet. Vi har därför svårt att förstå att man med en stor, kostnadskrävande utredning skulle komma till några andra resultat.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Herr Persson i Skänninge har mycket riktigt redovisat en del av skördeskadeskyddets tekniska problematik, strataområdena, provtagningarna m. m. Av detta framgår ju att herr Persson i Skänninge har samma uppfattning som jag, nämligen att den tekniska utformningen och de tekniska beräkningarna inte fungerat på ett riktigt sätt. Herr Persson i Skänninge erkände ju också att av två gårdar, som har precis samma betingelser, kan det hända att den ena gården tilldelas skördesskadeersättning medan den andra inte får, blott och bart därför att strataområdets gräns går just vid gårdsgränsen.

Då torde väl det ändå vara riktigt, som hemställts i motionen 271, att öka det behovsprövade skördeskadeskyddet till 2 procent i förhållande till det generella, så att vederbörande lantbrukare, som har drabbats av

samma skördeskada, måhända i vissa fall större sådan, och därför i högsta grad är i behov av denna hjälp, också kan erhålla ett s. k. obligatoriskt skördeskadeskydd.

Här gäller det inga stora belopp. Ökningen är maximerad till 800 000 kronor. Därmed skulle man dock ha möjligheter att åtminstone tillnärmelsevis rätta till de orättvisor som härvidlag finns. Jag erkänner att det är en mycket svår teknisk problematik när man beräknar skördeskadeskyddet, som också herr Persson i Skänninge berörde. När man är medveten om detta torde det väl också vara riktigt att på något sätt lösa dessa problem och skapa någon rättvisa.

Skördeskadeberäkningen är underlig. Jag skall bara anföra ett exempel från torkåret 1969. I Boråsbygden var det flera strataområden där vallskörden var utomordentligt god. I beräkningsgrunderna hade det trots detta satts ett minus för denna skörd – dvs. en förlust hade uppstått. I fråga om potatisen var det nära nog missväxt, och på många gårdar var det helt missväxt. Men överallt var det satt ett plus. Det skulle vara en god skörd som skulle ge ett saldo. Då måste det väl det här systemet vara ett fel som man bör erkänna och kompensera – vilket man kan göra genom den behovsprövade beräkningen. Det är just detta som vi har begärt i reservationen 1, moment 2.

Herr talman! Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande utan vidhåller detsamma.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga någonting i den här debatten, men herr Persson i Skänninge uppehöll sig rätt mycket vid en motion som jag har väckt och som avser att man skulle försöka vidta åtgärder för att få utbetalningarna gjorda det år då skadan har inträffat och inte, som nu är fallet, långt efteråt. I allmänhet får man nu inte pengarna förrän i mars året efter det då man haft skördeskada, och det tycker jag är en av de stora bristerna i det här systemet. Därför menar vi som står för reservationen att man bör vidta alla åtgärder för att försöka få en tidigare utbetalning. Det är ju ändå just under det svåra året som man behöver pengarna och inte året därpå, som kanske blir ett väldigt gott år. Då får ju utbetalningarna också skattekonsekvenser som kan vara ganska besvärande.

Herr Persson i Skänninge säger att det är väldigt svårt att åstadkomma detta. Men jag tror faktiskt inte att det är det, om det finns en god vilja. Vi anser att man bör kunna göra en kvalitetsberäkning på annat sätt än för närvarande utan att den blir sämre för det. Provtagarna är ute på fältet i samband med skörden, och det skulle vara mycket lätt att då ta prov direkt från skördetröskan och alltså mycket snabbare få underlag för den kvalitetsberäkning som sker. Det behöver inte bli sämre, utan resultatet kan kanske t. o. m. bli bättre än för närvarande.

Sedan kan man, som vi säger, mycket väl undanta vissa senmognade grödor – framför allt då sockerbetorna. Dessa skördas ju mycket sent, och det är svårt att ta prover på dem. Men eftersom sockerbetor odlas huvudsakligen i södra Sverige – närmast i Skåne, kan man väl säga – borde man kunna undanta dem och få en beräkning för övriga delar av

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

landet, där man över huvud taget inte har grödor som gör att resultaten försenas.

Jag tror alltså att det finns goda möjligheter att få fram resultaten betydligt tidigare och t. o. m. under det år då skadan har skett. Det tycker jag är en mycket angelägen fråga, och jag anser alltså att man bör vidta alla åtgärder för att nå detta mål.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag sade, herr Persson i Heden, att det finns vissa återstående brister, och då får skördestatistiska nämnden ta upp dessa problem och försöka framlägga förslag som vi kan behandla.

Jag hade tillfälle att sitta med i den utredning som sysslade med hela detta problemkomplex, herr Persson i Heden, och vi sade oss att det kommer säkerligen att ta en tioårsperiod innan man får fram något så när vettiga normskördar osv.

Vi hade också den fråga uppe som herr Hedin nyss var inne på angående sättet för utbetalningen. Pengarna kommer nu året efter, och det är naturligtvis en nackdel. Vi sade oss i utredningen att om vi skall gå till väga på något annat sätt får vi också ta bort bärgningsförlusterna osv. och bygga på det resultat som man fått fram när man skördat. Men det väcktes ju omedelbart motioner här i riksdagen där man förklarade att det är skördens storlek i slutomgången som är det helt avgörande, vilket självfallet är viktigt. Då fick vi ta den här nackdelen med att det kunde bli en förskjutning av utbetalningen.

Herr Persson i Heden tog upp det här staketfallet. Om det är så som herr Persson i Heden säger måste ju skördestatistiska nämnden ta upp detta och säga: Det är fel på strataindelningen – den måste ändras. Det har ju också förekommit.

Systemet byggdes upp på helt subjektiva grunder. Vi hade inga områdesindelningar. De som känner till detta vet ju att när man skulle beräkna storleken av skörden i landet hade man att utse tre–fyra kommunalt verksamma personer som skulle åka omkring i sin kommun och se på vad som producerades inom området. De satte en siffra – 1, 2, eller 3 – för varje produkt inom området allt efter grödan, efter den okulära uppskattning som gjordes. Man fick alltså på området som sådant och på helt subjektiva grunder fram det material, som man sedan skulle bygga upp till ett objektiva grundsystem. Man byggde ett system enligt den s. k. provytemetoden. Men till att börja med hade man ju ingenting annat än de subjektiva proven att bygga på, av det materialet finns det ju knappast kvar någonting i dag. Det har den objektiva uppskattningsmetoden tagit bort, och man har nu fått helt andra områden.

Sedan kan man väl inte säga, herr Hedin, att vi inte behöver ta så stor hänsyn till skadorna, ty många gånger kan proven komma att tas på ett bättre ställe än vad provytan som helhet uppvisar. Javisst. Men då har man ju inte något objektiva system. Då beror det ju på var skördetröskan befinner sig när provet tas. Då tar man inte provet inom den yta som en gång är utlagd. Skall man ha ett objektiva system, så måste det ju gälla hela provytan i slutomgången. Men om vi kan förbättra metoden – och nämnden har i sin redovisning inför utskottet framhållit att det kan

finnas vissa möjligheter till det — så är det klart att vi inte sätter oss emot den saken. Det skulle ju vara helt tokigt.

I mitt föregående anförande nämnde jag ingenting om självriskan, och ingen annan har heller sagt någonting om den. Därför vill jag nu säga ett par ord om den. Varje försäkringssystem innehåller som bekant bestämmelser om en viss självrisk. I det system som vi här diskuterar är den risken ca 15,5 procent. Den kan variera något och vara något större inom vissa områden och mindre i andra. Jag vill minnas att den på Gotland är 19 procent. I andra områden är den mindre, ned till 12 procent. Men genomsnittligt för hela landet är den som sagt 15,5 procent. Jag medger gärna att det är en hög självrisk. Men om man ändrar den från 15,5 till ungefär 12 procent, så får man omedelbart en ökning av administrations- och andra kostnader på 25 miljoner kronor.

Nu kan man invända att vi aldrig har diskuterat vem som skall bära de kostnaderna, och det är klart att man kan göra det. Men självriskan är den risk vederbörande tar på sig, när han accepterar ett försäkringssystem. Här skall man givetvis först och främst ta bort en del småskador. Det behöver jag här inte ingå på. Sedan måste man också ha garantier för att vederbörande själv inte medverkar till att systemet missbrukas. Och då har vi kommit till 15,5 procent. Det finns dock möjligheter att sänka den risken utan att gå till riksdagen med frågan, nämligen genom att jordbrukarna själva ger bidrag. Jag vill minnas att staten förra året ökade sitt bidrag från 15 till 30 miljoner kronor, medan jordbrukarnas andel blev oförändrad, dvs. 15 miljoner. Totalt betalar samhället två tredjedelar av kostnaderna för systemet och jordbrukarna en tredjedel. Självfallet har jag då också räknat in administrationskostnaderna.

Herr talman! Det har i denna debatt inte framkommit någonting som ger mig anledning att ändra uppfattning; jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Herr Persson i Skänninge sade att det skulle dröja tio år innan det blev klart hur normskördarna skulle beräknas. Men vi firar ju tioårsjubileum i år. Det har således gått en tioårsperiod sedan systemet infördes. Men trots detta finns problemen kvar. Vi har inte kunnat åstadkomma någon rättvis bedömning. Jag erkänner att problemen är svårlösta. Men till dess att vi får en bedömning som inte medför sådana orättvisor som här har påtalats gång efter annan bör det väl vara möjligt att göra något genom att utöka möjligheterna att ge en behovsprövad skördeskadeersättning till de människor som har drabbats av påtagliga skördeskador.

Det är bara detta jag har pläderat för under denna debatt, och det är också vad vi har hemställt om i vår motion. Här gäller det alltså bara en ökning av anslaget från 400 000 till 800 000 kronor, inte beräknat efter 1 utan efter 2 procent av det generella uttaget. Jag föreställer mig att det var en felsägning då herr Persson i Skänninge sade att administrationen blir så enormt fördyrad om man sänker självriskan från 15 procent till 12. Det måste väl i stället vara så att det är merkostnaden för den sänkta självriskan som åsyftas av herr Persson i Skänninge. Administrationskost-

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

Onsdagen den
21 april 1971

*Administration
av permanent
skördeskadeskydd
m. m.*

naden torde väl bli av samma storleksordning oavsett storleken av självriskén.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Herr Persson i Skänninge menar att jag skulle ha sagt att det inte var så noga med kvalitetsbedömningen. Det har jag inte sagt. Jag anser att det är noga med den. Men jag har sagt att det finns möjligheter att gå fram på andra vägar än man för närvarande gör, genom att använda metoder som kanske ger en ännu säkrare bedömning än den man nu erhåller.

Om jag inte är fel underrättad sker den nuvarande kvalitetsbedömningen på de partier som kommer in till centralföreningarna. Det är alltså ett samlingsprov från hela skörden. Om man då i stället gör kvalitetsbedömningen direkt i samband med att man undersöker provytorna och gör det när jordbrukaren får sin skörd i skördetröskan, så kan det bli en väl så god bedömning av kvaliteten inom det område det är fråga om.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Nej, det var ingen felsägning. Jag sade att det blir en ökning av "administrations- och andra kostnader". Jag nämnde alltså inte bara administrationskostnaderna.

Det kan inte hjälpas, herr Persson i Heden, att jag måste yttra mig en gång till i denna fråga. Jag sade inledningsvis att vi trodde att det skulle ta tio år innan man fick fram något så när säkra normskördar; det var vi inom utredningen på det klara med. Det har gått en tioårsperiod, och jag vågar påstå att de normskördar som i dag ligger till grund för beräkningarna är ganska så säkra. Det finns ingen anledning att hysa tvivel på den punkten. Däremot är det klart att strataområdena kan bli föremål för ändring. Vi ökar ju provytornas antal från år till år, och det är möjligt att strataområdenas antal behöver ökas. Det är sådana saker som den skördestatistiska nämnden får ta upp.

Jag måste ännu en gång beröra frågan om kvalitetsbedömningen, herr Hedin. Det är så att man har tagit ut provytan genom slumpmässigt urval och lagt den till grund för beräkningen. Där sår man, där skördar man, där bedömer man bärgningsskadorna, och där måste också kvaliteten bedömas. Herr Hedin säger att vi kan göra allt det här på provytan, men kvaliteten kan vi bedöma var som helst ute på fältet; utfallet kan då bli mer positivt och det kan bli mer negativt, men den risken får vi ta. Nej, då har vi inget objektiva system, utan då har vi ett på slumpmässiga grunder valt upptagningsområde.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Antby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Persson i Heden begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 12 mom. 1 och 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Antby m. fl.

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Vägbyggnader
på skogar i en-
skild ägo*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Persson i Heden begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 160
Nej — 153
Avstår — 1

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 14

Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

Kungl. Maj:t hade (punkten D 4, s. 47—49) föreslagit riksdagen att *dels* under budgetåret 1971/72 bevilja dels statsbidrag med högst 14 500 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt, *dels* till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 14 400 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motionen 1971:1020 av herr Karlsson i Malung m. fl. hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring i reglerna för anslaget till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo att anslagets medel också kunde användas för upprättande av regionala vägnätsplaner.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. ansåg motionen 1971:1020 besvarad med vad utskottet anfört,

2. a. medgav att under budgetåret 1971/72 beviljades dels statsbidrag med högst 14 500 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

b. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 14 400 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! I motion 1020, där jag står som första namn, hemställer vi om sådan ändring i reglerna för anslaget till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo att anslagets medel också kan användas för upprättande av regionala vägnätsplaner.

Till grund för denna framställning ligger det faktum att avsevärda belopp av statsmedel årligen använts för att stimulera en för skogsbruket

Onsdagen den
21 april 1971

*Vägbyggnader
på skogar i en-
skild ägo*

och därmed för landet i dess helhet ytterst nödvändig utbyggnad av skogsbilvägarna. Skogsbilvägnätet blir en allt angelägnare faktor om skogsindustrin skall kunna klara sina råvarutransporter, inte minst nu sedan flottningen lagts ned i allt fler älvar. Men vägarna utgör också en väsentlig faktor för den inom näringen anställda när det gäller för honom att komma till och från arbetsplatsen.

Det måste vara av största betydelse att de statsmedel som satsas på dessa vägar blir så effektivt utnyttjade som möjligt och att de vägar som byggs får bästa möjliga sträckning och utnyttjandegrad, både för dagens och för framtidens behov.

Skogsstyrelsen har ansett att en landsomfattande modern regional skogsvägnätsplanläggning är ytterst önskvärd. Skogsstyrelsen har också — enligt vad jag har inhämtat — ålagt skogsvårdsstyrelserna att utföra regionala skogsvägnätsplanläggningar under 1971 och 1972, detta utan att invänta anvisning av särskilda medel för detta arbete. Nu har vi här genom denna motion velat anvisa den möjligheten att pengar också för upprättande av regionala vägnätsplaner skulle kunna tas ur anslaget till vägbyggnader på skogar i enskild ägo.

Jag vill, herr talman, understryka nödvändigheten av att regionala vägnätsplaner upprättas och att detta kan ske utan att andra för landet nödvändiga insatser av skogsvårdsstyrelserna måste ställas åt sidan. Som motionärer har vi anvisat en möjlighet för denna planläggningsverksamhet utan att nya pengar behöver anskaffas, men utskottet besvarar motionen genom att hänvisa till skogspolitiska utredningen. Denna utredning har ännu inte avlämnat något betänkande, varför dess resultat knappast kan hjälpa denna frågas lösning under 1971 och 1972, utan det kommer att ta mycket längre tid. Jag skulle därför till utskottets talesman vilja ställa ett par frågor.

När kan man, för det första, påräkna att skogspolitiska utredningen kommer att avlämna sitt betänkande, och, för det andra, på vilket sätt skall detta så angelägna arbete med regionala vägnätsplaner kunna klaras under tiden?

Såsom avslutning på detta korta anförande, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen 1020.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Herr Karlsson i Malung ställde en direkt fråga om när denna utredning är färdig. Vi kan inte ange något bestämt datum, men vi har sagt att den snart kommer att framlägga sitt betänkande. Det är det besked vi har fått. När en fråga ligger under utredning och utredningens resultat snart kommer att redovisas, brukar man väl inte föregripa utredningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1020, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15 – 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 24***Statens växtskyddsanstalt**

Kungl. Maj:t hade (punkten G 11, s. 79–81) föreslagit riksdagen att till Statens växtskyddsanstalt för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 6 081 000 kronor.

I motionen 1971:989 av herr Börjesson i Falköping m. fl. hade såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att till Statens växtskyddsanstalt (bil. 11, p. G 11) för budgetåret 1971/72 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kronor förhöjt förslagsanslag om 6 281 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:989, såvitt nu var i fråga, till Statens växtskyddsanstalt för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 6 081 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Wirtén (fp), Larsson i Borrby (c), och Leuchovius (m) samt fru Anér (fp), som ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:989, såvitt nu var i fråga, till Statens växtskyddsanstalt för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 6 281 000 kronor.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag tänker yrka bifall till tre reservationer, som är fogade till jordbruksutskottets betänkande, nämligen nr 2 – som nu är aktuell – samt nr 3 och nr 4 vid punkterna 24, 31 och 33. De gäller alla motioner rörande den växtbiologiska forskningen, särskilt den som avser att få fram resistent sorter och biologiska metoder för att kontrollera parasiter och andra miljöskador.

I vår partimotion om miljövärden har vi förklarat oss inom den givna anslagsramen vilja prioritera tre olika områden, varav det första är just att ge forskningen om möjligheter till biologisk kontroll så mycket utrymme som möjligt. Med mycket stort beklagande har vi vid punkten 40 i det betänkande det här är fråga om inte kunnat finna något utrymme för hela den anslagshöjning till miljövärdetsforskning som naturvårdsverket har begärt, utan vi har följt propositionens linje där. Vi har avgivit ett särskilt yttrande vid den punkten.

Men när det gäller de anslag som det är fråga om på punkterna 24, 31 och 33, anser vi att det rör sig om så viktiga och så brådskande forskningsuppdrag, att vi vill se anslagen höjda med sammanlagt 580 000 kronor på dessa punkter. Det gäller alltså under punkten 24 anslag till det resistensbiologiska laboratoriet vid statens växtskyddsanstalt, under punkten 31 anslag till forskning rörande giffri odling samt under punkten 33 anslag till Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Att jordbruksnäringen kräver mängder av kemiska bekämpningsmedel, även höggradigt giftiga, för att bli ekonomiskt hållbar, är en tes som vi länge har trott på. På senare tid har emellertid den tesen mycket allvarligt satts i fråga, och den har i varje fall försetts med betydelsefulla reservationer. Jag skulle, herr talman, vilja citera en av de mer temperamentsfulla, men fördenskull inte mindre sakkunniga, av dessa kritiker, nämligen förre chefen för växtförädlingsanstalten i Holland, dr Cornelis Jan Briejër. Han var en av Rachel Carsons medarbetare och fullföljer nu hennes arbete på internationell nivå. Han skriver i en nyligen utkommen bok att det är ett misstag att tro att man inte skulle med framgång ha kunnat bekämpa skadeinsekter innan de nuvarande kemiska insekticiderna uppfunnits. Jag citerar honom:

”Under första hälften av 1900-talet nådde agronomin stora framgångar, grundade på biologisk forskning. Sedan DDT uppfunnits, började emellertid den kemiska teknologien att dominera på ett felaktigt och oberättigat sätt, och utlovade” – skriver dr Briejër – ”guld och gröna skogar på områden, som kemister inte begriper något alls av. Det var nu onödigt att gå noga och försiktigt fram, det var bara att spruta på, för säkerhets skull redan innan skadorna uppkommit. Följderna av denna inställning var katastrofala, biologiskt och psykologiskt. Intresset för noggrann agronomisk och biologisk forskning avtog. De som fortsatte att ägna sig åt sådant, måste simma mot en stark ström. Och sjukdomarna och skadeinsekterna ökade, både i svårighet och i antal. Det är påfallande, att många sjukdomar som beskrivs i den äldre litteraturen, men som då åstadkom föga eller ingen skada, började att utbreda sig kraftigt. En rad sjukdomar och skadliga insekter besegrades, men antalet nyttillkomna är mycket större. — — — Vi måste nu åter” – skriver dr Briejër – ”vända oss till de biologiska bekämpningsmedlen, inte de kemiska. Vi måste försöka att varsamt leda de naturliga processerna i den av oss önskade riktningen, utan att framtvinga den med våld. I verkligheten är tvånget att använda bekämpningsmedel ett bevis på oskicklighet och otillräckligt vetande, och på oförmågan att styra naturens processer på sådant sätt att brutalt våld inte behöver användas. Här är ödmjukhet på sin plats; här finns inga ursäkter för vetenskapligt övermod.” – Så långt dr Briejër.

Hur väsentligt det är att få fram så giftfria bekämpningsmetoder som möjligt och helst växter som klarar sig helt utan besprutning, framgår vidare av det faktum att de giftiga medlen ofta finns kvar på respektive i växterna även när de går till försäljning och förtäring. Dr Schuphan, som är chef för den västtyska förbundsanstalten för växtkvalitetsforskning, har visat att sådana gifter som parathion och diazinon, om vilka man trodde att de skulle ha nedbrutits senast 14 dagar efter att de använts på

morötter, fanns kvar i alldeles för höga halter ännu efter 56 dagar. I Sverige besprutas exempelvis plommon med bladlusmedlet Endosulfan, som enligt bestämmelserna har 30 dagars karenstid. Det betyder alltså att plommonen anses vara ätbara först 30 dagar efter besprutningen. Det hindrar inte att många odlare besprutar plommonen så sent att de blir konsumerade 1 vecka till 10 dagar efter besprutningen. På motsvarande sätt ignoreras ofta bestämmelserna när det gäller tomater och kål. Vidare finns en hel del giftiga ogräsmedel, som påverkar inte bara den kultur de omedelbart används till utan också den efterföljande, exempelvis köksväxter som odlas samma år. De kan t. ex. tas upp i potatisknölarna och bli anrikade där, vilket har förorsakat vissa potatisodlare stora förluster.

I många fall blir alltså skadeverkningarna av kemisk behandling avsevärt större än den nytta man kan vinna med preparaten, och allt flera inser att de kemiska bekämpningsmedlen delvis helt enkelt framkallar nya, hittills okända skadeverkningar. Det gäller här att inte räkna på kort sikt utan på lång sikt. Givetvis kan man säga att om odlarna till punkt och pricka följde bestämmelserna, skulle en del skador på konsumenterna inte riskeras. Men detta är utomordentligt svårt att övervaka, och har man väl fått giftet i sig, är det för sent. Att direkt inskränka användningen av giftiga bekämpningsmedel, måste från alla synpunkter vara att föredraga, men då behövs alltså de andra metoderna, och de har den nackdelen att de inte på samma sätt som bekämpningsmedlen lämpar sig att göra stora industriella vinster på.

Jag skall här återge en artikel i senaste numret av Eurospectra. Det är den tidskrift som ges ut av EEC:s forskningscentrum, där en forskare, Bruno Versino, beskriver de senaste metoderna för att bekämpa skadeinsekter. Det är här fråga om biologiska, inte kemiska metoder. De har hittills lämnat utmärkta resultat i liten skala, säger han, men ännu inte provats ut i det vardagliga praktiska arbetet. Medan man väntar på att metoder av denna mycket sofistikerade sort skall bli så utprovade att de kan användas i stor skala, är det bäst, säger dr Versino, att använda s. k. integrerad bekämpning. Det betyder att man använder redan kända metoder i rätt ordningsföljd och på rätt tidpunkt. Han nämner av dessa metoder bl. a. att använda mera motståndskraftigt utsäde och att introducera rovinsekter eller parasiter som angriper de insekter man vill utrota. Det är alltså fråga om exakt den sortens forskning som vi vill ha fram i de motioner och reservationer som jag här talar om.

Jag citerar nu dr Versino: "För att med framgång använda dessa metoder behöver man uppenbarligen en mängd exakta biologiska uppgifter om det område och den art som skall behandlas, vilket betyder ökade kostnader. Industrin har hittills visat föga intresse för att utveckla denna typ av integrerade kontrollmetoder, eftersom det är föga vinstgivande. Om denna bekämpningsteknik, som varken skadar människor eller miljö, skall kunna utvecklas, vilar ansvaret alltså huvudsakligen på att internationella och nationella organisationer visar tillräcklig skicklighet, styrka och intresse för saken. Det moderna samhället kan uppenbarligen varken klara sig utan kontroll över skadeinsekterna eller betala det pris för pesticiderna som har betalats tills nu. Det gäller nu att hitta mindre

giftiga och persistenta medel, att ändra och standardisera de regler som gäller i dag, även om resultatet blir oekonomiskt, och att utan dröjsmål se den nuvarande faran i ögonen så att vi undviker att komma in i en återvändsgränd som vi aldrig kan ta oss ur.”

Jag har med flit använt just de här utländska forskarna, bl. a. från EEC, för att understryka vår tes om behovet av giftfri odling och resistensforskning som mycket mer använda alternativ till besprutning, för att visa att man i alla industriländer är vaken för det här problemet och att det inte nödvändigtvis behöver ha katastrofala följder i konkurrenshänseende för den som sänker gifthalten först och mest. Snarare tvärtom – i den mån allmänheten och lagstiftarna blir ännu mer medvetna om skadorna av teknikens giftiga cocktail, som vi så frikostigt späder på med våra bekämpningsmedels kända och okända verkningar. Jag är övertygad om att den biologiska forskningen, om den får tillräckligt stöd, är i stånd att få fram även ekonomiskt användbara metoder för att ge oss mat utan gift, om det är där vi vill sätta in våra resurser. Förhållandet mellan de summor som det i det här speciella fallet är fråga om och de vinster, som därigenom står att få både i mätbara och omätbara värden, är sådant, att jag med stort förtroende yrkar bifall till reservationen 2 och i den senare debatten även till reservationerna 3 och 4.

Herr LARSSON i Borby (c):

Herr talman! Detta ärende är kanske litet unikt på det sättet att motionärerna vid punkten 24 till statens växtskyddsanstalt önskat ge 200 000 kronor mera än anstalten själv begärt. Jag vill i detta sammanhang erinra om att statens växtskyddsanstalt under en följd av år i sina petita äskat anslag till den resistensbiologiska forskningen, vars värde och väsentliga betydelse för framtiden vi inte behöver diskutera, eftersom några delade meningar därom inte torde föreligga.

Då har emellertid riksdagen gång på gång gett det beskedet att statens växtskyddsanstalt bör skaffa sig resurser för resistensbiologisk forskning via forskningsrådet. Det har man försökt efterkomma men har fått minimala anslag från den kanten. Man har inte haft möjlighet att starta denna verksamhet, som enligt statens växtskyddsanstalt är den största och mest betydelsefulla uppgiften för anstalten i dag och som står allra högst uppe på dess önskelista.

Vad man nu först och främst måste ha till stånd är ett laboratorium och lokaler. Man avser då att flytta från det provisorium man nu har till Svalöv.

Jag vill med detta ha sagt att om riksdagen i dag skulle höja anslaget med dessa föreslagna 200 000 kronor är det mest att bedöma som en viljeyttring från politikerna. Det är ganska små pengar både för dem som ger dem och för dem som tar emot dem. Men jag är fullt medveten om att det bara är en startplatta för denna form av forskning.

Alla talar i dag om miljövard, om en giftfri omvärld, om giftfri mat och giftfri odling, och alla är ganska ense om att vi måste syfta till detta. Men då vill det också till en viljeyttring att vi är beredda att satsa någonting, att en verksamhet äntligen kommer i gång. Det räcker inte

med att vi här hemma i Sverige skapar det ena förbudet efter det andra för olika giftiga preparat. Alternativet är ju att importera livsmedel över vilka vi inte har någon kontroll i fråga om vad de innehåller i gifthänseende.

Jag vill med detta, herr talman, ha sagt att motionärernas förslag inte är något överbud i förhållande till vad statens växtskyddsanstalt behöver. Det är en form av viljeyttring från politikerna att i handling litet grand omvandla de uttalanden och de ambitioner som vi hör så mycket av i så många sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Hedin (m).

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! I motionen 989 liksom i reservationen 2 till jordbruksutskottets betänkande nr 1 har yrkats att anslaget till statens växtskyddsanstalt skall uppräknas med 200 000 kronor utöver de 92 000 kronor som departementschefen har föreslagit i uppräknings. Som motiv för ökandet framhålles att den tilltagande miljöförstörelsen gjort det nödvändigt att införa förbud eller inskränkningar i rätten att använda vissa kemiska ämnen och preparat som växtskyddsmedel. Motionärerna liksom reservanterna anser det angeläget att finna alternativa lösningar för att skydda växtodlingen från sjukdomar och skadeinsekter. Man anser därför vidare att den resistensbiologiska forskningen bör erhålla större möjligheter.

Mot detta framhåller utskottet att "Kungl. Maj:ts förslag bl. a. innebär att ca 570 000 kronor anvisas till växtskyddsanstaltens särskilda undersökningar. Som även anförts vid behandlingen av förevarande anslag tidigare år torde finnas möjlighet för anstalten, om den finner vissa undersökningar på det resistensbiologiska området särskilt angelägna, att inom ramen för sagda medel bestrida kostnaderna härför. Vidare må framhållas att verksamheten vid anstaltens resistensbiologiska laboratorium till förhållandevis stor del sker med tillhjälp av forskningsrådsmedel o. d.", skriver utskottet och fortsätter: "Det kan ifrågasättas om inte forskningsuppgifterna på ifrågavarande område är av den karaktären att de jämväl i fortsättningen bör finansieras med särskilda forskningsmedel."

Åberopande vad jag nu har anförts och då anstaltens egna äskanden på förevarande område är av betydligt mindre omfattning, och inte heller givits någon högre grad av prioritering, än vad motionärerna och reservanterna föreslår, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 24 i dess betänkande nr 1.

Herr LARSSON i Borby (c):

Herr talman! Om herr Johanson i Västervik hade lyssnat till det lilla anspråkslösa anförande som jag hållit tidigare, hade han inte haft någon punkt att hänvisa till här. Eftersom jag redan i mitt förra anförande har bemött herr Johanson på samtliga punkter som han här talat för, är det onödigt att uppta mer av kammarens tid.

Onsdagen den
21 april 1971

*Jordbruks-
forskning*

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Om herr Larsson i Borrby hade lyssnat på sin partiledare under remissdebatten, där man talade om att den budget som vi för närvarande har inte är särskilt stark och där man gav bragelöften om att man under denna riksdag inte skulle försvaga denna budget, tror jag att herr Larsson inte hade kommit med sitt yrkande om att man på ett område, där det tydligen finns medel, ändå skall sätta till ytterligare medel.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Herr Johanson i Västervik kan vara helt lugn. Jag lyssnade till det nämnda talet av partiledaren, och det är just med anledning därav som vi så noggrannt har övervägt vår alternativa budget, där bl. a. dessa 200 000 kronor med god marginal inryms i det som vi anser vara mycket angelägna ändamål.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 158

Nej — 152

Punkterna 25 - 30

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 31

Jordbruksforskning

Kungl. Maj:t hade (punkten H 16, s. 106) föreslagit riksdagen att till Jordbruksforskning för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 7 245 000 kronor.

nu var i fråga, hemställt att riksdagen beslutade att till Jordbruksforskning (bil. 11, p. H 16) för budgetåret 1971/72 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 300 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 7 545 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:989, såvitt nu var i fråga, till Jordbruksforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 7 245 000 kronor.

Reservation hade avgivits

3. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Wirtén (fp), Larsson i Borrbj (c) och Leuchovius (m) samt fru Anér (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:989, såvitt nu var i fråga, till Jordbruksforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 7 545 000 kronor.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! I förhållande till jämförbara länder har vi i Sverige varit ganska restriktiva då det har gällt att stödja forskningen på jordbruksområdet. I Förenta staterna t. ex., som väl är det land som vi närmast får jämföra oss med i fråga om effektivitet och rationalitet inom jordbruket, lämnar man till denna forskning ungefär tre gånger så mycket som vi gör i förhållande till produktionens värde och omfattning.

Det är alldeles självklart att den snabba omvandling och rationalisering som sker inom svenskt jordbruk också ständigt kommer att öppna nya problem, som måste bemästras på ett eller annat sätt. Övergången till kreaturslös drift betyder t. ex. att det uppstår växtodlingsproblem, som i sin tur ger upphov till växtsjukdomar, växtföljdsproblem etc. Det är också alldeles klart att även den intensiva odling som vi har i vårt jordbruk medför problem i form av parasitangrepp m. m. sådant. Därför är det önskvärt att vi får fram en forskning, som kan vara effektiv och som kan leda fram till att vi kan ersätta besprutning, bepudring etc. med andra metoder.

När det gäller djurhållningen har ju problem uppstått på grund av kravet på rationalitet och minsta möjliga användning av manuell arbetskraft.

Går man sedan över till det allmänna näringspolitiska läget, dvs. jordbrukets ekonomiska problem, finner man att också det öppnar aspekter som man måste forska i. Jag tänker då framför allt på det höga omkostnadsläge, som svenskt jordbruk har och som medför att vi måste se till att vår effektivitet och intensitet i produktionen ständigt är på väg uppåt.

Det krav på ökning av det här anslaget som har ställts av statens råd för skogs- och jordbruksforskning är synnerligen välbefogat. Visserligen har departementschefen i viss mån tillmötesgått detta krav — det vill jag inte bestrida — men enligt vår mening är det belopp Kungl. Maj:t vill anvisa ändå otillräckligt. Vi har därför i reservationen nr 3 föreslagit

Onsdagen den
21 april 1971

*Jordbruks-
forskning*

ytterligare förstärkning av forskningsanslaget, och jag ber att få yrka bifall till nämnda reservation.

I detta anförande — under vilket herr tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar — instämde herr Hedin (m).

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Under den här punkten, som gäller jordbruksforskning, har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av anslaget med 485 000 kronor från i fjol. Hela anslaget för nästa budgetår som disponeras av statens råd för skogs- och jordbruksforskning föreslås av Kungl. Maj:t bli 7 245 000 kronor. Det är riktigt, såsom här har anförts, att rådet hade begärt ytterligare 1 miljon kronor. Motionärerna har gått en medelväg och nöjt sig med att begära 300 000 kronor. De har, som herr Hansson i Skegrie nyss anförde, motiverat sitt förslag med att det är angeläget att mera medel tillföres anslaget för att tillgodose forskningen om giftfri odling.

Utskottsmajoriteten är helt överens med motionärerna och reservanterna om det angelägna i att en sådan forskning bedrivs, och jag tror inte att det finns någon annan uppfattning hos Kungl. Maj:t heller än att forskning och försöksverksamhet på förevarande område bör intensifieras. Frågan är bara, menar vi, hur mycket vi har råd att satsa på alla forskningsobjekt. Enligt utskottets uppfattning har statens råd för skogs- och jordbruksforskning inom den ram som finns angiven i propositionen möjligheter att tillgodose de forskningsobjekt som rådet anser angelägna. Man bör nog se frågorna om förhöjda anslag till forskningen i ett sammanhang och ställa önskemålen mot de väldigt stora belopp som ändå satsas på forskningens område.

Jag vill till slut upprepa vad jag nyss sade, nämligen att det inom ramen för det anslag till jordbruksforskningen som är angiven i statsverkspropositionen finns goda möjligheter att bevilja medel till forskningsobjekt rörande giftfri odling. Dessutom kan tilläggas att det utöver det här forskningsanslaget ges direkta statsanslag till bl. a. Sveriges utsädesförening och Weibulls förädlingsverksamhet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja — 157
Nej — 151
Avstår — 1

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Bidrag till viss
praktiskt veten-
skaplig växtför-
ädling*

Punkten 32

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

Kungl. Maj:t hade (punkten H 19, s. 107 — 108) föreslagit riksdagen
att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret
1971/72 anvisa ett anslag av 255 000 kronor, vilket innebar samma
belopp som för innevarande budgetår.

I motionen 1971:1014 av herr Håkansson m. fl. hade hemställts, att
riksdagen vid sin behandling av statsverkspropositionen till den praktiskt
vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt för
budgetåret 1971/72 anvisade 305 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på
motionen 1971:1014 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtför-
ädling för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 255 000 kronor.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Wirtén
(fp), Larsson i Borrby (c) och Leuchovius (m) samt fru Anér (fp), som
ansett utskottet bort hemställa.

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen
1971:1014 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för
budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 3355 000 kronor.

Herr HÅKANSSON (c):

Herr talman! Under punkten 33 i jordbruksutskottets betänkande nr
1 behandlas bidraget till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling vid
Weibullsholms växtförädlingsanstalt för budgetåret 1971/72.

Huvuddelen av den praktiskt vetenskapliga växtförädlingen inom
landet bedrivs av institutionerna Sveriges utsädesförening och Weibulls-
holms växtförädlingsanstalt. Båda har hemställt om ökade statsbidrag för
nästa budgetår. Således har Weibullsholm ansökt om en ökning av
anslaget med 215 000 kronor.

Lantbrukshögskolan, som yttrat sig över framställningen, förklarar att

Onsdagen den
21 april 1971

*Bidrag till viss
praktiskt veter-
skaplig växtför-
äddling*

Weibullsholms växtförädlingsanstalt i likhet med Sveriges utsädesförening bör få statsbidraget uppräknat för kostnadsfördringen.

Utskottsmajoriteten yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat anslag, eller 255 000 kronor. I motion 1014 föreslås en höjning av statsbidraget med 80 000 kronor för att detta skall täcka en del av de kostnadsökningar som Weibullsholm har att emotse under det kommande budgetåret. Reservationen 4 vid punkten 33 har samma yrkande, en anslagshöjning med 80 000 kronor.

Weibullsholm, som startade sin verksamhet år 1870, kunde alltså under förra året se tillbaka på en hundraårig verksamhet. Om än denna från början var av mindre omfattning så har den genom betydande investeringar, och inte minst en skicklig växtförädlarkår, haft betydande framgångar, vilket i sin tur haft en stor betydelse för samhällsekonomin.

Man har, som det påpekas i vår motion, räknat ut att en enda höstvetesort från Weibullsholm under en rad av år har tillfört samhället ett årligt mervärde av 30 à 40 miljoner kronor. I förädlingsarbetet eftersträvas ständigt bättre sorter såväl kvantitativt som kvalitativt. Men inte minst ur miljösynpunkt är det betydelsefullt att verksamheten inriktas på sjukdomsbekämpning genom inbyggd resistens.

Utskottsmajoriteten tycks vilja motivera sitt yrkande om avslag på motionen genom att liksom tidigare år framhålla de ej obetydliga bidrag som erhålles i form av växtförädlingsavgifter. Det skall inte bestridas att dessa är mycket värdefulla. Men de utgår inte förrän de olika sorterna kommer i marknaden och det visar sig hur de slår. Detta kan komma först efter ett grundarbete på upp till 15 år. Möjligheterna att få växtförädlingsbidrag är desamma för samtliga växtförädlare.

Växtförädlingsavgiften är högst betydelsefull, så ock vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition 40, som kommer att senare behandlas i kammaren och som gäller växtförädlarrättslag.

I nämnda proposition framhåller departementschefen att det grundläggande fasta bidraget fortfarande bör utgå. Det är helt naturligt en riktig ståndpunkt. Men för att behålla sitt värde bör detta grundbidrag uppräknas för att följa penningvärdeförändringen. Det är detta som framhålles i reservationen 4 vid punkten 33 vilken, herr talman, jag yrkar bifall till.

I detta anförande instämde herr Hedin (m).

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Enligt reservationen 4 skall anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt räknas upp med 80 000 kronor. Jag vill först ha sagt att vi till fullo uppskattar den praktiska forskningen även i det här fallet.

Reservanterna säger att det enligt deras mening är "angeläget att bidragsgivningen för nämnda ändamål blir så avpassad att verksamheten alltfört kan bedrivas effektivt och på samma kvalificerade nivå som hittills. Det synes finnas anledning befara att den av Kungl. Maj:ts föreslagna medelsanvisningen skall visa sig otillräcklig härför."

Herr talman! Jag vill erinra om att vid sidan om det direkta statsanslaget till Weibullsholm utgår anslag också genom statens råd för

skogsbruks- och jordbruksforskning. Härutöver erhåller Weibulls mycket betydande inkomster genom växtförädlingsavgifter; under de två senaste åren har man fått 1,5 miljoner per år från dessa. Med hänsyn till detta har utskottsmajoriteten icke ansett att den föreslagna höjningen skall prioriteras som reservanternas vill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÅKANSSON (c):

Herr talman! Ordet forskning har varit på många läppar tidigare under dagen, och man understryker från alla håll forskningens betydelse. Det är väl fullt uppenbart att vi i stort sett är eniga om den, men man kan också göra den reflexionen om det inte kan vara en felinriktad sparsamhet att inte höja anslaget något litet, i varje fall för att kompensera penningvärdeförsämringen.

Indextillägg är ju en viktig faktor i alla sammanhang, och den har blivit alltmer betydelsefull i samband med penningvärdets fall. Man kan väl i viss mån knyta an till den principen i detta sammanhang genom att ta i betraktande vad som förekommer i Kungl. Maj:ts proposition nr 79 år 1971 angående samordning av transportforskningen, m. m. Där erbjuder sig nämligen AB Volvo att bekosta en professur i trafiksäkerhet. Man har utlovat årliga bidrag: första året 500 000 kronor, vilket belopp därefter skall ökas med 10 procent per år. Avsikten med detta är väl i viss mån att anslaget skall bevara sitt ursprungsvärde.

Det statliga grundbelopp som går ut till Weibullsholms växtförädlingsanstalt har stått stilla. Under budgetåret 1951/52 var anslaget till Weibullsholm 175 000 kronor, och den lilla marginalhöjningen sedan dess täcker inte på något sätt den penningvärdeförsämring som har inträffat under dessa 20 år.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservationen 4.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Håkansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Håkansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Punkterna 34 — 36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 37***Miljövårdsinformation**

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Under punkt 37 i jordbruksutskottets betänkande nr 1 behandlas en motion av herr Tobé och mig som går ut på en uppföljning av naturvårdsverkets i petita framförda önskemål om en ökning av anslaget till Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

Anledningen till att denna motion tillkommit har för min del varit att jag har ställt mig litet frågande inför jordbruksdepartementets framställning under denna punkt. I statsverkspropositionen redovisas sålunda i detta sammanhang att naturvårdsverket har ansett det lämpligt att tryckning av vissa folder och broschyrer samt en del andra kostnader i informationssammanhang, som tidigare har belastat andra anslag, nu skall tillföras anslaget för miljövårdsinformation. Verket's beräkningar av de sålunda ökade kostnaderna kan jag utläsa till 550 000 kronor, från vilka rimligen enligt verket bör räknas intäkter för försäljning av omnämnda publikationer för 150 000 kronor. Det skulle alltså bli ett ökat medelsbehov av 400 000 kronor. Trots detta slutar naturvårdsverkets äskande på ett oförändrat belopp i förhållande till fjolåret, 1 560 000 kronor.

Nu är det visserligen sant att fjolårets anslag innebar en mycket stor uppräknig från det tidigare anslaget för bidrag till naturvårdsupplysning, som då ersattes med ett anslag för miljövårdsinformation — en uppräknig på nära 1 miljon kronor. Men en del av dessa medel har, inbillar jag mig, disponerats för deltagande i Europeiska naturvårdsåret.

Departementschefen framhåller på s. 121 i bilaga 11 till statsverkspropositionen att tryckning av utredningsrapporter o. d. även i fortsättningen bör belasta det anslag från vilket övriga kostnader för utredningsarbetet bestrids. Därigenom minskar ju det av mig i tidigare sammanhang anförda beloppet 400 000 kronor som ytterligare skulle behövas.

Jag har med intresse tagit del av jordbruksutskottets betänkande nr 1, där utskottet under punkten 37 anför: "Utskottet vill erinra om att riksdagens förra året fattade beslut beträffande innevarande budgetårs anslag till miljövårdsinformation innebar en anslagsuppräknig av 1 milj. kr. för hithörande ändamål. Därvid uttalades från såväl departementschefens som riksdagens sida, att det var angeläget att de ideella naturvårdsorganisationerna gavs möjlighet att fortsätta och utveckla sitt arbete. Dessa uttalanden", säger utskottet, "har givetvis allttjämt sin giltighet." Därefter säger utskottet att "en ökning av bidragen till organisationerna förutsätter således i och för sig inte någon anslagshöjning".

Denna utskottets skrivning tar jag, herr talman, till intäkt för att utskottet är positivt till de tankar som har framförts i motionen angående en ökning av bidragsgivningen till de ideellt arbetande organisationerna på det här området. I förvissning om att även herr jordbruksministern tänker sig en sådan utveckling har jag bara velat understryka de sålunda av mig som positiva uppfattade synpunkter som jordbruksutskottet i detta sammanhang anfört, och jag har därför inte något yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39

Vård av naturvårdsområden

Kungl. Maj:t hade (punkten I 6, s. 123–126) föreslagit riksdagen till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 5 700 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1971:428 av herr Wirtén m. fl., vari hemställts att anslaget under punkten I 6 Jordbruksdepartementet skulle utgå med ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kronor förhöjt anslag för försöksverksamhet med landskapsvård om 6 700 000 kronor,

dels motionen 1971:1006 av herr Hansson i Skegrie m. fl., vari hemställts att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen, jordbrukshuvudtiteln, punkten I 6 Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 700 000 kronor, varav 1 000 000 kronor skulle disponeras för landskapsvård i odlingsbygder enligt naturvårdsverkets förslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971:428 och 1971:1006 till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 5 700 000 kronor.

Reservation hade avgivits

5. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Wirtén (fp), Krönmark (m), Larsson i Borrbj (c) och Stjernström (c) samt fru Anér (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna 1971:428 och 1971:1006 till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 700 000 kronor.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Vi har under tidigare år vid flera tillfällen yrkat på åtgärder för att bevara naturvärden som håller på att förstöras genom jordbruksnedläggelserna. Det gäller framför allt att bevara en landskapsbild med öppna, fria ytor och förhindra dessa att växa igen med buskvegetation o. d. Men varje gång sådana motioner har väckts och behandlats har de avvisats med den motiveringen, att det är en arbetsgrupp i naturvårdsverket som utreder frågan, och vi bör invänta resultatet av den utredningen, har man sagt.

Nu föreligger utredningen färdig, och den innehåller klara motiveringar för att det bör vidtas åtgärder för att rädda naturvärden av det slag som jag här talat om. Man har redovisat både behovet och omfattningen av samt kostnaderna för en lösning av detta problem. Utredningen är, såvitt jag vet, också enhällig på den punkten. Det finns alltså nu alla förutsättningar för att vi skall börja vidta åtgärder i det här syftet.

Man har i denna utredning kommit fram till att vi har ungefär 200 000 hektar "icke bestående jordbruksmark" som äger betydelse ur naturvårdssynpunkt. Arbetsgruppen anser att denna areal bör bli föremål för åtgärder i bevarande syfte. Enligt den statistik som finns har drygt 1 1/2 miljon hektar jordbruksmark övergivits under 1930–1966, och man räknar med att vi fram till 1980 kommer att lägga ned ytterligare ungefär 500 000 hektar. Av dessa arealer anses det att 120 000 hektar fordrar åtgärder under de närmaste tio åren, om de skall kunna räddas från förslumning och igenväxning. Vi är alltså här ganska sent ute. Arbetsgruppen framhåller också att en stor del av denna från naturvårdssynpunkt värdefulla mark redan har gått förlorad och pekar t. ex. på den naturliga betesmarken, den naturliga ängen osv. Om utvecklingen får fortsätta som hittills, så kommer dessa marker i en nära framtid att ha försvunnit ur det svenska odlings- och kulturlandskapet.

I naturvårdsverket har man varit ganska försiktig i sina initialkrav. Man begränsar sitt omedelbara krav på åtgärder till att bevara endast 20 000 hektar, dvs. ungefär en tiondel av hela den areal som man anser måste tillvaratas. Tyvärr har Kungl. Maj:t emellertid inte kunnat tillmötesgå detta krav utan hänvisar till att utredningens betänkande är ute på remiss och att man bör avvakta resultatet härav. Det må så vara. Jag förmodar att man i naturvårdsverket, när man har ställt kravet på ökade anslag – egentligen ett mycket blygsamt krav – har haft reda på att utredningens betänkande skulle sändas ut på remiss men att naturvårdsverket i alla fall behövde denna upprustning av sitt anslag. Jag tror också att de remissinstanser som kommer att yttra sig – jag har redan sett flera exempel på detta – inte alls kommer att ifrågasätta åtgärderna. Tvärtom kommer de att understryka behovet av att åtgärder sätts in. Det enda man eventuellt kan ha en annan mening om kan vara formerna, men anslagen tror jag blir oförändrat behövliga.

Herr talman! Vi har i vår reservation begärt en förstärkning av anslaget för detta ändamål, och jag ber nu att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få ta med kammarens ledamöter på en tankeutflykt till Småland, närmare bestämt till Tubbamåla by, en by om fyra gårdar. En av gårdarna, som är på 5 hektar, brukas alltjämt av en mjölkproducerande bonde, de andra tre står tomma så här års. Det är domänverket som äger dem, och danskar hyr huvudbyggnaderna till sommarnöje. En del av de forna åkrarna betas alltjämt av djur som tillhör bönder längre bort. Landskapet är Smålandsvackert – så länge stängslen står. Sedan räknar domänverket med skogsplantering.

Ett litet stycke bort ligger Örnhyltans by, vars två gårdar är tomma. Remmatorps by, tom. Tubbaremma by, tom. I Värmanshult finns brukare på en gård i en klunga gårdar. På lantbruksstyrelsens kartor är hela trakten markerad som "ej bestående jordbruksbygd".

Skildringen är som sagt hämtad från mitt eget landskap – Småland. Men den kunde i och för sig finna sin parallell i vilken del som helst av Sverige. Vi känner alla till den snabbt fortgående jordbruksrationaliseringen med nedläggning av ca 10 000 jordbruksenheter per år. Den svenske bonden var på framryckning i sitt odlarnit år efter år ända till 1930, då vår åkerareal nådde sitt maximum på 5 miljoner hektar. Sedan dess har åkerteg efter åkerteg skogsplanterats eller helt enkelt bara förbuskats och så småningom förskogats. År 1980 kommer, som herr Hansson i Skegrie nyss påpekade, enligt nuvarande beräkningar den totala jordbruksandelen att vara nere i 2,5 miljoner hektar, dvs. hälften av 1930 års areal. Mången vuxen man eller kvinna har vid återkomsten till sin barndoms hagar icke kunnat känna frändskap med det landskap de möter och det som de hade i minnets bildkammare. Författaren Artur Lundkvist har upplevt just den situationen och beskriver den på följande sätt: "Inne i själva byn står skog kompakt och dyster, som om den utgjorde följderna av ett brott snarare än löftet om en ny sorts framtid. . . En ny vildmarkstid tycks vara på väg för denna gamla bygd, ett steg tillbaka i en mödosam utveckling."

Det vore fel att säga att landskapsvården i samband med den pågående jordbruksrationaliseringen inte har uppmärksamats. Framstötar har skett nu och då både i riksdagen och i andra sammanhang. När den nuvarande jordbrukspolitiken beslutades 1967 fastslog riksdagen att jordbruk och naturvård skulle hållas åtskilda, ett beslut vars klokhets man kan starkt ifrågasätta. Det ansvariga statsrådet anförde dock att "naturvården är en mycket angelägen samhällsfråga". Och vidare: "Jag ämnar ägna frågan om landskapsvården särskild uppmärksamhet vid mina fortsatta överväganden rörande den statliga naturvårdsverksamheten."

Detta skrevs således 1967. Men tyvärr måste vi nu fyra år senare, när ytterligare ca 40 000 jordbruksenheter har försvunnit, konstatera att vår regering ännu inte tagit något samlat grepp för en bättre landskapsvård. Visst har fina insatser gjorts såväl av aktiva lantbrukare som av s. k. fritidsbönder. Och visst har värdefulla insatser också gjorts i form av beredskapsarbeten. Men allt har hittills skett på litet av en slump. Förutsättningen har varit antingen att det funnits en för landskapsvården speciellt intresserad människa eller att det varit svårigheter med sysselsättningen i området. Vad som nu behövs är en mer genomtänkt plan för

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Vård av natur-
vårdsområden*

Onsdagen den
21 april 1971

*Vård av natur-
vårdsområden*

arbetet. Arbetsgruppen för landskapsvård vid jordbruksrationalisering har i sin utredning Landskapsvård i odlingsbygder lagt grunden för detta. En huvudsynpunkt i gruppens förslag är att det brådskar med åtgärder, och det av flera skäl, inte minst ekonomiska. Enligt gruppens beräkningar skulle den genomsnittliga kostnaden för de åtgärder som man främst förordar för att hålla det öppna kulturlandskapet i hävd – betesdrift, åkerbruk och mekanisk behandling – nu uppgå till 100 kronor per år och hektar. Men om jordbruksmark lämnas utan åtgärd under 10–20 år beräknas kostnaden för att restaurera den till mer än 1 400 kronor per hektar.

Det är därför överraskande att inte jordbruksministern och jordbruksutskottets majoritet följt naturvårdsverkets begäran om att få pengar för att sätta i gång med försöksverksamhet på det här området. Som sagts tidigare är det bråttom att komma i gång med utvecklingen och utprövningen av de olika metoder som utredningen diskuterar. Särskilt angeläget är det att man snabbt kommer i gång med skyddet av de förr så talrika beteshagarna – kanske den naturtyp som är mest värdefull när det gäller att ge landskapet rytm och omväxling.

Jag skall sent glömma ett minne jag har från en resa med danska naturvårdare på Själland. Bussen saktade in och stannade intill en hage med den typiska omväxlingen mellan öppna gräsytor, enstaka buskpartier av hagtorn och hassel och ett och annat lövträd. Inför denna landskapsbild framförde den medföljande experten från det danska kulturministeriet ett engagerat vittnesbörd om hur det kan gå om man inte i tid ser till att värna om de kulturvärden landskapet erbjuder. Hagen framför oss var enligt vår sagesman den sista som fanns på Själland, nu skyddad av den danska naturvårdslagstiftningen. Ännu har vi i Sverige åtskilligt av den naturtypen kvar, men den är på snabb utmarsch. Därför krävs omedelbara åtgärder om vi utan alltför stora kostnader skall lyckas rädda över de viktigaste partierna till nästa generation.

Det är bara att hoppas att jordbruksministern ändrar inställning till den här frågan och snarast framlägger förslag i enlighet med arbetsgruppens intentioner. Hittills har jordbruksministerns uttalanden tyvärr inte gett anledning till alltför stor optimism i det här avseendet. Enligt ett referat från ett anförande i Värmland uttryckte sig jordbruksministern på följande sätt: "En del åker måste vi överlämna åt vår Herre att sköta. Det kanske blir bra det också. Vem vet hur vi ser på naturen om 5 à 10 år. Kanske vi då tycker att det är trevligt med buskområden där folk kan ströva omkring."

Det uttalandet tyder i varje fall inte på något engagemang för saken just nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

I detta anförande instämde herrar Taube (fp), Eriksson i Ulfsbyn (c), Olsson i Kil (fp), Henmark (fp), Berndtsson i Bokenäs (fp) och Levin (fp).

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Frågan om aktiva åtgärder för att rädda det öppna

landskapet har sedan mycket lång tid varit aktuell och diskuterats inom moderata samlingspartiet och tidigare högerpartiet.

I vårt nuvarande partiprogram heter det bl. a.:

”Kulturlandskapet representerar ett betydande miljövärde, varför åtgärder måste vidtagas för att bevara de värdefullaste landskapspartierna åt framtiden. Likaväl som åtgärder mot miljöförstöringen medför kostnader måste vi acceptera, att bevarandet av värdefull miljö har sitt pris. Den stora uppgiften att bevara väsentliga delar av det svenska kulturlandskapet kan endast lösas med hjälp av och i samarbete med jord- och skogsbrukarna. Detta kan i vissa delar av vårt land föranleda ett särskilt stöd från samhällets sida.”

I en särskild punkt heter det:

”Olika former av ersättning till jord- och skogsbruk för dess miljövårdande funktion skall utarbetas. Där denna väg ej visar sig framkomlig skall andra former av landskapsvård tillgripas.”

Den förste som väckte denna fråga i riksdagen var Birger Isacson i första kammaren. Hans motion möttes positivt i jordbruksutskottet och gav anledning till den utredning vars betänkande Landskapsvård i odlingsbygder framlades i höstas.

Jag vill gärna för egen del och på mitt partis vägnar uttrycka min stora tillfredsställelse med att frågan i dag ändå har kommit så långt. Det görs naturligtvis redan nu åtskilliga insatser av enskilda jordbrukare och även genom beredskapsarbeten, där framför allt skogsvårdsstyrelserna har planlagt åtgärderna. Dessa senare insatser har emellertid skett i efterhand, dvs. när landskapet redan blivit igenbuskat, och har därför varit mycket kostsamma.

Inom den arbetsgrupp som nu har lagt fram förslag om att genom stimulans till framför allt betesdrift bevara markerna i öppet skick räknar man med, som herr Wirtén nyss sade, en kostnad på i medeltal ungefär 100 kronor per hektar. Det blir alltså betydligt billigare att på det sättet hålla landskapet öppet än om man kommer för sent och vidtar åtgärder i efterhand.

Det råder ingen tvekan om att djuren, t. ex. nötkreatur eller får, är de bästa naturvårdarna. De bidrar ju också till att skapa en levande miljö. Men för detta krävs också att det finns kvar människor, som bor ute på landet. Den stora allmänheten som nu till huvuddelen bor i tätorter vill, när man kommer ut på weekend och semester, möta en vacker och öppen natur och en levande landsbygd. Människor vill gärna, om det är möjligt, kunna få mjölk direkt från ladugården – riktig mjölk, som barnen brukar säga. De vill gärna ha någon som de kan få hjälp av med traktor eller på annat sätt i olika sammanhang.

För ett par år sedan var det aktuellt inom ett område i Roslagen med mycken fritidsbebyggelse att lägga ned den enda gård som fanns där. Alla de som hade fritidsstugor kom då överens om att hjälpa denne lantbrukare att stanna kvar. Man bildade – eller hade kanske förut – en förening och satsade ungefär 10 000 kronor såsom hjälp åt lantbrukaren. På det sättet kunde han stanna kvar. Han fick alltså subventioner direkt av dem som bodde där på sommaren. Det är en väg och den visar vilket behov det finns av att i känsliga bygder verkligen bibehålla ett lantbruk,

även om man får tillskjuta medel från annat håll för att möjliggöra det.

Herr talman! Mot denna bakgrund anser jag det vara angeläget att man så snart som möjligt kommer i gång med den försöksverksamhet som naturvårdsverket här har begärt medel för. Det kan kanske förefalla felaktigt att begära medel, innan man har fått in remissyttrandena över utredningen. Men naturvårdsverket har, som herr Hansson i Skegrie framhöll, för sin del ansett att man mot bakgrund av utredningen, som var enhällig, bör så snart som möjligt komma i gång med en försöksverksamhet på detta område. Jag tycker att det är angeläget att understryka att det gäller en försöksverksamhet, som alltså kan ha betydelse för framtiden när man i större omfattning skall vidta de åtgärder som är föreslagna av utredningen.

Med hänsyn till dessa synpunkter har vi från moderata samlingspartiet ansett att vi bör ställa oss bakom förslaget om att här ge åtminstone 1 miljon kronor till naturvårdsverket för att så snart som möjligt sätta i gång med en försöksverksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr MAGNUSSON i Grebbestad (s):

Herr talman! Med all respekt för det stora naturvårdsintresse som har visats här från motionärernas sida finns det anledning att se litet realistiskt på detta.

Herr Wirténs anförande präglades av att han helst ville bevara hela det svenska landskapet sådant som det tidigare har varit. Jag tror att det vore en omöjlighet. Det gäller väl att framför allt satsa på de områden som vi anser särskilt värdefulla ur naturvårdssynpunkt.

Arbetsgruppen för landskapsvård i naturvårdsverket har i betänkandet Landskapsvård i odlingsbygder kommit med förslag, och det är riktigt som reservanterna säger att detta förslag är ute på remiss. Jag förmodar att regeringen gärna vill se vad remissvaren ger, innan det slutgiltiga förslaget framläggs. Under tiden fortgår naturvårdsarbetet ute i landet.

För närvarande finns ett anslag som har uppräknats med 1 miljon kronor och nu uppgår till 5,7 miljoner kronor. Dessutom utför arbetsmarknadsstyrelsen stora naturvårdsarbeten till en kostnad av ungefär 20 miljoner kronor per år. De arbeten som arbetsmarknadsstyrelsen har bedrivit är av utomordentlig betydelse och jag kan betyga att de har varit till stor nytta för den äldre arbetskraft som haft att utföra arbetena. Jag är speciellt angelägen om att dessa arbeten skall fortgå.

För övrigt är vi väl helt överens om att naturvårdsarbetet skall bedrivas med alla de medel som vi har till förfogande. Vi får tillfälle återkomma till anslagsfrågan i en motion, där det föreslagits att jordbrukare skall få ersättning för utfört naturvårdsarbete. Jag tror att den sittande naturvårdskommittén kommer att behandla dessa frågor och lägga fram förslag. Det är möjligt att man den vägen kan nå en sådan lösning och att vi kan få en landskapsvård som ställer sig betydligt billigare än en del av de åtgärder som vidtagits tidigare. Låt oss vänta på dessa förslag och se vad de kan innebära. När förslaget föreligger får nästa års riksdag tillfälle att fatta beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Herr Magnusson i Grebbestad sade att mitt anförande inte präglades av realism och att jag pläderat för att bevara det svenska landskapet såsom det varit tidigare. Jag vet inte riktigt hur han lyssnade till vad jag sade. Jag har ställt mig bakom den reservation i utskottsbetänkandet där det yrkas på 1 miljon kronor för att komma i gång med den försöksverksamhet som redovisats av arbetsgruppen. Jag är helt på det klara med att man med det nu föreslagna beloppet inte kan ställa en sådan ambitionsnivå som att helt behålla det nuvarande odlade kulturlandskapet. Jag kan inte heller se att detta vore vare sig riktigt eller nödvändigt, utan det gäller att bevara de områden som är speciellt viktiga ur friluft- och turistsynpunkt. Det är det vi har önskat och yrkat med den igångsättning av försöksverksamheten som rekommenderas i reservationen 5.

Herr MAGNUSSON i Grebbestad (s):

Herr talman! I den mån det finns möjligheter att komma i gång med försöksverksamheten under innevarande år tror jag också att regeringen kommer att starta denna, men för den händelse detta inte kan ske under nästa budgetår, så bör riksdagen också vänta med anslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 39 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 5 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	—	160
Nej	—	149
Avstår	—	2

Punkten 40

Miljövårdsforskning

Kungl. Maj:t hade (punkten I 9, s. 130–131) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsforskning för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 12 160 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats dels motionerna 1971:1012 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. vari hemställdes att riksdagen beviljade naturvårdsverket ett förslagsanslag till miljöforskning enligt statsverkspropositionen bil 11, 1 9 med sammanlagt 17 500 000 kronor

dels motionen 1971:1039 av fröken Pehrsson m. fl. vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, jordbrukshuvudtiteln, punkten I, 9. Miljövärdforskning till miljövärdforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 13 160 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1971:1012 och 1971:1039 till Miljövärdforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 12 160 000 kronor.

Reservationer gade avgivits

6 a. av herrar Hansson i Skogrie, Larsson i Borrby och Stjernström (samtliga c), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1012 samt med bifall till motionen 1971:1039 till Miljövärdforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 13 160 000 kronor,

6 b. av herr Takman (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1039 samt med bifall till motionen 1971:1012 till Miljövärdforskning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 17 500 000 kronor.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden dels av herrar Hedin och Krönmark (båda m), dels av herr Wirtén och fru Anér (båda fp).

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! I sina petita till detta års riksdag har naturvårdsverket begärt en uppräkningsanslag till miljövärdforskning med 6 500 000 kronor. Det råder inget som helst tvivel om att den begärda uppräkningsanslaget är starkt motiverad. Kungl. Maj:t har emellertid inte ansett sig kunna tillmötesgå den utan har begränsat anslagshöjningen till endast 1 160 000 kronor. Detta belopp är enligt vår mening otillräckligt med hänsyn till det stora arbetsfält som miljövärdforskningen omfattar. Man får här också ta hänsyn till att penningvärdeförsämringen gjort att anslaget reella värde för forskningen inte är vad det borde vara.

Om vi beaktar det stora och ännu obearbetade fält som finns för miljövärdforskningen och den betydelse denna har, måste vi för framtiden med säkerhet vara beredda att avstå betydande belopp för just detta syfte. Men tyvärr bedömer man åtminstone nu det statsfinansiella läget vara sådant att vi inte har råd att ge denna forskning vad den egentligen skulle behöva. Detta är att beklaga därför att det innebär att aktuella forskningsuppgifter måste stå tillbaka eller krympas ned. Jag skall bara nämna ett par exempel på sådana forskningsuppgifter som nu

inte kan fullföljas i önskvärd utsträckning.

Det är t. ex. luftvårdsforskningen. På det området är mycket ännu inte klarlagt och ständigt nya grenar kommer där också att uppenbara sig. Man behöver bara peka på en enda detalj, den som ligger oss allra närmast, nämligen den dagliga föroreningen från bilismen som vi har framför allt i städerna. Det gäller koloxidföroreningar och blyföroreningar för att nämna ett par exempel. Det är klarlagt att sådana föroreningar i luften åstadkommer allvarliga rubbningar för de människor som inandas den luften. De får framför allt hjärt- och hjärnsjukdomar. På det området behöver vi därför forskning både i förebyggande syfte och i botande syfte.

Liknande skadeverkningar som dem bilismen medför får man också genom fabrikenas och värmeverkens rökutsläpp där framför allt svavel-dioxiden är det farliga giftet. Även på det området bör alltså forskningen ökas. Den skadegörelse som sker genom dessa rökutsläpp är mycket omfattande, men forskningen är tyvärr ännu alltför liten.

Vi utsättes för radioaktivt nedfall som i sin tur genom växtligheten fortplantas via djuren till människan. Där pågår forskning men resurserna för den är alldeles otillräckliga. Vi har här flera gånger tidigare påtalat att en sådan forskartjänst borde inrättas som permanent vid Ultuna. Riksdagen har inte velat vara med om det. Vi kommer emellertid inte ifrån att denna radioaktiva nedsmittning av naturen på lång sikt är utomordentligt farlig. När jag säger att den är farlig på lång sikt är det så med oss människor att vi märker inte skillnaden dag från dag, vilket gör att vi kanske tar litet för lätt på det här problemet. Vi märker inte om vi i dag påverkas mer av de olika gifterna i vår miljö än för fem år sedan. Men låt oss tänka ett tiotal år eller en generation fram i tiden – vilket man måste göra på detta område – så kan det ha uppstått högst påtagliga försämringar för människans möjligheter att fortleva.

Detta var alltså exempel på ett område där naturvårdsverket nu icke kan fullfölja forskningen i tillräcklig utsträckning. Det har meddelats mig vid förfrågan. Ett annat område där man också måste göra inskränkningar därför att man inte har fått den upprustning man begärt är Östersjöns föroreningar. Vi behandlade för en tid sedan en motion här i riksdagen om den saken, och riksdagen uttalade sig då för betydelsen av det internationella arbete som pågår för att utforska och komma till rätta med föroreningarna i Östersjön. Utskottet var mycket positivt och riksdagen anslöt sig till de positiva uttalandena. Nu kan emellertid inte det arbete som naturvårdsverket deltar i fullföljas i tillräcklig omfattning just därför att resurserna inte räcker till. Det positiva uttalande som riksdagen tidigare har gjort blev alltså inte så värst mycket värt därför att vi inte förser naturvårdsverket med tillräckliga medel för att kunna göra sin insats i detta internationella arbete för Östersjöns bevarande.

Detta hänger inte riktigt ihop från den ena dagen till den andra. Vi måste nog försöka att se frågan i stort och se den på lång sikt. Det går inte att försöka snåla sig fram här. Jag tror att herr statsrådet vid ett annat tillfälle får försöka att bättre stödja de forskningsuppgifter som vi har ålagt naturvårdsverket att utföra.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 6 a.

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Miljövårds-
forskning*

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Anslaget i nu gällande stat till miljövärdforskningen är 11 miljoner kronor. Regeringen har föreslagit 12 160 000 kronor. Det är alltså en uppräknig. Men naturvärdverket har begärt 17,5 miljoner kronor. Vänsterpartiet kommunisterna har väckt en partimotion om ett anslag på 17,5 miljoner för att tillgodose de trängande krav som föreligger på miljövärdforskningen område.

Naturvärdverket har nämnt några avsnitt där behoven av forskning är stora och där resurserna är otillräckliga. Det gäller exempelvis kvicksilver. Det gäller biocidområdet. Det gäller också att kunna ge anvisningar till kommunerna om hur man gör anläggningar för kemisk fällning av avloppsvatten, där metoderna inte har tillräckligt penetrerats. Det är ju ganska enorma kostnader som kommunerna nu ställs inför och riskerna är stora att man gör felinvesteringar genom att man inte har de rätta upplysningarna att gå efter.

Beträffande kvicksilverforskningen gjorde jag själv vissa försök att få uppgifter om vad som händer med pappersindustrin numera, sedan fenylkviksilverret förbjöds 1967. Jag har inte lyckats komma över uppgifter om det. Jag vet inte om naturvärdverket har sådana uppgifter. Men om man använder andra kvicksilverformer än fenylkviksilver och sedan, som nu sker, bränner pappersavfallet – 1,5 miljon ton om året – får man ut kvicksilveret med röken och fortsätter att förgifta vattendrag och sjöar. Detta är spekulationer från min sida, eftersom jag inte lyckats få fram några uppgifter om vad pappers- och massafabrikerna använder i stället för fenylkviksilver.

Det finns emellertid andra områden, där jag också har börjat misstänka att man har ytterst litet fakta att röra sig med. Vi har t. ex. kalhyggena. Numera köper domänverket och de stora skogsbolagen processorer och skall skörda skogen ungefär som man skördar hö med slättermaskin. Vad händer med dessa stora ytor, där man kalhugger alltsammans? Man vet att man måste bekämpa snytbaggen med DDT eller liknande. Man vet att ogräsväxter kommer in i stället för den skog man vill ha i framtiden, och dem måste man bekämpa med hormoslyr eller vad det nu kan bli fråga om. Man rubbar alltså den ekologiska balansen utan att såvitt jag vet ha några vetenskapliga fakta att utgå från när det gäller att avgöra följderna av dessa avverkningar i stor skala.

Vi saknar en allsidig genomgång av andra metoder för att ta till vara avfall av olika slag än de nuvarande, dvs. att bränna upp eller tippa avfallet. Vi har ju enorma mängder av sopor. Jag hade för något år sedan en debatt med det på detta område ansvariga borgarrådet i Stockholms stadsfullmäktige, och han sade att han simmar i sopor. Dessa tippas nu eller bränns upp med miljöförstöring som följd eller med förstöring av värdefull råvara som man skulle kunna använda. Likadant är det med rötsslamm.

Det finns stora områden som i vissa fall är väl utforskade utomlands, men de metoder man där kommit fram till är föga använda här i landet. Naturvärdverket har en viktig uppgift när det gäller att se till att denna forskning utomlands också kommer till nytta i vårt land.

Jag tror att den uppräknig som vi har begärt, från äskade 12 160 000

till 17 500 000 kronor, är pengar som skulle bli väl använda och som också är helt enkelt nödvändiga, eftersom en del av denna forskning bör göras nu och inte om 100 eller om 50 år. Jag yrkar därför bifall till reservationen 6 b för ett anslag på 17 500 000 kronor.

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

*Miljövårds-
forskning*

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Inom moderata samlingspartiet anser vi att miljövårdsforskningen är utomordentligt angelägen, och jag kan i princip helt instämma i vad herr Hansson i Skegrie tidigare sagt här.

Av de frågor han berörde tycker jag att det är särskilt angeläget att öka de forskningsinsatser som görs i Östersjön, eftersom de berör en yrkesgrupp, fiskarna, som i högsta grad har det besvärligt och som påverkas negativt av föroreningssituationen i Östersjön. Jag anser att denna forskning bör prioriteras framför många andra uppgifter, inte minst dem som nyss nämndes av herr Takman.

I det kärva budgetläge som nu föreligger har vi dock i moderata samlingspartiet inte ansett oss kunna gå med på den ökning av anslaget som är föreslagen utan har godtagit Kungl. Maj:ts förslag, som ändå innebär en ökning med ungefär 10 procent.

I ett särskilt yttrande av herr Krönmark och mig har vi pekat på en motion från moderata samlingspartiet, där vi begär tillsättandet av en utredning med uppgift att granska miljövårdsforskningens organisation, planläggning och prioritering med särskild hänsyn tagen till behovet av internationellt samarbete. Jag skall här inte närmare gå in på motionen. Jag vill bara framföra att vi inom moderata samlingspartiet anser att det finns vissa rationaliseringsvinster att göra. Bl. a. tycker vi att den forskningsnämnd, som nu finns inom naturvårdsverket, med fördel skulle kunna vara en fristående nämnd. Det föreslog naturresursutredningen på sin tid. Vi tror att man därigenom bättre än nu skulle kunna samordna alla de insatser som görs från naturvårdsverket, från universiteten och på andra håll i vårt land och dessutom internationellt. Det är möjligt att man också på det sättet skulle kunna få fram större resurser för miljövårdsforskning än för närvarande.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Som företrädare för utskottsmajoriteten vill jag till att börja med understryka att majoritetens intresse för frågan om miljövårdsforskningens resurser är minst lika ambitiöst som det intresse reservanterna har gjort sig till tolk för. Det finns enligt min åsikt ingen skillnad i uppfattningen om nödvändigheten av att tillräckliga ekonomiska resurser ställs till naturvårdsverkets förfogande, men vi skiljer oss åt så till vida att majoriteten gör en annan bedömning när det gäller de ekonomiska möjligheterna. Majoriteten i utskottet anser att vi för närvarande inte kan satsa så mycket som reservanterna önskar.

Sedan budgetåret 1967/68 har anslagen för miljövård ökat från ungefär 134 miljoner till 251 miljoner kronor, och jag anser att detta på ett klargörande sätt visar de betydande satsningar vi numera gör i vårt

land på miljövrdsområdet. Miljövrdsforskningen är en mycket väsentlig del av detta arbete. 1967 och 1968 var anslaget till miljövrdsforskning 5 250 000 kronor, och det föreslås nu bli 12 160 000 kronor, enligt departementschefens förslag. Det innebär en fördubbling på fem år. Proportionellt sett innebär detta att ökningen är större för forskningsanslaget än för miljövrden i övrigt. Det kan också konstateras att tyngdpunkten ligger dels på vattenvrdsforskning, dels på biocidforskning. Dessa båda områden svarar för tillsammans omkring två tredjedelar av det totala forskningsanslaget.

Men det är viktigt i detta sammanhang att också notera att andra organ än naturvrdsverkets forskningsnämnd stöder miljövrdsforskningen, och bland sådana vill jag nämna styrelsen för teknisk forskning och naturvetenskapliga forskningsrådets ekologikommitté. Jag kan kanske också nämna Stiftelsen för industri-, vatten- och luftvrdsforskning, där industrin satsar 1,2 miljoner kronor och staten ger ett anslag på 1,2 miljoner kronor. Forskningsamarbete har kontrakterats för en period av tre år.

Den totala statliga insatsen för miljövrdsforskning uppgår enligt vissa beräkningar till ungefär 23 miljoner kronor per år. Jag vill också poängtera i sammanhanget att i den summan ingår inte den forskning som bedrivs vid våra universitet och högskolor.

Det kan vara på sin plats att även erinra om att miljövrdd omfattar ett brett verksamhetsfält, varav forskningen enbart utgör en del. Övriga delar är minst lika viktiga faktorer i en allmän strävan att uppnå vad jag skulle vilja kalla en livsvänlig miljö. Möjligheten att dra nytta av forskningsresultaten är t. ex. beroende av att det finns en effektiv och ändamålsenlig administration. På en senare punkt i detta utskottsbetänkande kommer vi att diskutera bidrag till kommunala avloppsreningsverk och till vatten- och luftvrddande åtgärder. Jag skall därför inte gå närmare in på dessa områden, men jag vill ändå ta dem som exempel på miljövrddspolitiska medel som har givit gott resultat.

Den ökning av miljövrdsforskningsanslaget med 1 160 000 kronor som nu föreslås och som utskottsmajoriteten vill förorda bör emellertid inte ses isolerad utan ses i sitt sammanhang, i vilket den utgör en del av den totala höjningen av miljövrdsanslagen, som uppgår till 14,7 miljoner kronor. Dessutom vill jag erinra om att delar av miljövrdden kommer under andra huvudtitlar.

Beräkningar som har gjorts visar att de sammanlagda insatserna på miljövrdsområdet för budgetåret 1971/72 torde uppgå till omkring 350 miljoner kronor.

Herr talman! Det förtjänar enligt min uppfattning också påpekas att den svenska administrationen och lagstiftningen när det gäller miljövrdd och forskning har tilldragit sig ett internationellt intresse. Huvudansvaret för miljövrddspolitiken har i vårt land – detta har också påpekats av reservanternas talesmän – i motsats till vad som förekommer i andra länder lagts på ett departement, nämligen jordbruksdepartementet, och under detta ett centralt verk, naturvrdsverket. Under 1970 har naturvrdsverket haft besök av ett sextiototal delegationer som velat skaffa sig informationer och få del av de erfarenheter i fråga om administration,

lagstiftning och teknologi som man gjort i det svenska systemet. Jag tar personligen detta som ett uttryck för att man utomlands i varje fall anser att vi kommit ett gott stycke på väg när det gäller detta för oss alla så viktiga intresseområde.

Personligen är jag övertygad om – och den uppfattningen delas av utskottsmajoriteten – att departementschefen väl känner sitt ansvar och att han så snart våra ekonomiska resurser ger utrymme för anslagshöjning kommer att föreslå ökningar i de anslag som vi nu alla är så intresserade av och diskuterar.

Herr talman! I reservationerna föreslås ökade anslag till miljövärd-forskningen. Jag skall inte gå in på de motiv som reservanterna har, ty de har så värtaligt själva gjort klart för kammarens ledamöter vad de avser. I reservationen 6 a föreslås en ökning med 1 miljon kronor utöver det av departementschefen föreslagna beloppet, alltså ett anslag på 13 160 000 kronor. I reservation 6 b, som hade herr Takman som förespråkare, föreslås bifall till hela det av naturvårdsverket begärda anslaget, vilket skulle innebära ett anslag på 17,5 miljoner kronor.

Till utskottsbetänkandet har också fogats två särskilda yttranden. För det ena har herr Hedin redogjort. Av båda yttrandena framgår att man delar utskottsmajoritetens bedömningar i fråga om det samhällsekon-omiska läget och godtar den uppräknig av anslaget med 10 procent som departementschefen föreslagit.

Jag vill till sist understryka att intresse för dessa frågor och en allvarlig ambition att så småningom kunna räkna upp beloppet till den anslags-höjd som naturvårdsverket anser sig behöva finns hos alla ledamöter. Men det är som sagt den ekonomiska bedömningen som är olika.

Herr talman! Jag vill till sist med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 40 i jordbruksutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 a av herr Hansson i Skegrie m. fl. samt 3:o) reservationen nr 6 b av herr Takman, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hansson i Skegrie begärde votering, upptogs för bestämmande av kontraproposi-tionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Takman begärt votering beträffande kontrapropositionen, upplästes och god-kändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 40 antar reservationen nr 6 a av herr Hansson i Skegrie m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 6 b av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

Onsdagen den
21 april 1971

Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 87
Nej — 20
Avstår — 201

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 a av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 218
Nej — 84
Avstår — 8

Punkten 41

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42

Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Tillsammans med herr Mattsson i Lane-Herrestad har jag väckt en motion om en samordning av besluten i koncessionsnämnden för miljöskydd i fråga om att bygga ut kommunala reningsverk och naturvårdsverkets beslut om statsbidrag till dessa investeringar.

Anledningen till att vi har väckt motionen är att vi har kunnat konstatera att det har börjat uppstå en eftersläpning av utbetalningen av statsbidragen. Trots att verksamheten inte har varit i gång mer än sedan budgetåret 1968/69 är redan i dag eftersläpningen klart mer än ett år och den tenderar att bli nästan två år.

Den som minns de förhållanden som rådde i slutet av de äldre statsbidragsbestämmelsernas giltighetstid, då eftersläpningen var fem å ~~år~~ år, vill inte gärna att denna typ av statligt stöd skall utvecklas på samma sätt och att vi alltså skall få en allt större eftersläpning.

Jordbruksutskottet har i sitt betänkande skrivit: "Enligt vad utskottet erfarit eftersträvas redan nu en samordning mellan tillståndsprövningen och naturvårdsverkets handläggning av bidragsfrågorna." Jag tycker nog att utskottet har tagit litet väl lättvindigt på motionens yrkande.

Kommuner kan ju i dag söka ett tillstånd antingen hos koncessionsnämnden för miljöskydd eller, efter dispens, hos naturvårdsverket. Det

beslut som naturvårdsverket eller koncessionsnämnden sedan fattar grundar sig på ett principiellt utformat förslag till reningsanordningar, varefter kommunerna som regel går in på projekteringsstadiet. Detta innebär att när man granskar en kommuns ansökan finns i och för sig inte någon ansökan om statsbidrag och inte heller någon skyldighet att besluta om sådan.

I det beslut som naturvårdsverket eller koncessionsnämnden fattar fastställs en sista tidpunkt då den anläggning som kommunen får tillstånd att uppföra – och man skall väl också säga åläggs att uppföra – skall vara färdigställd och tagen i bruk. För att kunna genomföra detta måste kommunen i dag gå in med ansökan om påbörjandetillstånd, eftersom den skulle försitta rätten till statsbidrag genom att utföra arbetet innan frågan om statsbidrag var prövad.

Hos koncessionsnämnden och hos naturvårdsverket fattas alltså beslut om att anläggningar skall komma till stånd i betydligt snabbare takt än besluten om statsbidrag, och konsekvensen har blivit vad jag inledningsvis påtalade, nämligen att man har fått en eftersläpning. Man vältrar på det sättet över problemen på kommunerna. Jag skall inte ta upp någon ny diskussion i detalj om de svårigheter som kommunerna genom kostnadsutvecklingen osv. har fått under den senaste tiden; de har ju tidigare i år diskuterats i riksdagen i en interpellationsdebatt. En utredning som Kommunförbundet gjort visar emellertid att man har betydande problem; inte minst har man bekymmer med likviditeten. Resultatet blir att de kommuner som bygger reningsverk måste gå ut på lånemarknaden för att söka få fatt på det kapital som de annars hade kunnat räkna med att få i form av statsbidrag. Vi känner också alla till att kapitalmarknaden inte varit så lätt att bearbeta.

Utbyggnaden av reningsverk är en angelägen arbetsuppgift för kommunerna, och eftersläpningen är stor. Därför är det betydelsefullt att handläggningen kan få en sådan utformning att inte möjligheterna att bygga ut förminskas. Genom den bristande samordning som vi har påtalat viker staten undan från det ansvar som den har tagit på sig och försummar den stimulans som den har velat ge till de för utbyggnaden ansvariga genom det utlovade statsbidraget.

Utskottet har enhälligt sagt att det anser att motionen inte skall föranleda något riksdagens initiativ, och jag har därför ingen anledning att yrka bifall till den. Jag har emellertid genom det här inlägget velat påpeka att den samordning som vi har önskat i verkligheten inte förekommer på det sätt som utskottet skriver och att det är angeläget att förhållandena rättas till genom ökat anslag eller genom att samordningen kommer till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
21 april 1971

*Bidrag till vatten-
och luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

Punkten 43

Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin

Kungl. Maj:t hade (punkten I 12, s. 134—135) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1971:418 av herr Hedin m. fl., vari hemställdes att riksdagen beslutade att statsbidrag enligt de grunder som gällde för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämväl skulle utgå till jordbruksföretag,

dels motionen 1971:983 av herr Berndtsson i Bokenäs m. fl., vari hemställdes att riksdagen beslutade att statsbidrag enligt de grunder som tillämpades för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämväl skulle kunna utgå till jordbruks- och trädgårdsnäringen,

dels motionen 1971:1024 av herr Kristiansson i Harplinge m. fl., vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, jordbruksdepartementets huvudtitel, punkten I 12, Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin

1. medgav att statsbidrag från anslaget fick utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen enligt samma grunder som enligt 1969 års riksdagsbeslut gällde för industrin, samt

2. beslutade att ifrågavarande reservationsanslag, som i statsverkspropositionen upptagits till 50 miljoner kronor, skulle uppföras under anslagsrubriken Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin, jordbruket och trädgårdsnäringen.

Utskottet hemställde

att riksdagen 1. lämnade motionerna 1971:418, 1971:983 och 1971:1024, sistnämnda motion såvitt nu var fråga, angående utvidgning av området för här avsedda stöd till att omfatta även jordbruks- och trädgårdsföretag,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1024, såvitt i övrigt var i fråga, till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor

Reservation hade avgivits

7. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Wirtén (fp), Krönmark (m), Larsson i Borrby (c) och Stjernström (c) samt fru Anér (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna 1971:418 och 1971:983 samt 1971:1024, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna uttalat angående utvidgning av området för nu ifrågavarande statliga stöd till att även omfatta jordbruksföretag m. m.,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen 1971:1024, såvitt i övrigt var i fråga, till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin, jordbruket och trädgårdsnäringen för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! De frågor som vi tidigare diskuterat i dag och där det funnits alternativa yrkanden inom utskottet har i regel haft den karaktären att man varit oenig om de belopp som skulle anslås. Reservanterna har oftast haft önskemål om högre anslag än som upptagits i statsverkspropositionen.

Detta ärende skiljer sig från de tidigare i det avseendet på ett speciellt sätt så till vida att här har motionärer från flera olika partier önskat att beträffande det 50-miljonersanslag som under 1969, 1970 och 1971 har ställts till förfogande för industrin för att användas till miljövårdsinvesteringar skall området för sådan verksamhet kunna vidgas — utöver industrin också till jordbruket och trädgårdsnäringen. Det visar sig även att hela anslaget om 50 miljoner inte kunnat användas under det senaste budgetåret av industrin utan endast till en mindre del, omkring 10 miljoner, har tagits i anspråk.

När det gäller miljövårdsinvesteringar, speciellt för vattenvård, måste man med rätt kunna hävda att jordbruket och trädgårdsnäringen har minst samma anledning att vara med i verksamheten som industrin. Redan 1969 och 1970 har motioner väckts om att man skulle ge samma chans för jordbruket och trädgårdsnäringen som man ger för industrin. Detta önskemål har inte kunnat tillgodoses. När det nu visar sig att det är pengar över på det anslag som är beviljat, har det här återigen gjorts ett försök att få till stånd en sådan rättvis anordning. Jag tror inte att det går i längden att låta jordbruket och trädgårdsnäringen stå i strykkläss härvidlag. De miljövårdsinvesteringar som vi ur andra synpunkter har rätt att kräva av dessa näringar är minst lika väsentliga som industrins miljövårdsinvesteringar. Vad gäller speciellt vattenvården och utsläppen från jordbruket måste det på sikt ske så betydande nyinvesteringar att man också med full rätt kan kräva att dessa stimuleras med statliga pengar.

Utskottsmajoriteten invänder att det finns möjlighet för jordbruket att få statlig kreditgaranti för sådana investeringar. För att spara tid vill jag redan nu bemöta detta argument med att säga att det är en förfärlig skillnad mellan statlig kreditgaranti och möjlighet till bidrag. Jag behöver inte uppta tiden här med att redovisa de ekonomiska svårigheter som jordbruket har att få plats i sin egen budget med sådana investeringar för att kunna göra påståendet att denna miljövårdsinvestering sker i alltför liten grad. Det är mycket kostnadskrävande anordningar som behöver anskaffas.

I reservationen 7 framhåller vi reservanter att här finns en chans för riksdagen att ge jordbruket denna möjlighet. Det finns dess bättre också medel tillgängliga för sådan verksamhet. Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till reservationen 7.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Det är nu tredje året som denna fråga tas upp i riksdagen, och den är lika angelägen nu som tidigare för jordbruket och även för trädgårdsnäringen. Framför allt är det, tycker jag, två punkter som har tillkommit och som gör att frågan är mera aktuell nu än tidigare.

För det första gäller det mjölkproduktionen, som ju har minskat nära nog katastrofalt till följd av den dåliga lönsamheten. Det är klart att innan man lägger ned mjölkproduktionen på en gård, så har man en kalkyl, och i den kalkylen ingår i första hand de byggnadskostnader som behövs om man skall fortsätta, och de är väldigt dryga. Inte minst är kostnaderna för miljövårdsanläggningar mycket höga.

Jag tror alltså att om man kunde få det stimulansbidrag som här förutsätts, så skulle det påverka dem som av olika skäl vill lägga ned mjölkproduktionen att ändå fortsätta med den. Nu kommer vi av allt att döma att få ett tillskott till mjölkproduktionen efter avtalsuppgörelsen, men jag tror ändå att det är nödvändigt att man underlättar vidtagandet av miljövårdande åtgärder. Det gäller t. ex. brunnar för att ta rätt på pressaften och för att ta rätt på gödseln i form av slamgödsel — där krävs efter hand bättre anordningar än för närvarande. Det är ofta så att hälsovårdsnämnderna ingriper och säger att ni får inte ha det på det här sättet. En investering som man då måste vidta medför mycket kostsamma åtgärder för att klara de regler som gäller för närvarande.

För det andra gäller det den omständigheten — det nämnde herr Larsson i Borrbj — att anslaget under 1969/70 inte har utnyttjats till mer än 9,5 miljoner kronor. Det är alltså bara en liten del av anslaget som har gått åt. Nu säger man att det sannolikt kommer att bli en större belastning i fortsättningen. Men allt talar för att man under innevarande budgetår och även under nästa kommer att få medel över här till följd av att anslaget är på 50 miljoner och att man också nu har reserverade medel att lita till.

Om detta med kreditgarantier vill jag säga, att visst är det bra att man kan få hjälp att låna pengar på det sättet, men det är en klen hjälp för lantbrukarna som i motsats till industrin inte kan få göra något skattemässigt avdrag för de kostnader det här är fråga om. Detta innebär att de får kosta på dessa åtgärder med beskattade medel — och det är verkligen få som har möjlighet att göra det — under ett år eller om de lånar pengarna under flera år. Det är med den dåliga lönsamhet vi har för närvarande nära nog uteslutet att satsa på det viset.

Jag tycker att detta är ett område där man verkligen, om man vill vidta åtgärder för en förbättrad miljövård, kan satsa på ett klokt och riktigt sätt i enlighet med förslaget, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 7.

Herr BERNDTSSON i Bokenäs (fp):

Herr talman! I år liksom under tidigare riksdagar vill vi påtala det otillfredsställande i att den stödform som tillkom 1969 för att stimulera industrin till ökad aktivitet för vatten- och luftvårdande åtgärder inte kom jordbruket och trädgårdsnäringen till del. Även inom dessa näringar kan ju miljöförbättrande åtgärder bli kostsamma och svåra för den

enskilde att vidtaga.

Efter miljöskyddslagens tillkomst har landets hälsovårdsnämnder inventerat och kartlagt hur det förhåller sig med bl. a. vattenvården vid alla jordbruk och konstaterat att det finns påtagliga brister. Helt säkert finns en vilja hos jordbruksföretagen att vidtaga förbättringsåtgärder, men dels på grund av den svaga lönsamheten, dels på grund av att miljöförbättrande åtgärder kan vara förhållandevis dyrbara blir åtgärderna uppskjutna. Det är därför mycket angeläget att även jordbruket och trädgårdsnäringen beredes möjligheter att erhålla bidrag till miljöförbättrande åtgärder.

Herr talman! Jag vill med dessa få ord yrka bifall till reservationen 7.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Reservanterna föreslår att statsbidrag för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin även bör kunna utgå till jordbruket och trädgårdsnäringen och menar att med hänsyn till föreliggande reservation på anslaget någon uppräknig av detsamma inte torde vara behövlig.

Utskottsmajoriteten anför för sin del att det redan nu lämnas stöd till reningsanordningar inom jordbruket i form av kreditgaranti – det har flera av reservanterna också påpekat – såväl för anläggningskostnad som för utrustning. Det bör också sägas att kreditgarantierna gäller både för ombyggnation och för nybyggnader inom jordbruket. Utskottet menar vidare att skälen för bidragsgivningen till industrin har sådan tyngd att den borde genomföras utan inskränkningar.

Det anslag som utgår under denna punkt är, som kammarens ledamöter väl vet, ett direkt stimulansbidrag till den äldre industrin för åtgärder i syfte att minska vatten- och luftföroreningarna. Beträffande nyetablering inom industrin utgår inte detta bidrag. Där regleras de vatten- och luftvårdande åtgärderna via bestämmelser och anvisningar.

För att stimulera industrin till att snabbt vidta reningsåtgärder beslöt 1969 års riksdag om ett bidrag under en femårsperiod. Till grund för reservationsanslaget om 50 miljoner kronor varje år låg naturvårdsverkets beräkningar om ett totalt investeringsbehov hos den äldre industrin på drygt 1 miljard för detta ändamål under en femårsperiod. Enligt bidragsberäkningarna utgår 25 procent av investeringsbehovet i direkta bidrag.

Departementscheifen säger i inledningen till bilaga 11 att ansökningarna om statligt bidrag till sådana åtgärder inom den äldre industrin hittills uppgår till ca 175 miljoner kronor. Det är främst skogsindustrin och metallindustrin som ansökt om bidrag.

Det är alldeles riktigt som reservanterna påpekar att ansökningarnas storlek hittills inte har motsvarat anslaget, men detta kan till en del förklaras med att bidrag i regel förutsätter koncession eller dispens enligt miljöskyddslagen. Även industrins egna planläggningar kan förmodas ha inneburit en viss eftersläpning i början av femårsperioden. Men eftersom antalet dispenser och koncessioner ökar, kommer också bidragsansökningarna att öka. Jag kan för reservanterna och kammarens ledamöter omtala att naturvårdsverket under första kvartalet 1971 fick in ansök-

Onsdagen den
21 april 1971

*Bidrag till vatten-
och luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

ningar motsvarande ett sammanlagt bidragsbelopp på cirka 12 miljoner kronor. Detta bör jämföras med att det under 1970 kom in ansökningar motsvarande ett bidragsbelopp på i genomsnitt cirka 8 miljoner kronor per kvartal. Om ökningen fortsätter, vilket är att förmoda, kommer hela det anslagna beloppet att behövas för bidrag till industrins investeringar. Det är självfallet också realistiskt att räkna med att industrin i hög grad kommer att utnyttja bidragsmöjligheterna. Utskottet instämmer för sin del i de synpunkter som naturvårdsverket har anfört, att man torde få räkna med betydligt ökade krav från industrins sida på bidrag från förevarande anslag.

Bidragsgivningen till industrin får dessutom, som jag tidigare sagt, anses ha en sådan tyngd att den bör genomföras utan inskränkningar och alltså koncentreras till industrisektorn, vilket också varit avsikten med detta speciella bidrag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag hade motsett en argumentering från utskottsmajoritetens sida som innebar att man bevisade i vilket avseende kravet från industrin i detta fall är så mycket mer berättigat än kravet från jordbruket. Det argumentet skulle i så fall ha använts här, när det antyds att ansökningarna kommer att öka och behoven kommer att växa och att de 250 miljonerna därför kommer att behövas. Den argumenteringen skulle jag ha förstått. Men det har inte sagts ett ord som bevisar att jordbrukets krav skulle vara mindre berättigade. Därför vill jag ställa frågan: Hur känns det att förfäkta, att visserligen ligger det mycket pengar på hyllan, som inte kommer till användning, men det kan tänkas att industrins krav och antalet ansökningar därifrån kommer att öka mycket kraftigt, och därför måste vi ha de pengarna i beredskap — när man samtidigt vet att det finns en lika berättigad sektor som inte får ett öre?

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Det är inte riktigt som herr Larsson i Borrby säger, att jordbrukssektorn inte får bidrag. Som jag sade — och som också reservanterna har påpekat — ges det kreditgarantier till jordbruket. Men avsikten i detta fall har hela tiden varit att man under en femårsperiod skulle ha ett speciellt riktat bidrag för att stimulera fram luft- och vattenvårdsåtgärder inom industrin. Och när nu planeringen har kommit i gång och ansökningarna strömmar in är det därför angeläget att det anslag som avsatts för detta ändamål kan tas i anspråk av industrin, som avsikten hela tiden har varit. Detta är också yrkat under denna punkt, Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. Reservanternas motivering att här finns pengar kvar tycker jag har motsagts av bl. a. det faktum att ansökningarnas antal ökar så betydligt. Naturvårdsverket har också funnit att vi kommer att få en sådan ökning av antalet ansökningar att anslaget kommer att tas i anspråk. Avsikten med bidraget har som jag tidigare sagt varit att stimulera fram åtgärder inom industrin, och det bör också användas till det.

Onsdagen den
21 april 1971

*Åtgärder för främ-
jande av den in-
hemska livsmedels-
produktionen*

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Det finns alltså inte något bidrag till motsvarande sektor; det finns kreditgaranti, som fru Theorin själv sade, och kreditgaranti betyder lån med full återbetalningsskyldighet och hög ränta, och det är en helt annan sak än bidrag.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att kreditgaranti inte är detsamma som bidrag. Det skall ändå sägas att man med den statliga garantin erhåller en lägre ränta, och det i sin tur betyder en viss vinst för dem som kommer i åtnjutande av den statliga garantin.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 43 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat;

Ja	—	161
Nej	—	150
Avstår	—	1

Punkterna 44 och 45

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 46

Åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen

Herr jordbruksministern BENGTTSSON, som meddelat att han i samband med behandlingen av denna punkt ämnade besvara herr *Johanssons* i Skärstad (c) den 15 januari framställda interpellation, nr 22, angående åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat om jag med hänsyn till det ansträngda valutaläget avser vidta några åtgärder, som kan påverka omfattningen och inriktningen av den svenska livsmedelsproduktionen och bidra till återhållsamhet i fråga om fortsatt ökad livsmedelsimport.

Onsdagen den
21 april 1971

*Åtgärder för främ-
jande av den in-
hemska livsmedels-
produktionen*

Importen av jordbruksråvaror utgörs främst av varor som inte produceras inom landet. Som exempel kan jag nämna vissa slag av fetter och fettråvaror samt oljekraftfoder som till stor del importeras från u-länder. Importen av livsmedel är också i hög grad ett komplement till vår egen produktion. Detta sammanhänger med de krav på variation i varuutbudet som konsumenterna ställer på detta liksom på andra varuområden. Någon ökning av importen av egentliga jordbruksprodukter har inte ägt rum under senare år.

Vår produktion av jordbruksråvaror och livsmedel täcker en mycket stor del av vår förbrukning. Omfattningen av den skyddade inhemska produktionen bestäms genom reglering av priserna på jordbrukets produkter inom ramen för de av 1967 års riksdag fastställda riktlinjerna för jordbrukspolitiken och inte med hänsyn till variationer i valutareserven. Jag vill tillägga att vårt gränsskydd för jordbruksprodukter för närvarande kan beräknas uppgå till ca 80 procent av införselvärdet.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Utbildningsutskottet hade i går sitt arbete förlagt till Linköping, och vi var utkvittade till klockan halv tolv. Jag kände därför inte till, när jag kom in i kammaren, att jag skulle få detta svar i dag. En hel del av de frågor som min interpellation ger anledning att diskutera har redan ganska ingående behandlats i den tidigare debatten. Jag skall därför inte upprepa den diskussionen utan bara helt kort anföra några allmänna synpunkter.

Ökad import, fortsatt nedläggning av jordbruk och minskad lönsamhet gör att svenskt jordbruk inte ter sig så meningsfullt som en så viktig näring borde och kunde göra. En stark och tillräcklig beredskap anser vi vara mycket viktig. Vi är angelägna och överens om att vi skall ha ett starkt försvar. Lika viktigt är att vi har en tillräcklig beredskap när det gäller livsmedelsförsörjningen. En avspärrning kan komma, och då måste vi stå väl rustade. Såväl omfattningen som inriktningen av det svenska jordbruket förtjänar därför uppmärksamhet i detta sammanhang.

Det svenska jordbruket har i många avseenden goda produktionsbetingelser och god konkurrenskraft. Inte minst i dagens ansträngda valutaläge är det därför angeläget att den svenska livsmedelsproduktionen får en sådan omfattning och inriktning att tendenserna till ökad livsmedelsimport inte onödigtvis förstärks.

En annan sak som inte har nämnts här i debatten är kontrollen. Vi fäster stor vikt vid kontrollen av våra livsmedel, inte minst när det gäller gifter. Vad vi producerar på hemmamarknaden kan vi kontrollera och om så fordras förbjuda. Vad vet vi om gifter i importerade livsmedel? Hur skall vi kunna kontrollera dessa tillfredsställande? Detta anser jag vara en mycket viktig aspekt på vår livsmedelsproduktion och vår import av livsmedel.

Med tanke på framtiden är det angeläget att skapa sådana förutsättningar för svenskt jordbruk att det ter sig meningsfullt och lönande, så att det kan inspirera unga människor att ägna sig åt jordbruk. Det skulle vara beklagligt om det inte vore tillräckligt sörjt med rekryteringen när

dagens jordbrukare lägger av. Det är utomordentligt viktigt både för konsumenter och för producenter att det sker en trygg och stabil utveckling på livsmedelsförsörjningens område.

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

Åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Fru talman! Bara på en enda punkt ber jag att få besvära om ordet, nämligen när statsrådet i sitt svar talar om det 80-procentiga gränsskydd som man i dag beräknar att jordbruket har.

Jag vill inte gå in i någon debatt om hur man kommer fram till den siffran. Den diskuteras i många sammanhang och det råder mycket delade meningar om beräkningsmetodikerna. Men jag skulle vilja fråga: Skulle det inte, herr statsråd, vara lämpligt att någon gång i sådana här sammanhang berätta en liten bit mera av sanningen och tala om t. ex. att vi i dag, när det talas om ett 80-procentigt gränsskydd, mycket väl i vårt land kunde ha haft 10 000 hektar sockerbetor mer än vad vi har och ett för konsumenterna billigare socker än det vi importerar, om inte regeringen hade bundit sig för ett flerårigt avtal i detta avseende?

För några år sedan pågick en klappjakt på den svenska sockerproduktionen från ett håll, som statsrådet väl känner. Vi befinner oss i dag i den situationen att vi skulle kunna odla ett billigt socker på 10 000 hektar i stället för att ha exempelvis produktion av korn, en produktion som statsrådet redan tidigare i dag har talat om att vi har bekymmer med och som vi måste exportera med exportförluster.

Jag tycker att det kunde vara lämpligt att någon gång och i något sammanhang berätta hela sanningen och exempelvis tala om hur det står till på sockerfronten i dag.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Får jag ta upp bara ett par av de frågor som har aktualiserats, eftersom vi hade en rätt lång diskussion i dag om vår självförsörjningsgrad och vår beredskap. Jag skall ta upp frågan om sockret, en fråga som också har direkt anknytning till interpellationen.

Interpellanten vill att vi ytterligare skall avskärma oss från omvärlden då det gäller jordbruksprodukter. Han vill således att vi skall ha en ännu högre mur kring Sverige. Vi har redan nu en 80-procentig genomsnittlig avgift vid våra gränser. Det betyder alltså att när vi tar in ett kilo smör till Sverige, lägger vi på 4:75 i avgifter. När vi tar in exempelvis ett kilo socker, lägger vi på 0:47 vid gränsen. Beträffande ost lägger vi på 3:40 per kilo och beträffande nötkött 3:94 per kilo. Det är alltså den tull som vi lägger på de varor som kommer utifrån. Det är inga dumpingpartier, utan det är de priser danskarna får för sina varor.

När det gäller sockret har riksdagen bundit sig för det internationella sockeravtalet. Vi har alltså bundit oss för att en liten del av vårt jordbruk skall ingå i världshandeln. Socker är en vara som lämpar sig utmärkt för utvecklingsländerna och därför köper vi nu från utlandet 40 procent av vad vi behöver. Vi skulle givetvis kunna vara självförsörjande även i fråga

97

Onsdagen den
21 april 1971

*Åtgärder för främ-
jande av den in-
hemsk livsmedels-
produktionen*

om socker, men då finge konsumenterna betala ett avsevärt högre pris än nu. Den svenska sockerproduktionen är nämligen, precis som all annan svensk jordbruksproduktion, mycket dyrare än omvärldens produktion är.

Jag vill inte medverka till att vi totalt förhindrar import av livsmedel till vårt land, bl. a. av de skäl jag här anfört — vissa av de ting vi köper utifrån är sådant som utvecklingsländerna har som enda produkt, och dessutom rör det sig ofta om sådant som vi inte framställer själva. Det finns ingen anledning att ytterligare höja gränsskyddet och på det sättet fördyra livsmedlen ännu mer för de svenska konsumenterna.

Jag vill sedan ta upp frågan om kontrollen. Det är en felaktighet att vi inte skulle vara lika noggranna med kontrollen på livsmedel som vi får utifrån som vi är med landets egna produkter. Det är en felaktig föreställning. Det finns nog inget land i världen som är så strängt som vårt land är när det gäller import av livsmedel utifrån. Jag kan nämna att vi inte tar in kött från något land, där inte våra egna veterinärer på ort och ställe har inspekterat slakterier och sett till att de följer alla de hygienföreskrifter som vi följer. Livsmedel utifrån, som vi använder i vårt land, är föremål för exakt samma kontroll som de svenska livsmedlen. Det skiljer ingenting på den punkten. Vi skall göra slut på föreställningen att alla de produkter som utlandet framställer skulle vara giftigare än våra produkter är. Om så är fallet tillåter vi inte att de säljs. Förbjuder vi någonting här i landet gäller det förbudet även för de varor vi tar in utifrån. Det görs inga undantag för utländska produkter.

Herr Johansson i Skärstad har väckt interpellationen med anledning av det ansträngda valutaläget — och har således inte tagit upp beredskapsaspekterna. Jag har svarat att valutasituationen inte får påverka jordbruksproduktionens omfattning, utan den regleras genom ett gränsskydd, som kommer till efter förhandlingar. När vi bestämmer oss för att den svenske jordbrukaren skall ha ett visst pris för sina produkter måste vi, för att kunna garantera honom detta pris, omedelbart bygga upp ett skydd mot utlandet. Årets jordbruksprisöverläggningar, som väl vid det här laget är slut, kommer att föranleda väsentligt högre gränsskydd.

Sedan bör man kanske tillägga på denna punkt att vi från Sveriges sida är mycket angelägna att delta i handelssamarbete med olika länder. Vi är angelägna om att få ut våra egna produkter från industrin. Vi kan naturligtvis inte säga: Vi vill vara med i allt samarbete, men ni får inte sälja några jordbruksprodukter till oss! Låt oss t. ex. se på situationen för de nordiska länderna, som deltar i EFTA-samarbetet. Kan det vara rimligt att kräva att Danmark skall deltaga i ett samarbete där svenskt näringsliv utan några som helst tullar får komma in, men där danskarna — när det gäller den sektor som är så väsentlig för dem och som ger dem 35 procent av deras exportinkomster — inte skall få föra in någonting till oss? Det illustrerar litet grand hur orimlig den tanke är som interpellanten framför — att vi totalt skall förbjuda all import av livsmedel till oss. Vi har bestämt oss för en 80-procentig självförsörjningsgrad. Det är vad vi skall ha. Resten kan vi ta in utifrån.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Fru talman! Jag hade inte tänkt gå upp i den här debatten, men när statsrådet talade om den 80-procentiga importavgiften och ville göra gällande att denna är ett skydd som i motsvarande utsträckning fördyrar livsmedlen för konsumenterna, tycker jag ändå att det finns all anledning att stanna litet vid det resonemanget.

Jag tycker att det är rätt ointressant hur många procent importavgiften utgör av varans pris här hemma. Det intressanta i sammanhanget är väl ändå vad produkterna skulle komma att kosta om vi skulle importera dem under en längre tid, dvs. ha en bristsituation inom landet under en längre tid.

Jag kan inte underlåta att i det sammanhanget påminna om situationen när besiktningsveterinärerna på grund av en strejk var borta från sin verksamhet under en vecka. Det var faktiskt inte en hel vecka som produktionen i slakterierna upphörde, eftersom man under helgdygnet före den här veckan hade arbetat in tid – det var ungefär tre dagar som produktionen stod stilla. Det gjorde att det ändå uppstod en viss brist på färskt kött, och man fick importera från Danmark. Bara under de få dagarnas bortfall av den jämna tillförseln av produkter här hemma höjde danskarna priset inte oväsentligt.

Jag tycker att det är viktigt att påminna om sådana saker i stället för att göra gällande att om vi kunde avstå från produktionen inom landet och i stället importera det mesta av vad vi behöver, skulle konsumenterna köpa sina matvaror till priser långt under dem som för närvarande gäller. Det är ett önsketänkande. En sådan situation kommer aldrig att uppstå även om vi skulle behöva köpa rätt mycket utifrån.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag hävdar bestämt att det är utomordentligt intressant att veta hur stor införselavgift vi lägger på varor utifrån. Jag kan inte leva i den föreställningen att herr Johansson i Holmgården är beredd att slopa allt vad införselavgifter heter. Då undrar jag hur det svenska jordbruket skulle klara sig.

Vad som i dag har intresse är den införselavgift vi behöver ha med hänsyn till priset på de varor vi kan få in över gränserna. Den interpellation jag hade att besvara går ju ut på att vi borde ytterligare försvåra import av produkter utifrån. Då måste vi rimligtvis höja införselavgifterna ännu mer. Det är det enda sätt på vilket vi kan reglera den saken.

Jag kan inte förstå att detta skulle vara ointressant. Tvärtom är det väl utomordentligt intressant för det svenska folket att veta vilket skydd för det svenska jordbruket vi behöver i dag vid gränserna. Det är ett faktum att detta skydd ligger vid 80 procent. Om herr Johansson i Holmgården verkligen har den meningen att denna fråga är ointressant, kan vi angripa jordbrukspolitiken på ett helt annat sätt. Då får jordbrukarna ta de priser de kan få och vi slopar alla införselavgifter.

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

Åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen

Onsdagen den
21 april 1971

*Åtgärder för främ-
jande av den in-
hemska livsmedels-
produktionen*

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Det är, herr statsrådet Bengtsson, inte alls ointressant vilka importavgifter vi har. Men vad som inte är riktigt är att jämföra konsumentpriset med det pris som vi möjligen skulle kunna få betala för våra produkter om vi inte hade importavgifter. Det väsentliga är väl ändå vad dessa produkter skulle komma att kosta om vi hade ett ständigt behov av import av större delen av de jordbruksvaror som vi för närvarande kan producera inom landet. Det är den saken som är väsentlig.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Jag kan instämma med jordbruksministern i att visst är det intressant att importavgifterna har stigit som de har gjort. Det är intressant därför att det är ett mått på inflationsutvecklingen i vårt land, ett mått på penningvärdeförsämringen och på bristande möjligheter att hålla en stabil prisnivå. Så till vida är det alltså mycket intressant. Om regeringen lyckas stoppa inflationen och få ett fast penningvärde och en fast prisnivå kommer det heller icke att behövas någon höjning av införselavgifterna i fortsättningen av den anledning jag nyss nämnt. Så enkelt är det, herr statsråd.

Sedan tycker jag nog att det är ganska ovärdigt chefen för jordbruksdepartementet att använda sig av denna argumentering. Den må gärna användas ute i vissa naturområden — för att inte använda det vanliga uttrycket — men knappast här. Om man nämligen vill att svensk livsmedelsproduktion skall finnas till får man betala så för den att folk vill arbeta inom den.

Nu jämför vi våra priser med världsmarknadspriserna. Om vi i stället skulle jämföra dem med de genomsnittliga EEC-priserna så skulle uppgifterna om införselavgifterna bli helt andra. Priserna exempelvis på animalieprodukter ligger i vårt land 10 procent över EEC-marknadens, vilket beror på att animalieproduktionen är starkt beroende av arbetsinsatsen. Arbetskraften är betydligt dyrare i Sverige än inom EEC. I fråga om vegetabilier, där vi har en mycket rationell produktion, ligger vi under EEC-priserna.

Jordbruksministern nämnde att sockerpriset skulle bli så mycket högre om vi inte importerade. Ja, man räknar tydligen med att importera sockret till priser som man nära nog kan säga att slavarbetare framställer det till i andra länder. Men Sveriges betodlare har ett lägre pris på sina sockerbetor än EEC:s betodlare har. Vi konkurrerar alltså på fullt likvärdig basis med dem. Jag vågar säga att vi har en effektivare produktion av socker i Sverige än man har i EEC-staterna.

Därför är det inte alldeles relevant när man som här försöker måla ut detta 80-procentiga gränsskydd som någon belastning. Det är som jag sade bara en avspeglning av att vi icke kan föra en stabil prispolitik i vårt land. Det är tvärtom så, och det är herr statsrådet inte obekant, att det svenska jordbruket genomsnittligt — det har jag sagt tidigare — är det effektivaste i Europa. Eller finns det kanske något effektivare? Jag har studerat jordbruk på andra håll, men jag har inte funnit något som är effektivare än det svenska. Därför är det knappast riktigt att sätta en

sådan stämpel på det svenska jordbruket som jordbruksministern faktiskt här var ute efter att vilja göra.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag känner inte riktigt igen herr Hansson i Skegrie, som inte direkt vill säga att det är buskagitation jag bedriver, när jag berättar om de fakta som står återgivna i offentliga publikationer, nämligen storleken av det gränsskydd som vi nödgas ha i vårt land. Nu säger herr Hansson att den omständigheten att vi har tvingats höja gränsskyddet från 25 procent till 80 procent är ett bevis för att regeringen har misslyckats med den ekonomiska politiken. Det är helt enkelt alltså ett uttryck för den inflationistiska utvecklingen.

Får jag då fråga herr Hansson: Hur kan hela det svenska näringslivet i övrigt klara sig i konkurrensen med omvärlden? Vi får ju inte ha några 80-procentiga tullar för industrin, och den klarar sig mig veterligt ganska bra. Är det inte litet väl vågat att slänga ur sig att den omständigheten att man fått höja införselavgiften på jordbruksprodukterna skulle vara ett uttryck för att penningvärdeförsämringen har gått så raskt i vårt land? Det är ju fullständigt fel, därför att här ligger inte bara en kompensation till jordbrukarna för penningvärdeförsämringen utan även en standardhöjning, som de naturligtvis är berättigade till. En svensk jordbrukare skall inte ha lika låg standard som jordbrukare i utvecklingsländerna.

Jag har inte sagt att det är fel att ha en 80-procentig införselavgift. Det är helt riktigt. Vi måste ha det därför att vi har bestämt oss för att vi skall ha en jordbruksproduktion som ger oss en självförsörjning på 80 procent. Då får vi finna oss i de införselavgifter som krävs. Det har jag aldrig förnekat. Vad jag däremot har reagerat emot är att interpellanten vill att vi skall medverka till att man ytterligare begränsar livsmedelsimporten till Sverige. Det kan man inte göra på annat sätt än genom att ytterligare höja införselavgiften, ty den införselavgift vi nu har är så anpassad att en del livsmedel kan kliva över den här muren.

Jag har inte någon som helst annan uppfattning än att har vi bestämt oss för att ha en 80-procentig självförsörjningsgrad av eget jordbruk så skall jordbrukarna ha de priser som behövs för att hålla den omfattningen av jordbruket. Det kan betyda en 80-procentig införselavgift. Då får vi acceptera den. Det är ingenting att sticka under stol med. Det är bara att tala om att det är ett resultat av att vi vill ha ett eget jordbruk.

Sedan tillhör jag självfallet dem som inser att på sikt kommer här att ske en utjämning inom Europa. Det är alldeles klart att om ett antal år börjar man komma i fatt oss ute i Europa med jordbrukspriserna, därför att böndernas standard ute i Europa – Italien, Tyskland och Frankrike – kommer att stiga. Men för dagen gäller alltså de här införselavgifterna. Dem måste vi ta. Jag försvarar dem, men jag vill också förklara dem. Jag är emellertid inte beredd att ytterligare höja dem för att ytterligare hindra livsmedelsimport till vårt land.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill upplysa herr statsrådet om att industrin är inte utsatt för någon konkurrens till världsmarknadspriser. Det är inte så att

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

Åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen

Onsdagen den
21 april 1971

*Åtgärder för främ-
jande av den in-
hemska livsmedels-
produktionen*

om man får överproduktion i ett land av låt oss säga radioapparater eller skrivmaskiner man då säljer dem till precis vad pris man kan få. Då lagrar man dem och väntar tills priset har kommit upp igen till vad det skall vara. Men har man överskott på jordbruksprodukter, har man att välja mellan att dessa skall totalförstöras eller att man säljer dem för det värde man över huvud taget kan få. Och det är mot det värdet vi har att mäta våra införselavgifter. Det är en väsentlig skillnad mot vad industrien har i fråga om sitt tullskydd.

Sedan konstaterar herr statsrådet mycket riktigt att vi skall ha en produktion av den och den omfattningen och för att få den skall jordbrukarna ha de priser som behövs. Och då, säger statsrådet, behövs 80 procent. Ja, tack så mycket! Det är helt riktigt. Men då skall man inte framhålla de 80 procenten såsom något avskräckande när man diskuterar jordbrukspriserna. Man kommer inte ifrån att herr statsrådet vill använda siffran på det sättet, och det är han inte heller ensam om i den jordbrukspolitiska debatten. Vad jag menar är ovärdigt är att man på det sättet använder siffran som ett argument.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Fru talman! Det är ett par formuleringar i statsrådets anföranden som ger mig anledning till kommentarer. Han säger att den svenska industrin klarar sig bra. Jag vet inte om det är en officiell regeringsuppfattning, men det är många som anser att antalet permitteringar och konkurser inte talar det språket i dag.

Jag har vidare förut i dag försökt göra gällande att sockeravtalet var ett fiasko, inte minst med hänsyn till att det bär skulden till att det i dag förekommer odling av korn på 10 000 ha för mycket i vårt land med ty åtföljande exportförluster. Statsrådet har inte kunnat tillbakavisa påståendet att det är så, och jag menar att regeringen inte gärna kan fränsäga sig ansvaret för detta avtal.

Statsrådet begagnade också en annan formulering, att det är angeläget att vi får ut våra industriprodukter i världen. Ja visst är det angeläget, men är det självklart att man hela tiden skall vara beredd att som betalningsmedel för dessa industriprodukter ta in livsmedel utifrån, som skall pressa den inhemska produktionen? Jag har aldrig hört talas om att det skulle vara på motsvarande sätt för andra näringar så att vi, t. ex. när jordbruket skulle vara intresserat av att sälja en produkt, som betalningsmedel skulle ta emot industriprodukter. Jag tycker att det är en underlig inställning att det är så självklart att vi när vi skall föra ut industriprodukter på världsmarknaden skall vara beredda att ta emot dumpinglager av livsmedel.

Herr KRÖNMARK (m):

Fru talman! Jag har begärt ordet därför att jag när jag lyssnade till statsrådet Bengtsson fick en känsla av att han ville framställa det 80-procentiga gränsskyddet mer eller mindre som en favör för det svenska jordbruket. När man talar om de här sakerna tycker jag att man skall sätta det svenska jordbruket i relation till jordbruket i andra motsvarande länder. Det finns viss statistik över detta. I t. ex. den

Onsdagen den
21 april 1971

Åtgärder för främjande av den inhemska livsmedelsproduktionen

statistik som avser EEC-staterna år 1967 finner man att Västtyskland hade ett marknadsstöd på 33 dollar per hektar, Belgien på 35 dollar per hektar, Frankrike på 21 dollar per hektar, Luxemburg på 29 dollar per hektar och Nederländerna på 100 dollar per hektar. Motsvarande siffra år 1970 för Sverige var 18 dollar per hektar. Vi kan alltså konstatera att marknadsstödet var ungefär dubbelt så stort i de viktigaste EEC-staterna och att det i det jordbruksproducerande Holland var drygt fem gånger högre.

Jag tycker att det här är fakta som vi måste ta med i bilden. De visar verkligen att jordbruket som sådant bara därför att vi råkar ha ett 80-procentigt gränsskydd i vårt land inte alls är någon särskilt gynnad näring.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag förstår fortfarande inte hur herr Hansson i Skegrie kan beteckna som ovärdigt det förhållandet att jag talar om att vi har en 80-procentig införselavgift som skydd för det svenska jordbruket. Det är ju ett faktum, och det finns väl ingen anledning att sticka under stol med det. Är det så att herrar jordbrukare skäms för det? Är det någonting ni inte vill att vi skall släppa ut till allmänheten, så säg det, men det kommer ut ändå. Det finns ingen anledning, anser jag, att inte tala om det. Detta faktum har sina förklaringar, och de förklaringarna har jag ju försökt att ge.

Regeringen tar hela ansvaret för sockeravtalet, herr Larsson i Borrby. Det är ingenting att skämmas för. Vi har gått in i ett internationellt samarbete på det området och sagt oss att det är en liten hjälp till vissa utvecklingsländer. Vi är beredda att betala dem ett pris som ligger över världsmarknadspriset. En del andra länder har gjort likadant. Jag tycker att det är alldeles riktigt att vi gör så.

Herr Larsson i Borrby påstår att vi får in import av jordbruksprodukter, som skulle ligga och pressa och trycka. Vad är det för slags jordbruksprodukter vi får in som pressar och trycker? Vi har ju fortfarande det så ställt att vi exporterar stora kvantiteter vete och råg, och vi exporterar väldiga kvantiteter rapsolja. Vi exporterar faktiskt också både fläsk och kött. Vi har alltså också vi en export. Emellertid får vi subventionera den exporten, därför att vi inte får ut de priser ute i världen som man betalar här i Sverige. Det sätt på vilket vi skyddar jordbruket är alltså att vi tar ut en införselavgift, och den är nu i genomsnitt 80 procent.

Jag kommer tillbaka till interpellationen. Interpellanten vill alltså att vi skall ytterligare försvåra för andra länder att sälja sina jordbruksprodukter till oss. Jag har sagt att om vi skall gå till mötes denna interpellantens önskan att totalt förbjuda import av livsmedel, då måste vi ha en ännu högre införselavgift. Som jag har sagt i mitt svar är detta någonting som den svenske konsumenten inte är tilltalad av – av två skäl: dels måste det ju innebära en fördyring av livsmedlen, dels består den livsmedelsimport vi har oftast av sådana produkter som vi inte själva kan framställa. Därför tycker jag att man rimligtvis inte kan förbjuda importen. Svaret på interpellationen har gått ut på att jag inte är beredd

Onsdagen den
21 april 1971

*Markförvärv för
naturvårdsändamål, m. m.*

att verka för att ytterligare försvåra importen av livsmedel utöver det skydd som vi har bestämt oss för att ha.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten lades till handlingarna.

§ 10 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1971/72 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkten I G:3, s. 144) föreslagit riksdagen att till Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

I motionen 1971:1040 av herr Persson i Heden m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att låta jordbrukare, som måste avstå mark för naturvårdsändamål, förvärva motsvarande mark från domänverkets innehav.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. till Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor,
2. skulle avslå motionen 1971:1040.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Jonasson (c) och Larsson i Borrby (c), fru Sundberg (m), herr Leuchovius (m) samt fru Anér (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen 1971:1040 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Fru talman! Motionen 1040 avser önskemål om att i de fall där det allmänna har bestämt vissa områden för naturvårdsändamål den som avstår mark skulle få lov att köpa motsvarande areal från domänverket till motsvarande pris. Detta har utskottsmajoriteten inte kunnat gå med på, utan motionen har avstyrkts. Motionärer och reservanter har emellertid ansett kravet rimligt.

Det finns många exempel på att det allmänna för naturvårdsändamål köper mark av enskilda. Jag vill inte uttala någon kritik mot detta, utan det är säkert i samtliga fall väl övervägt, och det är i allas intresse att det

kan utövas naturvård. Men då uppstår plötsligt den situationen att den enskilde som får lämna ifrån sig mark inte själv kan bestämma något om priset för denna mark, utan då företar man expropriation. De priser som då fastställs är inte i den nivå att den enskilde kan skaffa sig ersättningsmark för samma pris. Vi har då ansett som ett rimligt krav att man i sådana fall från statens sida – eftersom det är ett statens och det allmännas intresse att få till stånd dessa naturvårdsområden – skulle bidra på så sätt att den mark som nu ägs av staten, i detta fall förvaltd av domänverket, skulle kunna upplåtas och att den som blivit tvingad lämna ifrån sig naturvårdsområdet skulle kunna kompenseras med motsvarande areal från domänverket.

Olika argument har framförts mot denna tankegång. Man har talat om att domänverket numera har en förvaltningsform där det inte får utsättas för någon pålaga som är annorlunda än den som konkurrenterna för deras produktion är utsatta för. Jag hyser förståelse för detta. Jag menar dock att det ändå på något sätt är en logisk kullerbytta att säga att staten bestämmer ett visst pris som den enskilde skall nöja sig med för en viss mark, men om staten själv skulle lämna ifrån sig mark till samma pris skulle det betraktas som en pålaga som annan skogsmark och andra skogsförvaltare inte är utsatta för. Vi anser att det brister i logik på denna punkt. Därför har vi vidhållit vårt krav om rätt till compensation av mark från domänverket i det avseende som jag här kortfattat redovisat.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under jordbruksutskottets betänkande nr 2.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden (c).

Herr MOSSBERGER (s):

Fru talman! Jag ber helt kort att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 150

Punkterna 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 11 Jordbrukets rationalisering

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 24 i anledning av motioner angående jordbrukets rationalisering.

I detta betänkande hade utskottet behandlat dels motionen 1971:212 av herr Bohman m. fl., vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att rationaliseringskungörelsen modifierades för att tillgodose i motionen framförda synpunkter,

dels motionen 1971:269 av herr Berndtsson i Bokenäs m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring i bestämmelserna om kreditgarantierna till jordbrukare att även deltidjordbrukare kunde komma i åtnjutande av dessa garantier,

dels motionen 1971:994 av herr Fågelsbo m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att lantbruksstyrelsen fick i uppdrag att tillsammans med experter från lantbruksnämnderna och jordbrukets organisationer företaga en översyn av rationaliseringsförordningen i syfte att åstadkomma en uppmjukning av gällande bestämmelser angående företagsstorlek samt möjligheter till rationaliseringsstöd för deltidjordbrukare,

dels motionen 1971:1011 av herr Hedlund m. fl., vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde sådana ändringar i bestämmelserna rörande statligt stöd till jordbrukets rationalisering att

a. deltidjordbruk erhöill möjlighet till rationaliseringsinsatser i likhet med vad som förekom för övriga jordbruk,

b. ett successivt uppbyggande av bärkraftiga familjejordbruk i första hand grundades på åtgärder för förstärkning av de mindre brukningsenheterna,

c. även skogsdelen vid kombinerade brukningsenheter togs i betraktande vid bedömningen av rationaliseringsåtgärderna,

d. möjligheter öppnades för enskilda personer att få statligt stöd för förvärv av rena familjeskogsbruk,

4. att riksdagen beslutade att med hänsyn till miljövårdsaspekterna stödgivning till den utanför det egentliga jordbruket förekommande s. k. "fabriksmässiga" produktionen av jordbruksvaror skulle upphöra,

dels motionen 1971:1017 av herr Jonasson m. fl., vari hemställdes att

riksdagen medgav att statlig kreditgaranti i fråga om stöd till jordbrukets rationalisering fick ges innehavare av deltidjordbruk, även om företaget inte gav denne hans huvudsakliga sysselsättning,

dels motionen 1971:1019 av herr Josefson i Arrie m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta rummet borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familj jordbruk i enlighet med vad som i motionen anförts,

dels motionen 1971:1031 av herr Magnusson i Nennesholm m. fl., vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att åstadkomma en översyn av bestämmelserna för statlig lånegaranti vid förvärv av jordbruksfastighet med bostad, även om jordbruket inte var att betrakta som bärkraftigt jordbruk, och för statliga bostadslån om den tänkta bostaden låg utanför planlagt område.

Utskottet hemställde

att riksdagen lämnade utan åtgärd motionerna 1971:269, 1971:994, 1971:1017, 1971:1019 och 1971:1031 ävensom motionen 1971:212, såvitt avsåg modifieringar i kungörelsen (1967:453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m., samt motionen 1971:1011, såvitt avsåg punkterna 2 a–d och 4 i motionsyrkandet.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Krönmark (m), Johansson i Holmgården (c) och Berndtsson i Bokenäs (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:269, 1971:994, 1971:1017, 1971:1019 och 1971:1031 ävensom motionen 1971:212, såvitt avsåg modifieringar i kungörelsen (1967:453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m., samt motionen 1971:1011, såvitt avsåg punkterna 2 a–d och 4 i motionsyrkandet, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde beträffande den fortsatta tillämpningen av jordbrukspolitiken i vad avsåg stödet till jordbrukets rationalisering.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Man kan knappast säga att resultatet av beslutet 1967 om ökade rationaliseringsinsatser i jordbruket eller, som det då hette, en fortsatt snabb rationalisering har blivit så särskilt lyckat. På det området liksom på en del andra var det alltför optimistiska och kanske något för realistiska synsätt och tänkesätt, som kom att påverka riktlinjerna.

På samma gång som man nämligen beslöt att prissättningen på jordbruksprodukterna skulle vara återhållsam, dvs. priserna på jordbruksprodukter skulle inte tillåtas stiga i samma takt som andra varupriser, skulle rationaliseringsinsatserna ges en ökad omfattning. Det var två mot varandra stridande målsättningar. Var finns den företagare, som ökar sina investeringar och gör ett större risktagande när han är medveten om att lönsamheten i hans verksamhet skall beskännas? Man trodde kanhända då att jordbrukarna var individer som inte hade några ekonomiska beräkningar eller något sunt ekonomiskt tänkande. Reaktionen inför de sämre

Onsdagen den
21 april 1971

*Jordbrukets
rationalisering*

lönsamhetsbetingelserna har heller inte uteblivit från jordbrukets sida. Av de kreditgarantiramar som har beslutats för år 1969/70 har inte mer än ungefär hälften utnyttjats, eller om man skall vara mera konkret: av kreditramar på ungefär 300 miljoner har inte mer än omkring 147 miljoner utnyttjats. Och trenden går i fallande riktning.

Om det inte sker någon förbättring i jordbrukets lönsamhet torde man snart kunna börja reducera personalen vid våra lantbruksnämnder. Jag tror att man både inom lantbruksnämnderna och på högre ort börjar begripa att här är någonting som inte klaffar, här är någonting som inte stämmer, när man kräver ökad rationalisering samtidigt som man säger att det skall vara återhållsamhet i prissättningen. Det vore nog skäl i att jordbruksministern satte i gång en separat utredning på den här punkten, liksom vi har haft sådana separata utredningar om Norrlandsstödet, om mjölkregleringen, om beredskapsläget etc.

Men det är inte bara jordbrukets låga lönsamhet som är skulden till den minskade investeringstakten, det finns andra orsaker också. En av dem är, som jag tidigare här påtalat, våra överlägsna framgångar när det gäller att föra inflationspolitik i det här landet. Det betyder att samtidigt som penningvärdet faller så minskas utbudet av jordbruksjord. Vad vi hade behövt, det hade varit ett slags värdebeständig placeringsmöjlighet för de pengar som lösgöres för rationaliseringsändamål.

Utöver de hinder som jag här har talat om för en verklighetsbetonad rationaliseringspolitik finns också detta, som vi har pekat på varje år, nämligen tillämpningen av rationaliseringsbestämmelserna ute i lantbruksnämnderna. Det är framför allt riksdagens uttalande om vad vi kallade ett successivt uppbyggande av bärkräftiga enheter som förverkligats på ett sätt som enligt vår mening inom oppositionspartierna inte överensstämmer med ordalydelsen. Detta successiva uppbyggande av bärkraftiga jordbruk borde ju främst ske genom att man byggde upp mindre enheter till större. Nu sker det i stället på många håll genom att redan bärkraftiga jordbruk göres ännu större, medan de mindre, som hade behövt bli föremål för sådan upprustning, ställes praktiskt taget helt utanför.

Kravet på investeringar i relativt stora brukningsenheter överstiger många gånger unga jordbrukares ekonomiska förmåga och avhåller både dem och andra från att öka sina risktaganden för att förstora sitt jordbruk. Därmed bromsas också den efterfrågan på kreditgarantier som jag redan har talat om. Det är helt orealistiskt att tro, som man tycks göra inom vissa lantbruksnämnder, att vi på kort tid skall kunna åstadkomma brukningsenheter på låt oss säga 40 à 50 hektar, när vi vet att 85 procent av alla jordbruk i vårt land icke är över 30 hektar.

Av den redogörelse från lantbruksstyrelsen, som har kommit för någon dag sedan, framgår det klart att garantilångivningen för jordförvärv och driftkrediterna har gynnat de redan relativt bärkraftiga enheterna. Vi hade t. ex. 1970 sammanlagt 162 155 brukningsenheter inom det svenska jordbruket. Av dessa hade 137 778, eller 85 procent, under 30 hektar. Mellan 30 och 50 hektar hade 14 485 eller endast 9 procent, och över 50 hektar hade 9 892 eller endast 6 procent av samtliga brukningsenheter.

Vart har då dessa utlämnade lånegarantier gått? Den stora gruppen

jordbruk, de som har 2–30 hektar och utgör 85 procent av brukningsenheterna, fick 36 procent av lånegarantierna. Gruppen 30–50 hektar, som bara är 9 procent av antalet, fick 29 procent av lånen. Den grupp som har 50 hektar och däröver och som bara omfattar 6 procent av jordbruken fick 35 procent av lånegarantierna.

Då är det väl rätt klart att det är de redan relativt stora enheterna som har fått det mesta av lånegarantierna. Om jag snabbt räknar efter, finner jag att 15 procent av enheterna skulle ha fått 64 procent av de lån som har gått ut. Om man sedan utgår ifrån att lånegarantierna till de relativt stora jordbruken omfattar betydligt större penningbelopp än lånen till de 85 procenten mindre jordbruk, så blir fördelningen ännu ofördelaktigare för de mindre bärkraftiga enheterna.

Det är alltså enligt vår mening en fullkomligt felaktig politik man här för, och den bör omprövas. Det visar sig ju också att den inte håller i verkligheten just därför att, som jag sade, jordbrukarna inte utnyttjar dessa lån i dag till mer än hälften av vad de borde göra.

Jag skall bara beröra en punkt till, eftersom andra talare kommer att ta upp andra saker.

Det var en ledande princip 1967 att produktionsvolymen skall krympas. Det skall främst ske, hette det, genom nedläggning av ungefär en miljon hektar mark eller 30 procent av åkerarealen. Denna nedläggning pågår ju nu. Den har avtagit litet i omfattning, sägs det, och det är alldeles naturligt därför att antalet icke bärkraftiga jordbruk blir mindre år från år allteftersom nedläggningen sker.

Samtidigt som man alltså bedriver rationaliseringspolitik i syfte att minska produktionsvolymen så uppmuntrar man en produktion vid sidan om det egentliga jordbruket – och därtill en produktion som kan leda till hur stor ökning som helst av produktionsvolymen.

Detta är ytterligare ett exempel på mot varandra stridande åtgärder och målsättningar. Det konventionella jordbruket skall krympa sin produktion och det icke-konventionella jordbruket – alltså den fabriksmässiga livsmedelsproduktionen – skall i stället tillåtas öka. Det går dåligt ihop.

Vi ger nu statliga lånegarantier och därmed indirekta subventioner till denna fabriksmässiga animalieproduktion samtidigt som medelstora jordbruk nekas lån för upprustning av sina ladugårdar. Teoretiskt kan man ju lägga ned all odlad mark i det här landet och i alla fall få en överproduktion av animalieprodukter genom att bygga fläskfabriker, mjölkfabriker, broilerfabriker etc. Det är i varje fall teoretiskt möjligt, och det är detta jag anser vara det som haltar i den här politiken.

Därför är det, menar vi, inte konsekvent att man uppmuntrar denna fabriksmässiga produktion samtidigt som man avser att krympa den konventionella produktionen i jordbruket. Statlig subventionering av den fabriksmässiga produktionen bör i princip upphöra eller i varje fall endast tillåtas i mycket begränsad omfattning. Kalkyler från sådana här företag visar ju också att rationella familjeföretag producerar till samma eller lägre kostnader som dessa fabriker. Därtill kommer de sanitära olägenheter som på senare tid uppstått genom de här stora animalieföretagen. Vi vet allesammans att ett enda sådant företag, en enda s. k. fläskfabrik,

åstadkommer samma vattenförening som ett samhälle med 5 000 à 10 000 människor. Och det är inte så länge sedan vi här i riksdagen hade en debatt om framför allt den bristande djurtillsynen inom denna form av produktion. Det är ytterligare ett argument för att man bör vara mycket restriktiv då det gäller att uppmuntra de här företagen.

Jag ber att med det sagda för min del få yrka bifall till den reservation som fogats till utskottsbetänkandet.

Herr BERNDTSSON i Bokenäs (fp):

Fru talman! När vi även i år återkommer med frågan om att rationaliseringsstöd borde utgå även till deltidjordbruket vill jag i korthet framhålla att denna fråga berör inte bara lantbruket utan hela vår landsbygd och därmed samhället i stort.

Eftersom det är femte året i följd vi behandlar denna fråga skall jag nu inte upprepa alla argument för densamma men vill i korthet framhålla att frågan gäller inte att vare sig skapa nya småbruk eller ens att bevara alla dem som nu kan finnas kvar, utan vad det gäller är att försöka bevara de jordbruk som på grund av sitt läge och sin beskaffenhet i övrigt är lämpade som deltidjordbruk. Som vi under tidigare behandlingar av detta spörsmål framhållit utgör den från dessa deltidjordbruk lösgjorda arbetskraften ett välkommet tillskott till de servicearbeten som förekommer lika väl på landsbygd som i stad och är på detta sätt en värdefull tillgång för både den bofasta befolkningen och fritidsbyggarna ute i bygderna.

Inte minst ur landskapsvårdande synpunkt kan dessa deltidjordbrukare ha funktioner att fylla, och man ställer sig därför frågan: Varför skall samhället vägra dessa människor stöd för att förvärva eller rationalisera en för dem lämplig jordbruksfastighet, så att de vid sidan av skötseln av sitt jordbruk kan utföra andra samhällsnyttiga arbeten? Härtill kommer att många människor, även yngre, trivs med den livsform och den boendemiljö som denna kombination av jordbruk och annat arbete kan ge.

Fru talman! Med detta korta anförande vill jag yrka bifall till den vid detta utskottsbetänkande fogade reservationen.

Herr KRÖNMARK (m):

Fru talman! Jordbrukets avtalsförhandlingar, som tydligen har avslutats i dag, har stor betydelse för det omedelbara läget för svenskt jordbruk – och givetvis även för jordbruket på lång sikt. Det avgörande för den långsiktiga utvecklingen är emellertid hur rationaliseringen bedrivs i ett land som vårt. Nu kan man, åtminstone teoretiskt, se hurudana intentionerna är när det gäller att följa upp 1967 års principbeslut om jordbruket. Jag har studerat en del länsplaner angående den fortsatta jordbruksrationaliseringen, och där har man gått fram efter stränga kriterier, till grund för vilka har legat beslutet att minska den sammanlagda åkerarealen med en tredjedel.

Om man följer de intentionerna – och det har man gjort i de nämnda planerna – får det i vissa län rent omstörtande konsekvenser. I Smålandslänen kommer följden t. ex. att bli att inte bara mindre regioner

utan också ganska stora länssdelar blir helt utan jordbruk i framtiden, om man inte gör någonting. Den utvecklingen får vi därför att det finns en rationaliseringskungörelse, i vilken man så hårt har bundit lönsamhetskriteriet enbart vid jordbruksdelen, trots att vi i stora områden här i landet av ålder har kombinerade jordbruks- och skogsbruksföretag; vi brukar i dagligt tal kalla dem för lantbruk.

Enligt gamla vedertagna principer bedömde man lönsamheten för hela företaget, alltså för både skogs- och jordbruksdelen. När de statliga myndigheterna, i detta fall jordbruksnämnderna, nu skall bedöma lönsamheten blir förutsättningarna annorlunda, och då kan vi också få helt andra möjligheter att se till att vi i framtiden får odlings- och kulturlandskap i de bygder som nu är hotade och där utvecklingen tyvärr har gått ganska långt.

Dessa synpunkter har vi framfört i en reservation till föreliggande utskottsbetänkande, och jag tycker verkligen att de är ytterst angelägna. För det första vågar jag göra det påståendet att det är ett stort jordbrukspolitiskt intresse att vi har en på ändamålsenligt sätt spridd jordbruksproduktion. För det andra tillfredsställer jordbruket miljövårdsaspekterna i mycket hög grad. Vi har tidigare här i dag beviljat anslag för naturvård i odlingsbygder, och den utredning som gjorts i det sammanhanget visar att alla andra metoder än jordbruket blir oerhört kostsamma. En ändring av rationaliseringskungörelsen skulle därför få avgörande betydelse för kostnaderna för naturvården här i landet i framtiden.

För det tredje — och detta är också mycket väsentligt — bör man i varje län, i varje region, ha ett så allsidigt näringsliv som möjligt. Jordbruket är av ålder något av en näringslivsbas, och det är väsentligt att man ser till att man inte rubbar balansen i större utsträckning än vad som kommer att ske ändå.

I reservationen har vi också anfört att vi anser att kreditgarantier inte bör ges till animalieproduktion utanför den egentliga jordbruksproduktionen. Herr Hansson i Skegrie har redan berört miljöaspekten i detta sammanhang. Något som ännu mera talar för att man i fortsättningen inte bör ge sådana företag kreditgarantier är, anser jag, det faktum att det råder brist på kapital. Vi vet att jordbruket kommer att kräva mycket stora kapitalinvesteringar i framtiden. Därför är det väsentligt att den kapitalvolym som finns till förfogande, mer eller mindre öronmärkt för jordbrukssektorn, kommer den egentliga jordbrukssektorn till del och att inte ekonomiska intressen utifrån får möjlighet att komma in och ta en del av potten.

Med detta, fru talman, vill även jag yrka bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr AUGUSTSSON (s):

Fru talman! Föreliggande reservation är baserad på ett flertal motioner, vilkas huvudsakliga syfte är att förändra rationaliseringskungörelsen och därmed till stora delar jordbrukspolitiken och riktlinjerna för den. Den jordbrukspolitik som hittills förts har enligt herr Hansson i Skegrie inte varit så lyckad.

Jordbrukets självklara önskemål om bättre lönsamhet har vi förståelse

för, och vi tror också att nu avslutade prissförhandlingar har givit ett hyggligt resultat, även om inte alla parter i den här förhandlingen heller kommer att vara nöjda. Men att ett bifall till den reservation som fogats till utskottets betänkande på sikt skulle ge jordbruket ett bättre utgångsläge tvivlar vi på.

Det finns även principiella skäl till att den borgerliga reservationen inte kan bifallas. Jag skall kortfattat försöka motivera utskottets ställningstagande.

Enligt 1967 års riksdagsbeslut gäller att uppbyggande av effektiva jordbruksföretag i princip bör ske utan begränsning till någon särskild företagsform. Denna näringsfrihetsvänliga skrivning vill de borgerliga reservanterna ta bort; de vill i stället att riksdagen skall uttala sig för "att det fortsatta arbetet med jordbrukets rationalisering även bör inriktas på att av mindre och medelstora enheter — — åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk." Rent sakligt är detta krav, tycker vi, omotiverat, enär vi vet att det i stort sett är och kommer att vara familjeföretagen som vårt jordbruk är baserat på. Att genom ett riksdagsbeslut begränsa näringsfriheten genom att införa regler om ett företags storlek och därmed kanske tanger konkurrensbegränsningens bestämmelser vill inte utskottsmajoriteten vara med om.

Fru talman! De borgerliga framför också kravet att även deltidjordbrukare skall få del av rationaliseringsstödet, ett krav som enligt herr Berndtsson stått på dagordningen här i fem år. Jag måste säga att det inte ligger större tyngd i detta krav nu än det gjort de föregående åren. Visst finns det personer som av sociala skäl behöver hjälp, men den hjälpen får lämnas på andra sätt. Vi har många slag av inkomsttagare som av olika anledningar driver ett litet jordbruk vid sidan av sitt ordinarie arbete. De är naturligtvis i sin fulla rätt därtill. Deras intressen i detta avseende är ganska skiftande, och vi tycker att det är litet onödigt att över lag ge dessa personer möjligheter till statligt stöd. Det statliga stödet skall gå till de jordbrukare som driver ett rationellt jordbruk och som har detta som sin försörjning.

En mer problematisk fråga var herr Krönmark inne på; det gällde kravet på en företagsekonomisk sammanvägning av jordbruks- och skogsbruksdelarna vid bedömningen av om statligt stöd skall utgå. I vissa fall kan en sådan bedömning ske redan nu, och någon ändring av gällande bestämmelser vill utskottsmajoriteten inte vara med om. Även reservanterna borde väl ha kunnat invänta resultatet av skogspolitiska utredningens arbete, vilket ju beräknas kunna avslutas under innevarande år. När utredningen ur skogssynpunkt sagt sitt i frågan kommer vi kanske att stå på litet säkrare grund, och det är bättre att då ta upp den.

Till slut bara några allmänna reflexioner.

Syftet med 1960 års utrednings förslag var väl att få fram en företagsekonomiskt mer riktig bedömning av jordbruket som helhet. Den sociala sidan kommer in i bilden när vi fastställer ramarna och givetvis även vid jordbrukets prissförhandlingar. Men alla dessa detaljförslag, som årligen återkommer i motioner, medför att helhetsbedömningen av vårt jordbruk blir ännu mer oviss. Det finns väl ingen näringsgren som har en så direkt kontakt med detta hus som just jordbruket. Därför vore det

kanske klokt om många av dessa små förslag – jag vill beteckna dem så – inte togs upp. De kan komplicera sitsen alltför mycket.

Fru talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRÖNMARK (m):

Fru talman! När jag hörde den sista delen av herr Augustssons anförande blev jag något konfunderad. Herr Augustsson gav den borgerliga oppositionen en pekpinne; han ansåg att det var mindre lämpligt att vi väckte dessa motioner som vi nu under ett antal år fört fram – det skulle komplicera bedömningen av det svenska jordbruket. Det må så vara att de komplicerar det hela för herr Augustsson, men det ligger nog litet för stora intressen i den andra vågskålen för att vi skall kunna avstå från att föra fram dessa förslag. Oavsett hur det går i framtiden kommer vi i varje fall på vårt håll att föra fram förslag om dessa rimliga modifieringar – hur mycket det än kan komplicera det hela för herr Augustsson eller någon annan.

Jag måste vidare bemöta några av herr Augustssons synpunkter som jag inte tycker kan få stå oemotsagda. Han säger att den nuvarande bestämmelsen, som alltså medger kreditgarantistöd för animalieföretag utanför den egentliga jordbruksproduktionen, skulle vara så näringsfrihetsvänlig. Därför är han förvånad över att vi ville rubba på någonting sådant. Men, herr Augustsson, detta är väl inte alls en fråga om näringsfrihetsvänlighet. Om herr Augustsson läser reservationen, finner han att den inte på något sätt innebär att vi vill förbjuda denna verksamhet. Det är klart att denna verksamhet skall bedömas framför allt med hänsyn till miljöskyddslagens bestämmelser. Vad vi inte vill vara med om är att man genom kreditgarantier skall aktivt favorisera en sådan verksamhet. Då är det, kan man säga, närmast näringsfrihetsneutralt. Vi har alltså annars ett system med viss ekonomisk kompensation för jordbruket. Men det är, som jag hade anledning framhålla i en tidigare debatt här i dag, ingenting speciellt för vårt land. Det är så i alla industriländer med ett jordbruk.

Herr Augustsson ansåg att det inte fanns anledning att göra några som helst ändringar i rationaliseringskungörelsen. Jag kan bara säga att jag tycker att det är något oförsiktigt och kategoriskt av herr Augustsson att uttala sig så. Om jag inte är fel underrättad har dessa problem varit uppe under de förhandlingar som avslutas i dag, och det ger mig anledning förmoda att herr Augustsson om ett år exempelvis kanske har orsak att gripa sig an med dessa problem med litet annat handlag. Det verkar faktiskt som om en viss rörelse sker i riktning mot den inställning som vi har angivit i reservationen.

Slutligen, fru talman, hänvisar herr Augustsson till skogspolitiska utredningen. Då kan jag bara konstatera att dess betänkande har varit aviserat, efter vad jag vet, två år i sträck, men så mycket har jag inhämtat från utredningen att den inte torde bli färdig under detta år. Jag måste därför säga att det var en mycket bräcklig krok att hänga upp ett motstånd mot reservationen på.

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr BERNDTSSON i Bokenäs (fp):

Fru talman! Jag sade i mitt tidigare anförande att jag inte skulle dra alla de argument som finns för vårt förslag, och jag skall väl inte göra det nu heller. Men det var ett par ord i herr Augustssons försvar av utskottets betänkande som jag inte riktigt kunde förlika mig med, nämligen att det inte ligger någon tyngd i kravet. Det fanns inte något sakskäl emot det, kunde jag förstå, men så länge det inte ligger tyngd i kravet att deltidjordbrukarna skulle kunna få del av rationaliseringsmöjligheterna var det ingen idé att föra fram det.

Nu kan väl tyngden vara lika stor på båda sidor. I alla fall är det väl väldigt svårt att säga var det väger över. Jag anser för min del att om man i allmänhet kände till de möjligheter som skulle kunna åstadkommas genom ett accepterande av den föreslagna åtgärden skulle mycket vara vunnet.

Jag skall bara ta ett exempel. Vi har inte minst i mina bygder rätt många människor som förut har kallats för familj jordbrukare men som nu innehar en jordbruksfastighet av den storleken att den inte räcker för att försörja familjen. Då har dessa människor blivit hantverkare. Jag känner ett par som är elektriker och utför elektriska arbeten åt bygden. Några är hantverkare på andra områden. Vi har även de som arbetar i industrin i Uddevalla. De arbetar inte heltid, ty det varken kan eller vill de, men de utför där en mycket samhällsnyttig gärning. Framför allt är denna arbetskraft mycket omtyckt.

Varför skall inte dessa deltidjordbrukare kunna få hjälp till en rationalisering på sin gård? Det kan gälla en förbättring av byggnaderna, en täckningsåtgärd eller annat. Jag förstår dem som tycker att det är litet bakvänt – det gör vi själva ute i bygderna – att deltidjordbrukarna skall försvinna. Förhållandena i bygden blir sämre därigenom. Folkmängden minskar, och vi får ta mycket mer service från städerna, vilket blir dyrare. Hela utvecklingen på landsbygden hämmas på det här sättet.

Herr AUGUSTSSON (s):

Fru talman! Herr Berndtsson frågar: Varför skall dessa deltidjordbrukare icke få statlig hjälp? De stannar ändå kvar i bygden, utför ett hantverk osv.

Jag sade i mitt tidigare anförande att det här gäller en grupp människor som av skiftande anledningar har ett dylikt deltidjordbruk. Det rör sig om åtskilliga slag av inkomsttagare, och det är därför det inte går att skära alla över en kam.

Herr Berndtsson tog ett exempel, och det kan också jag göra. Så sent som i förra veckan talade jag med en man som har ett jobb på en verkstad. Hans fru arbetar på sjukhus. Han har dessutom ett deltidjordbruk. Jag frågade honom: Tycker du att du skall ha möjligheter att få statsbidrag för rationalisering av ditt jordbruk? Nej, det behöver jag inte alls, sade han, det här går bra ändå. Jag får regelmässigt underskott på mitt deltidjordbruk, vilket gör att jag får lägre skatt.

Det är ju också fullt legalt, det är inte fråga om annat.

Men jag menar att det finns så pass skiftande slag av inkomstagare som har deltidsjordbruk och att dessa har så skiftande intressen att vi inte är beredda att säga att dessa människor generellt behöver hjälp. Det finns de som behöver hjälp, men det finns också de som inte behöver hjälp.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 151

§ 12 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 25 i anledning av motioner om landskapsvård såsom villkor för tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Allmänna arbetsgivaravgiften

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 17 i anledning av motioner om den allmänna arbetsgivaravgiften.

I detta betänkande behandlades

motionen 1971:34 av herr Helén m. fl., vari bl. a. hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till åtgärder i syfte att befria de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna från den ekonomiska belastning som den allmänna arbetsgivaravgiften innebar — antingen genom direkt befrielse från denna avgift eller genom motsvarande statliga bidrag,

motionen 1971:169 av herr Nilsson i Agnäs m. fl.,

motionen 1971:348 av fru Ryding m. fl., vari hemställts, att riksdagen beslutade att kulturarbetare undantogs från skyldighet att erlägga

Onsdagen den
21 april 1971

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

arbetsgivaravgift (egenavgift),

motionen 1971:610 av fru Kristensson, vari hemstälts, att riksdagen beslutade att allmän arbetsgivaravgift (egenavgift) icke skulle erläggas av fysisk person som åtnjutit inkomst av här i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet som brukades av honom,

motionen 1971:617 av herrar Mundebo och Andersson i Örebro, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en översyn av förordningen om allmän arbetsgivaravgift,

motionen 1971:620 av herrar Nordgren och Turesson,

motionen 1971:624 av herrar Oskarson och Nordstrandh,

motionen 1971:634 av herrar Sundman och Eriksson i Ulfsbyn, vari hemstälts, att riksdagen beslutade att inkomster från en enskilt driven litterär, konstnärlig och därmed jämförlig verksamhet undantogs vid bestämmande av allmän arbetsgivaravgift, samt att erforderliga föreskrifter utfärdades för restitution av under år 1970 angivna grupper påförda avgifter.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1971:34, i vad den behandlades i detta betänkande,
2. motionen 1971:169
3. motionen 1971:348
4. motionen 1971:610
5. motionen 1971:617
6. motionen 1971:620
7. motionen 1971:624
8. motionen 1971:634.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m) och Hörberg (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:34 — i vad den behandlades i detta betänkande — i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till åtgärder i syfte att befria de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna från den allmänna arbetsgivaravgiften,

2. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m), Sundkvist (c), Olof Johansson i Stockholm (c) och Hörberg (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar och konstruktion.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Josefson i Arrie, Sundkvist och Olof Johansson i Stockholm (samtliga c).

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Fru talman! Till skatteutskottets betänkande nr 17 har två reservationer fogats. I den första reservationen begärs att riksdagen skall bifalla folkpartimotionen 34 och i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till

åtgärder i syfte att befria de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna från den allmänna arbetsgivaravgiften. Man motiverar detta med att de fria samfunden och invandrarkyrkorna inte har någon möjlighet att kompensera sig för de ökade kostnader som denna avgift utgör.

Om man jämför med de kyrkliga kommunerna, har de fria samfunden inte samma förutsättningar. De förra kan ju kompensera sig genom att ta ut en högre skatt. I och med att de får vidkännas högre utgifter för löner och annat kan de öka skatteuttaget och på detta sätt kompensera sig. De kan därigenom oförändrat bedriva sin verksamhet.

Motsatsen gäller för de fria samfunden, som skall leva på gåvor. I deras fall blir det då helt naturligt att verksamheten måste begränsas om inkomsterna inte räcker. Här är det fråga om ideell verksamhet, och det är därför diskutabelt, när man begränsar den genom att belasta den med de kostnader som skatten utgör. Den insats som görs är i allra högsta grad samhällsnyttig, och man kan säga att den i stor utsträckning innebär en direkt avlastning för den kommunala och statliga verksamhet som annars skulle åvila samhället och medföra kostnader för detta.

När vi nu har människor som arbetar frivilligt och som inte tar ut någon lön annat än i den mån de är direkta tjänstemän – löneförmånerna vid anställning i de fria samfunden brukar ju inte vara särskilt strålande, eftersom allting inom dessa sker med iakttagande av stor sparsamhet – bör man inte belasta trossamfund och invandrarkyrkor med en extra skatt. Visserligen kallas denna skatt avgift, men det är faktiskt fråga om en direkt skatt på lön som uppgår till 2 procent. Med en sådan skatt har man fräntagit samfunden deras möjlighet att bedriva sin verksamhet – som är av rent ideell natur – i den omfattning som gåvornas givare tänkte sig när de skänkte medel till det som ligger dem varmt om hjärtat.

Ytterligare en reservation är fogad till utskottets betänkande. I den begär reservanterna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar och konstruktion. Man vill här främst veta de samhällsekonomiska verkningarna av skatten. Den betydelse som skatten har på den strukturella utvecklingen bör kartläggas. Då skatten eller avgiften nu funnits i över två år är det hög tid att en översyn sker så att man får veta verkningarna av den. Införandet av denna pålaga med den storleksordning som den har föregicks inte av någon utredning. Man har i ett trängt ekonomiskt läge bara infört denna skatt. Hur den verkar vet man bra litet om. Men utan tvivel påverkar skatten kostnadsnivån och är i sig själv inflationspådrivande.

Reservanterna vill ha en utredning om verkningarna av skatten eller avgiften som det heter. Att det är fråga om en direkt skatt lär väl stå utom allt tvivel, även om man använder ordet avgift. Då det införs moment i det ekonomiska livet som en sådan här stor skatt eller avgift utgör, bör man också få veta hur den verkar. Det är därför en mycket blygsam begäran från reservanterna när de vill ha till stånd en översyn och en undersökning av hur avgiften verkar. Det är tycker jag en ganska naturlig sak att så också skall ske.

Nu har utskottsmajoriteten motsatt sig detta. De vill tydligen inte veta hur denna skatt verkar, men vi reservanter är av en annan uppfattning.

Onsdagen den
21 april 1971

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 som är fogade till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar Sellgren och Hyltander (båda fp).

Herr SUNDKVIST (c):

Fru talman! Som framgick av herr Larssons i Umeå anförande gäller det en relativt ny beskattningsform som vi diskuterar under skatteutskottets betänkande nr 17. Det behandlar den s. k. arbetsgivaravgiften, men jag tycker nog att det är fullt riktigt som herr Larsson i Umeå gjorde, att tala om avgiften som en skatt, därför att den har ju ändå blivit detta.

I reservationen 2 påpekar vi hur stor betydelse den här skatten eller avgiften har samhällsekonomiskt. Vi konstaterar att 2 miljarder kronor tillförs statskassan den här vägen, dvs. mer än vad vinstskatten från företagen inbringar.

Det gäller alltså en relativt ny beskattningsform. När vi i riksdagen år 1968 beslutade om den första procenten i arbetsgivaravgift, hette det att man skulle införa arbetsgivaravgiften som en beskattningsform för företagarna. Dessa gjorde en viss vinst vid mervärdeskattens införande, och därför skulle man med denna arbetsgivaravgift beskatta företagen så att de skulle hamna i samma läge som före mervärdeskattens genomförande. Den andra procenten i avgift beslöts och genomfördes hösten 1970. Vi som satt i riksdagen då har det i gott minne. Den gången var motiveringen att det behövdes en allmän ekonomisk åtstramning och att denna extra arbetsgivaravgiftsprocent skulle verka lönedämpande inför avtalsrörelsen, så att lönekraven inte skulle bli så stora.

Utskottet har i sin skrivning påpekat att denna beskattningsform har tekniska och uppbördsmissiga fördelar, och det skall jag gärna skriva under på. Det är mycket lätt att driva in skatt den här vägen. Det är t. o. m. så lätt att man kanske kan ha anledning att befara, att den kommer att användas för att höja skatten även i fortsättningen, på samma sätt som man gjorde i höstas. Både den nuvarande och kommande finansministrar kommer alldeles säkert att ha problem med statskassan. Då kommer man att den här vägen på ett enkelt och smidigt och, som utskottsmajoriteten säger, tekniskt och uppbördsmissigt tillfredsställande sätt kunna höja skatten.

Just med detta som bakgrund tycker jag att det verkligen finns anledning att göra en översyn av hur denna skatt verkar. Vi vet egentligen inte mycket om det. Jag har konstaterat att man vid första procentens införande sade, att detta var en skatt som man skulle lägga på företagarna. Men när man införde den andra procenten, lade man lönekravsdämpande synpunkter på det, och därmed blev det väl klart utsagt den gången, att det var löntagarna som fick betala den andra procenten i form av en procents mindre löneutrymme.

Det är svårt att säga om arbetsgivaravgiften som skatt betraktad drabbar företagen eller om den drabbar löntagarna. Man kan väl utan att begå alltför stora fel säga att detta är en form av skatt före lön. Det betyder i så fall att det är en skatt som tas av det löneutrymme som

skulle finnas. Alltså är det i mycket stor utsträckning löntagarna som drabbas av den, och företagarna blott till den del som de får erlægga avgift på den egna inkomsten från företaget.

Det kan sättas många frågetecken här. Man kan utan vidare säga att denna form av beskattning inte är en progressiv beskattning -- det är fullt tydligt. Hur den verkar vet man inte, men den drabbar hårt de personalkrävande näringarna betydligt hårdare än andra näringar. Och hur den kommer att påverka näringslivet, hur den kommer att påverka löneutvecklingen är rätt svårt att uttala sig om.

Det är många motioner -- åtta stycken -- väckta beträffande arbetsgivaravgiften. Man kan naturligtvis säga att de är beroende på kverulans, om man så önskar, men jag vill bestämt påstå att motionsyrkandena och kraven i stället bygger på en saklig kritik.

Vi har i reservationen 2 sammanfört strängt taget alla de här motionerna och begärt att man skall göra en grundlig översyn av arbetsgivaravgiften som skatteform betraktad. Men då har vi inte bara hållit oss till det som har krävts i motionerna, utan vi menar att den utredningen och den översynen skall sträcka sig vidare, så att man verkligen konstaterar hur en beskattning av detta slag verkar på näringslivet, på löneutvecklingen, på skatteförmågan osv.

Jag skall inte på något sätt gå in på en delredovisning av motionerna. Jag vill bara säga att när det gäller reservationen 1 så har jag och mina kamrater från centerpartiet inte anslutit oss till den, helt enkelt av den anledningen att vi anser att de spörsmål som tas upp i den reservationen även täcks in av reservationen 2. Vi tycker att det kan vara riktigare att sammanföra även de problemen till den utredning vi vill ha omkring det här systemet. Åtminstone jag kommer därför att avstå från att rösta beträffande den första reservationen, därför att jag tycker den har så stark anknytning till reservationen 2.

Vi har från centerpartiet även i ett särskilt yttrande talat om att vi i de frågor som berörs i reservationen 1 har väckt en motion, som behandlas av kulturutskottet. Vi framhåller i motionen att vi skulle vilja se andra former för hjälp till de organisationer som det här är fråga om, nämligen direkta bidrag.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 vid skatteutskottets betänkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Arbetsgivaravgiften har, som redan har sagts, blivit den nya beskattningsformen i vårt samhälle, vilken man tydligen varit nödsakad att tillgripa efter det att man har uttömt möjligheterna att höja den direkta beskattningen och den vanliga indirekta beskattningen. Det är mot den bakgrunden som vi menar att det är nödvändigt att man nu ser över hela den här förordningen.

Det är, som det också har sagts, mycket lätt att höja denna beskattning, det fick vi erfara i fjol när skatten höjdes med inte mindre än 100 procent. Den är vidare allvarlig ur den synpunkten att de mera arbetsintensiva näringarna i vårt land ju i dag brottas med utomordentligt stora svårigheter att upprätthålla sin position på hemmamarknaden i den

mycket hårda konkurrens som kommer från länder där ytterligt låga löner tillämpas. Konkurrensläget blir ytterst besvärligt, eftersom denna beskattning genom arbetsgivaravgiften helt enkelt är en kostnadsfaktor som leder till en fördyrad produktion. Vi måste därför se på den här skatten med ett visst allvar.

Det finns ju i dag en mycket stor arbetslöshet, och de personer som för närvarande på något sätt är föremål för samhällets omsorg närmar sig 150 000. Mot den bakgrunden är det ännu mera egendomligt att man har en skatt på arbetet som sådant. Det är också så att den här skatten drabbar ganska egendomligt. Många som arbetar i sitt eget jordbruk eller i sitt eget lilla företag får ju betala arbetsgivaravgift på hela sin samlade inkomst, trots att den inte sällan avser även intäkter av kapital. Det är ett förhållande som har berörts i en del av motionerna.

Att vi vet så litet om denna skatts verkningar på samhällsekonomin är ju naturligt eftersom skatten infördes utan någon som helst utredning. Det är också därför på sin plats att en grundlig utredning av detta problem genomförs.

Skatten drabbar även, som bl. a. herr Larsson i Umeå sagt, en hel del ideella organisationer, som är hänvisade till att leva på frivilliga bidrag. Detta tas upp i reservationen 1, som jag ber att få ansluta mig till.

Vi anser att den här utredningen också kan ta upp en del av de problem som berörs i vissa motioner, där det är frågan om avgifter som måste erläggas av organisationer som har det besvärligt på ett eller annat sätt med sin ekonomi. Alla dessa problem bör ses över noga genom en sådan här utredning.

Därför, fru talman, ber jag att få yrka bifall även till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Trobro (m).

Fru RYDING (vpk):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande behandlar bl. a. vår motion nr 348, som tar upp frågan om konstnärernas och jämförliga kulturarbetares egenavgift. Utskottet konstaterar i en mening i yttrandet att vårt yrkande motiveras med kulturpolitiska synpunkter. Detta påstående, fru talman, är det enda som jag helt kan instämma i. Jag måste samtidigt uttrycka en undran över varför inte kulturutskottet kunde ha fått att göra med denna motion liksom med den av herr Sundman väckta motionen i samma fråga.

Sedan säger skatteutskottet när det gäller undantag från arbetsgivaravgiften för kulturarbetarna, alltså konstnärernas egenavgift i detta fall, att det spørsmålet inte tidigare behandlats av riksdagen. Det var ju en ny variant av den gamla vanliga visan från utskottets sida, när det gäller att redovisa tidigare behandling och att alltid fasthålla vid tidigare ställningstagande till motionerna, dvs. avslagsyrkande. Men ett bestämt avslagsyrkande på nu förevarande motioner har man i alla fall också nu kommit fram till i skatteutskottet. Hänvisning görs också till vad det gamla bevillningsutskottet i olika sammanhang hävdade, nämligen att samhällets stödjande verksamhet bör ske genom direkta bidrag och inte genom undantag från beskattningen.

Fru talman! Låt mig en gång för alla slå fast, också i denna debatt, att det här inte är fråga om stöd. Jag blir faktiskt upprörd varje gång jag hör detta, därför att våra kulturarbetare begär inga nådegåvor. Vad det gäller är att samhället har både nytta och glädje av kulturarbetarna, som genom sitt arbete berikar samhället. Det är alltså min bestämda uppfattning att man, inte minst i de nu pågående aktuella utredningarna av olika slag, definitivt måste lämna den gamla patriarkaliska inställningen att man ger stöd till våra kulturarbetare och i stället erkänner dessa som lika nyttiga arbetare som alla andra i vårt samhälle. Kulturarbetarnas arbete skall alltså ersättas som allt annat arbete som utföres.

Konstnärernas egenavgift ter sig i högsta grad orättvis och detta av fullt naturliga skäl. Den allmänna arbetsgivaravgiften tillkom, som tidigare har påpekats i debatten här och som utskottet också mycket riktigt skriver, för att kompensera statsverket för det skattebortfall som vid mervärdeskattens införande uppstod genom att företagen då fick avdragsrätt för skatt på investeringar. De stora bolagen och andra företag fick alltså en kompensation för denna avgift, men konstnärernas egenavgift drabbar människor som inte har några anställda, som inte kunnat tillgodogöra sig avdragsrätt för skatt på investeringar, utan som anser sig – och det med rätta – få en extra skatt på det egna arbetet.

Jag vill påpeka för skatteutskottet att det är skillnad på arbetsgivaravgift i allmänhet och på konstnärernas egenavgift. Även om det är sällsynt, kan det inträffa att en konstnär, t. ex. en bildhuggare, anställer andra för något speciellt arbete. Då skall givetvis för dessa anställda arbetsgivaravgift betalas i vanlig ordning. Det är alltså inte detta som vi vill ha en ändring på, utan vad vi vill ha bort är konstnärens egenavgift för det av honom själv som konstnär skapade arbetet. Konstnären själv ansvarar för hela arbetsprocessen. Var och en borde begripa att en bildkonstnär t. ex. omöjligt kan anställa en annan människa som för honom utför det konstnärliga arbetet. Det är faktiskt därför en stor principiell skillnad på allmän arbetsgivaravgift och på konstnärens egenavgift. En konstnär kan inte expandera kommersiellt. Av utredningar som skett, av material som vi har presenterat i vår motion framgår dessutom tydligt hur otillfredsställande konstnärernas ekonomiska och sociala situation är i dag i vårt land.

Låt mig sedan något gå över till utskottets skrivning, med vilken man vill motivera avslag på motionerna. Man hänvisar till att det i kulturrådets huvuduppgifter ingår att undersöka kulturarbetarnas ekonomiska förhållanden och olika metoder för att från samhällets sida stödja kulturarbetarna och ersätta dem för deras tjänster.

Ja, avsikten var att man under 1971 skulle lägga fram ett sådant förslag från kulturrådets sida men – och detta är märkligt – man har nu i kulturrådet ändrat sig i fråga om tågorordningen och skjutit denna huvuduppgift på framtiden och alltså låtit den komma i andra hand. I stället har man för avsikt att först lägga fram förslag om distributions- och målsättningsfrågor. Detta är givetvis också betydelsefulla frågor, men, fru talman, det kan bli så att medan gräset gror dör kon. Till slut, om samhället håller på att alltför länge undandra sig ansvaret för ersättning åt våra kulturarbetare, kommer det kanske inte att finnas

Onsdagen den
21 april 1971

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

något att distribuera. Kulturarbetarna och deras familjer kan inte livnära sig av de pågående utredningarna.

Man hävdar också i skatteutskottets betänkande att det genomförts, som det heter, betydande förstärkningar av de statliga insatserna till ersättning åt kulturarbetarna under innevarande budgetår. Jag undrar vilka?

Jag vet att det är första gången stipendiebeloppet för bildkonstnärer i vårt land varit så stort som nu, men detta är inga medel för ersättning, det är stipendier. Jag vet också att bibliotekersättningen höjts för innevarande budgetår med 6 öre och för några veckor sedan med ytterligare 3 öre för nästa budgetår. Men vad är det annars för statliga insatser till ersättning åt kulturarbetarna som man talar om och som man t. o. m. kallar betydande förstärkningar? Om man t. ex. ser på Riksställningars verksamhet så finner man att inga anslagshöjningar skett. Denna myndigheternas "försöksleksak" har ett femtiotal anställda som sköter bl. a. pedagogiska utställningar runt om i landet. Det händer att man till dessa utställningar också lånar konstverk från våra konstnärer. Men aldrig har man från Riksställningars sida betalat ett enda öre till konstnären för denna låneverksamhet.

Nej, fru talman, argumenten för ett avslag på motionerna kan under inga omständigheter accepteras. Det finns ingenting som försvarar att konstnärernas allmänna arbetsgivaravgift, alltså deras egenavgift, över huvud taget skall finnas. Det är synnerligen angeläget att initiativ omedelbart tas i syfte att avskaffa denna egenavgift.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag i ett särskilt yrkande tillsammans med herr Sundman, vilket yrkande för övrigt delats till kammarens ledamöter, att riksdagen med anledning av motionerna 1971:348 och 1971:634, behandlade under punkterna 3 och 8 i utskottets betänkande, antar följande lydelse av 4 § första stycket förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift:

Fysisk person, som åtnjuter inkomst av annat förvärsarbete enligt 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring i form av inkomst av här i riket bedriven rörelse *som ej avser konstnärlig eller litterär verksamhet* eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet som brukas av honom, erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande två procent av sådan inkomst, i den mån arbetsgivare icke har att erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomsten enligt 2 § denna förordning.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Låt mig börja med att anknyta till vad fru Ryding sade i slutet av sitt anförande, nämligen att vad konstnärerna vill ha i dag inte skall betecknas som nådegåvor; kulturarbete skall betalas som allt annat arbete. På den punkten ber jag att få instämma med fru Ryding.

Kulturarbete skall betraktas som ett arbete och betalas som allt annat arbete, och om man tolkar skatteutskottets betänkande på annat sätt tror jag att man tolkar det fel. Men om kulturarbetet skall betraktas som vilket annat arbete som helst hävdar vi från skatteutskottets sida med

mycket stor bestämdhet att det också skall beskattas som vilket annat arbete som helst. Vi vill alltså föra en konsekvent skattepolitik och inte göra några undantag för ett arbete som skall vara likvärdigt med alla andra arbeten.

Fru Ryding menar att detta är ett arbete, där man inte har en rörelse i vanlig bemärkelse utan där arbetsinsatsen är den allt överskuggande delen. Men det finns många rörelser här i landet där huvudparten av varans värde utgöres av rörelseidkarens eget arbete. De undantas inte från vare sig mervärdeskatt eller arbetsgivaravgift.

Det är alltså för att få en likformighet mellan skilda grupper som inga undantag har gjorts och som vi från skatteutskottets sida inte vill vara med om några undantag. Om vi har en skatteform – jag har ingenting emot att kalla den skatt även om den här kallas avgift, många andra avgifter kan också kallas skatter – behöver vi inte slå sönder den med en massa undantag. Det har vi hävdad åtskilliga gånger när det gäller mervärdeskatten.

Fru Ryding sade också beträffande mervärdeskatten att de stora företagen fick betala en compensation genom denna form av arbetsgivaravgift men att konstnärerna inte har någon avdragsrätt. Jo, om de betalar mervärdeskatt har de precis samma skatteregler som andra rörelseidkare har. Det är alltså ingen skillnad på mervärdeskattesidan heller.

Motivet för att bevara arbetsgivaravgiften som den är och att inte gå in på några undantag är den lätthet med vilken den här avgiften kan administreras och lättheten att komma åt eventuellt fusk. Det är alltså den springande punkten när skatteutskottet inte vill vara med om några ändringar.

Jag skall vidare gå in på egenavgiften och bemöta herr Magnusson i Borås. Han menade att arbetsgivaravgiften är en betungande produktionsfaktor. Ja, den är en betungande produktionsfaktor intill 2 procent, precis som vilken annan utgift som helst för företaget är en betungande faktor. Kalla den gärna en skatt på produktionen liksom allt annat – liksom arbetslönen är det, liksom materielkostnader är det. Arbetsgivaravgiften utgör alltså inget särskilt undantag liksom inte heller mervärdeskatten gör det, även om den ingående mervärdeskatten är avdragsgill. Det är alltså enligt min uppfattning bara att konstatera att arbetsgivaravgiften är en pålaga på produktionen som skall räknas in som sådan.

Det är bestickande när herr Magnusson i Borås säger att egenavgiften ju drabbar inte bara det egna arbetet utan också kapitalinkomster. Och det är alldeles rätt: den drabbar också kapitalinkomster. Men när man tidigare i försäkringsväsendet då det gällde ATP gjorde undantag för vissa kapitalinkomster, så kämpade företagarna hårdnackat för att verkligen få räkna med dessa kapitalinkomster och använde alla möjliga argument för att få med dem. De är med, och eftersom man nu vill ha en anknytning till socialförsäkringssystemet är det rimligt att de är med här också.

En sak till som hör med i bilden: Det är inte alltid säkert att en företagare betalar arbetsgivaravgift på hela löneinkomsten, eftersom man kan minska ner löneinkomsten genom de mycket liberala avskrivningsregler vi har i det här landet för både maskiner, inventarier och lager. Det går alltså åt båda hållen. I en del fall betalar han kanske på

Onsdagen den
21 april 1971

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

kapitalinkomsten, men i andra fall kanske han inte betalar på hela arbetsinkomsten heller.

Vad sedan gäller det allmänna utredningskravet, att man skulle utreda vilken verkan arbetsgivaravgiften har på företagen och vårt näringsliv, tycker vi från skatteutskottets sida att när vi har fått en företagsskatteberedning tillsatt och det finns klart insatt i direktiven att den har att undersöka möjligheterna till olika skattereformer – exempelvis i fråga om arbetsgivaravgifter – så bör den utredningen vara till fyllest. Det kommer att ta några år innan förslaget kommer fram, men så förskräckligt ingripande i vårt näringslivs verksamhet är inte den här arbetsgivaravgiften. Om det skulle bli 2 procent mer eller mindre i avlöningskuvertet efter avtalsuppgörelsen i år, inte sätter man i gång en stor utredning för att konstatera hur de 2 procenten påverkar näringslivet under de närmaste åren! Man får ju ändå det här utrett så gott det går att utreda; jag är inte alls säker på att det över huvud taget går att utreda i vad mån de här 2 procenten påverkar näringslivet annorlunda än andra produktionskostnader. Men i den mån det kan utredas får man det utrett, inom några få år, av den företagsskatteberedning som är tillsatt.

Med de orden, fru talman, ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet.

Herr SUNDMAN (c):

Fru talman! Jag vill liksom fru Ryding beröra ett begränsat avsnitt i skatteutskottets betänkande, nämligen det som handlar om egenavgiften för vissa yrkesutövare.

När riksdagen 1968 beslöt införa en allmän arbetsgivaravgift på 1 procent löste man ett tämligen stort problem – man kompenserade, som redan påpekats flera gånger i dag, staten för visst skattebortfall i samband med övergången till mervärdeskatt. Dess värre skapade man samtidigt ett nytt problem. Man pålade vissa inkomsttagare en helt ny skatt – som så att säga inte hade någonting med saken att göra. Förra året beslöt riksdagen att höja arbetsgivaravgiften från 1 till 2 procent. Därmed upprepades manövern från 1968: man löste, eller försökte lösa, ett tämligen stort problem, man stabiliserade i någon mån den finansiella situationen – och samtidigt förvärrade man det tidigare tillskapade nya problemet.

Det problemet är särskilt tydligt för vissa konstnärliga och litterära yrkesutövare. Det gäller inte alla konstnärer, bara en del av dem. Det gäller inte dem som är regelmässigt anställda, som är arbetstagare: skådespelare t. ex. eller musiker eller flertalet av tecknarna. När det gäller dem är arbetsgivaravgiften en angelägenhet för deras arbetsgivare.

Men andra grupper konstnärer har inga fasta arbetsgivare. De är, som det heter, fria yrkesutövare – dvs. i sin egenskap av just konstnärliga yrkesutövare. Den här gruppen av fria konstnärliga yrkesutövare är liten. Det är tonsättare, bildkonstnärer, författare och konsthantverkare – totalt mindre än 4 500 personer. Det är alltså den gruppen som råkade illa ut när allmänna arbetsgivaravgiften infördes för tre år sedan i syfte att kompensera staten för det skattebortfall som mervärdeskatten skulle ha kommit att medföra i fråga om näringslivets investeringar.

Det som skulle beskattas var, som bekant, dels de löner arbetsgivaren utbetalar till sina anställda, dels — i konsekvens härmed — ”egenföretagarnas inkomst av sina företag” som det hette i propositionen. Till ”egenföretagarna” räknades också — och det var väl knappast en medveten avsikt — dessa konstnärliga yrkesutövare. De ålades alltså att av inkomsten av sin verksamhet erlägga en extra skatt på begynnelsevis 1 procent och från den 1 januari i år 2 procent.

Men att måla tavlor, komponera symfonier, skriva skaldestycken, experimentera med färg och form osv. — det är knappast att driva ett företag. Vad dessa konstnärer producerar är inte en vara i egentlig mening. Det rör sig om idéer eller estetiska experiment — det rör sig om att finna nya uttrycksformer eller att bevaka det fria ordet, att pröva nya värderingar, att sätta i fråga och diskutera. Herr Wårnberg! Det är ett *arbete*, men det är naturligtvis inte att vara *företagare* eller *rörelseidkare* i de ordens egentliga betydelse.

Det är inte i första hand med hänsyn till dessa kulturarbetares låga inkomstnivå — som det sägs i utskottsbetänkandet — som det i motionen 634 yrkas att de här grupperna skall befrias från egenavgiften. Den låga inkomstnivån är i och för sig ett gott skäl, men huvudskälet är att det inte går att jämföra dem med vanliga företagare och rörelseidkare. De är arbetare, herr Wårnberg, men inte rörelseidkare.

Att de aktuella grupperna över huvud taget drabbats av denna nya pålaga beror — med en lätt förenkling — på en deklarationsteknisk omständighet. Dessa konstnärliga yrkesutövare har sedan gammalt av praktiska skäl i det här hänseendet jämförts med småföretagare och rörelseidkare. I den gamla goda tiden spelade detta inte någon roll ur skattesynpunkt. Men i och med att det avgiftssystem byggdes upp, som sammanhänger med socialförsäkringarna, uppenbarade sig vissa förhållanden som kan beskrivas som brister i den ekonomiska utjämningspolitiken.

De konstnärliga yrkesutövare som var löntagare — skådespelare och musiker t. ex. — fick förbättrade trygghetsförhållanden. De fria konstnärliga yrkesutövarna hamnade i underläge — de måste själva klara av de ökande socialförsäkringsavgifterna utan att reellt kunna kompensera sig i ökade inkomster.

Socialförsäkringsavgifterna är ändå något som på sikt kommer den betalande till godo — om han eller hon inte råkar vara frisk som en nötkärna, eller hastigt avlida i alltför låg ålder. Det är annorlunda med egenavgiften, arbetsgivaravgiften, som ju debiteras de skattepliktiga efter samma regler som de sociala avgifterna. Här skall man med sina surt förvärvade slantar hjälpa till att kompensera ett skattebortfall som hänförde sig till industrins investeringar — och sedan från och med i år mera allmänt hjälpa till att stabilisera samhällsekonomin. Detta är naturligtvis ett orimligt förhållande.

Utskottet påpekar i sitt betänkande: ”Jämförd med flertalet övriga beskattningsformer erbjuder denna avgift betydande tekniska och upp-
bördsmissiga fördelar, — — .” Det förhåller sig väl inte riktigt så, i vart fall inte vad angår dessa fria konstnärgrupper. Några exempel.

I vissa delar av landet har de lokala skattemyndigheterna påfört konstnärerna denna egenavgift — i andra delar av landet har man inte

Onsdagen den
21 april 1971

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

gjort det. Jag känner till flera fall där konstnärer med höga inkomster inte debiterats den här avgiften.

Om en författare deklarerar en inkomst från t. ex. Sveriges Radio i sin rörelsebilaga, blir inkomsten extrabeskattad med 2 procent. Plitar han in summan under E i huvudblanketten, slipper han avgiften. Om en kompositör – alltså inte författare – deklarerar en inkomst från radion under E i huvudblanketten blir han ändå påförd denna extra skatt, om inte taxeringsnämnden är alltför trött när den tar itu med hans deklaration.

Jag känner till åtminstone ett exempel på en bildkonstnär som påförts en liten men dock egenavgift trots att intäkterna varit mindre än utgifterna för intäkternas förvärvande – och hennes verksamhet alltså givit ett underskott.

Det förefaller onekligen som om uppbördstekniken har medfört en viss slumpmässighet i uttagen av egenavgifterna.

Utskottet vill inte gärna gå med på undantagsbestämmelser, säger man, när det gäller egenavgifterna – reglerna bör vara generella. Resonemanget är naturligtvis i och för sig riktigt, nämligen om man betraktar konstnärerna som rörelseidkare och företagare. Men om man inte anser att t. ex. en kompositör eller en skald är rörelseidkare, då kan man inte värja sig för intrycket att han inte drabbas av en generell skatt utan av en speciell extraskatt.

Man kan invända att det rör sig om ett litet belopp – 2 procent av den taxerade inkomsten bara. Men som herrar Sundkvist och Magnusson i Borås påpekat används ju den allmänna arbetsgivaravgiften numera som ett finanspolitiskt instrument, och man kan alltså räkna med att den kan komma att höjas i framtiden. När omsättningsskatten en gång infördes var krafter i rörelse för att befria konst vid förstagångsförsäljningen från omsättningsskatt och likaledes befria det tryckta ordet från samma skatt. En invändning mot de tankegångarna var att det rörde sig bara om 4 procent, så det spelade inte så stor roll. Vi vet hur det är med den procentsatsen i dag.

Fru talman! Jag ber att få yrka att riksdagen med anledning av motionerna 348 och 634 antar den lydelse av 4 § första stycket förordningen om allmän arbetsgivaravgift som nyss föredrogs av fru Ryding och som också framgår av den stencil som delats ut till kammarens ledamöter.

I detta anförande instämde herr Wikström (fp).

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det var närmast herr Wärnberg som uppkallade mig. Han gjorde en utsaga som förbryllar mig en hel del – han sade att en företagare kan nedbringa inkomsten genom att göra avskrivningar på inventarier och maskiner. Ja, avskrivning på nyttigheterna medges ju i skattelagstiftningen, men det är ju för att nyttigheterna förbrukas som man har den rätten och inte för att man skall kunna göra sig förtjänster på det. Och avskrivningstiden är väl anpassad så att den egentligen skall motsvara livslängden på nyttigheterna. Mot den bakgrunden har jag

mycket svårt att förstå att man kan förklara att avskrivningsrätten är en fördel. Det är visserligen sant att en del inventarier räcker längre än avskrivningstiden, men å andra sidan finns det inventarier som förbrukas på kortare tid än avskrivningstiden.

Jag vill påminna om att vad vi reserveranter har begärt är att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar och konstruktion. Det är en bagatell, säger herr Wärnberg. Man kan naturligtvis tvista om vad som är bagateller, men 2 miljarder betraktar jag inte direkt som en bagatell. Jag är rätt imponerad av summan 2 miljarder som läggs på näringslivet för varje år.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Fru talman! Låt mig först kort kommentera det av fru Ryding och herr Sundman under överläggningen framställda yrkandet i anledning av deras motioner angående kulturarbetarna.

Jag kan gärna hålla med om att den här formen av egenavgift inte är bra. Det är också därför som jag har varit med om att avge en reservation som går ut på att både den motion som gäller egenavgiften för företagare i allmänhet och de här båda motionerna rörande kulturarbetarna skall bli föremål för en särskild utredning.

Jag kan emellertid inte se någon nämnvärd skillnad mellan kulturarbetarna och andra egenföretagare. Man skapar visserligen inte samma saker, men i båda fallen kan vi säga att man skapar. Man kanske skapar konstverk och därmed kallas man för kulturarbetare. Om man står och snickrar ihop en stol, så skapar man också någonting, men då är man inte kulturarbetare och skulle därför få betala. Jag tycker det är mycket svårt att dra några gränser här, och därför menar jag att denna fråga bör överlämnas till en utredning.

Herr Wärnberg påstod att företagsbeskattningsutredningen har denna fråga om hand, och det är ju gott och väl att man där bedömer frågan ur företagsskattesynpunkt. Men jag vill påstå att detta i kanske lika stor utsträckning är en skatt på löntagarna, och en skatt som tas ut innan lönen utbetalas. Man tar 2 procent på lönen. Och den skattekonsekvensen kommer företagsbeskattningsutredningen ingalunda att utreda. Jag vet inte heller hur man skall betrakta denna avgift som skatteform. Är det en skatt för företagarna, eller är det en skatt som löntagarna får betala innan de över huvud taget har fått lönen i sin hand? Det är där vi behöver en utredning.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Först vill jag instämma med herr Larsson i Umeå och herr Magnusson i Borås.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av vår motion nr 169, i vilken vi har hemställt om borttagande av den särskilda arbetsgivaravgiften för kristna och andra humanitära organisationer. Utskottsmajoriteten talar om att den avgift det här gäller bör bibehålla sin generella karaktär. Utskottet jämför den med övriga beskattningsformer och säger att den har fördelar. Detta bestrider jag inte. Men jag bestrider att det undantag som vi begär i vår motion skulle medföra att fördelarna går förlorade, och

jag skall här göra ett par invändningar.

När utskottet skriver att undantag skulle föda nya undantag — det sades också i fjolårets avstyrkande av liknande motioner — tror jag inte att detta födande som utskottet talar om skulle medföra någonting som kan föra tanken till befolkningsexplosionen. Det går mycket bra att exakt fastställa vilka de kyrkor, missioner och hjälporganisationer av ideell art är, som driver u-landsarbete eller humanitär verksamhet i hemlandet. Inte heller tekniskt skulle det vara något problem att undanta dem från skyldigheten att betala denna avgift. Motiveringen för att göra detta undantag är att allmänna arbetsgivaravgiften, som framhållits av många talare här, har en bakgrund som jag inte tycker att man kan föra in i detta sammanhang. Arbetsgivaravgiften skulle kompensera staten för inkomstbortfall från näringslivet i samband med mervärdeskattens införande. Avgiften skall erläggas av arbetsgivare som driver rörelse eller har inkomst från jordbruksfastighet. Jag kan inte finna att de organisationer som jag här talar om hör till de skattpliktiga. De gör inga vinstgivande investeringar. De kan inte ta igen pengarna på något sätt. De har sin inkomst från givare som frivilligt lämnar gåvor, offer och avgifter till dem för att stödja en sak som givarna finner behjärtansvärd. Det är pengar som givarna redan har skattat för, pengar som skänks för att rädda och hjälpa människor och för att främja svenska insatser i fattiga länder. Vi måste vara försiktiga med att göra någonting som kan stjälpa dessa rörelser och frivilligorganisationer. De utträttar så mycket gott, man kan säga att de också avlastar staten, och de betyder mycket för svenskt anseende i andra länder. Det bär sig inte att belasta dem så att de hämmas i sin verksamhet och kanske rent av måste ge upp.

När jag nu har tagit till orda, trots att en del av det anförda redan tidigare har sagts, är det därför att här har antytts att det finns andra vägar att gå och att man kanske i stället kan ge direkta bidrag. Kulturutskottet har också att behandla en del motioner som handlar om det. Jag menar emellertid att dessa vägar är underlägsna den form som vi har föreslagit. Skall man dela ut pengar är det alltid svårt att säga vem som skall sköta fördelningen och vilka nämnder eller människor som skall avgöra hur mycket som skall gå dit eller dit. Om man däremot tar bort den särskilda arbetsgivaravgiften i detta fall blir det genast rättvist. Det förefaller mig därför vara en smidigare och bättre form än direkta bidrag, som har föreslagits från andra håll. De förslagen kommer upp till debatt en annan gång här i kammaren, och jag behöver därför inte ta upp dem nu.

Fru talman! Jag kan inte gå med på att det vore tekniskt ogenomförbart att bifalla vårt förslag, och jag tror inte heller att undantagen skulle förstöra hela finessen med skattesystemet. Därför vill jag yrka bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde herr Åkerlind (m).

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Låt mig först beröra vad herr Sundman sade. Han sade att det inte går att jämställa utövarna av konstnärliga yrken med företag;

de skall jämföras med arbetare. Jag accepterar också den jämförelsen och konstaterar att även en arbetare betalar arbetsgivaravgift i den mån han inte har någon arbetsgivare som gör det för honom. Om alltså en arbetare går ut och gör trädgårdsarbete åt några grannar och därvid kommer över minimibeloppet, så är han skyldig att betala arbetsgivaravgift. Arbetaren är alltså inte undantagen, utan betalar arbetsgivaravgift.

Jag frågar: Vill man ha en särslagstiftning för kulturarbetare, dvs. hävdar man att de skall ha nådegåvor, att de skall subventioneras? Jag har sagt att man inte skall ha någon särslagstiftning för dem. Jag har sagt att de skall jämföras med alla andra arbetare som gör en insats i samhället, och då hävdar jag att de skall beskattas på samma sätt som dessa. Det är inte på vilket sätt man sätter upp beloppet på deklarationsblanketten som är avgörande; det avgörande är ju om det finns någon annan arbetsgivare som betalar arbetsgivaravgiften. Om man sedan sätter upp inkomsten under E1 eller E2 spelar ändå ingen roll vid kontrollen. Jag kan gå med på att några kan komma igenom kontrollen, men det är ingenting mot vad som skulle ske om vi skulle börja göra undantag.

Därmed är jag inne på det påstående som gjordes av herr Nilsson i Agnäs, nämligen att undantag inte föder nya undantag. Nej, de behöver inte göra det. Men tror verkligen herr Nilsson att idrottsrörelsen utan vidare skulle acceptera att kyrkorna blev befriade från arbetsgivaravgiften men inte idrottsrörelsen? Man kan peka på den ena rörelsen efter den andra; nya näraliggande organisationer med ideell verksamhet kommer att kräva befrielse. Det är därför vi säger att det ena undantaget kommer att föda det andra.

De ideella organisationerna lägger ned ett enastående gott arbete i samhället. Jag tycker inte att det är att betrakta som nådegåvor om staten ger en ringa ersättning till dessa organisationer i form av statsanslag. Detta sade jag i den gamla första kammaren, och det är jag beredd att upprepa. Jag tycker att det ideella arbete som utförs till samhällets fromma skall betalas, inte genom skattepreferenser och genom att man slår sönder ett skattesystem utan genom att man på något sätt ger en ersättning.

Herr Larsson i Umeå sade att han inte kunde begripa hur jag kunde säga att det här med varulagervärdering och nedskrivningsrätten när det gäller inventarier och maskiner kunde ha någon betydelse i detta sammanhang. Jo, det har det visst. När det gäller maskiner och inventarier skall avskrivningsperioderna följa den fysiska livslängden. Nu har man avskrivningsperioder som är mycket kortare, man har accepterat att den fysiska livslängden inte följs, men i princip skall man göra det. Men när det gäller varulagervärderingen får man gå ned 5 plus 60 procent under vad varulagret är värt. Man får alltså skjuta upp beskattningen ganska lång tid, kanske för evig tid. När det gäller företag i aktiebolagsform skjuter man upp den mycket länge. Nu är det inte aktiebolagsformen det gäller här, men även enskilda företagare har möjlighet att skjuta upp sin beskattning på detta sätt. Jag hävdar alltså att om man vill bevara ett avgiftssystem som ger bästa möjliga kontroll, som är enkelt och som inte föder nya krav, skall man följa skatteutskottets betänkande nr 17.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Jag vill säga till herr Wärnberg att jag inte tror att idrottens organisationer, med stöd av ett undantag för kristna och ideella organisationer, för sin del kommer att begära liknande lättnader. Idrottens organisationer stöds knappast av givare, och de är inte konstruerade på samma sätt som de organisationer jag talar om. För övrigt får ju idrotten redan väldiga belopp från staten.

Vi skall inte nu debattera frågan om de andra stödformerna, men jag vill i korthet säga till herr Wärnberg, att om vi nu skall dela ut allmosor – eller större summor – till de kristna samfunden sedan vi tagit in dessa pengar på den ena sidan, så kommer herr Wärnberg att upptäcka stora tekniska svårigheter. Men den saken hinner vi kanske samtala om nästa gång motioner som berör detta ärende kommer upp till behandling i kammaren.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! När herr Wärnberg försöker blanda in avskrivningsreglerna i detta sammanhang och ser dessa som en möjlighet för vederbörande att skära ned sina arbetsinkomster, är detta helt enkelt felaktigt. Avskrivningsreglerna är till för någonting helt annat. Fru talmannen har bett att jag skall fatta mig mycket kort, och därför inskränker jag mig till att säga att detta är felaktigt.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag håller med herr Magnusson i Borås om att avskrivningsreglerna är tillkomna för någonting helt annat – det råder inget tvivel om den saken. Men de verkar på det sättet, herr Magnusson, att ett företag i början av sin verksamhet kan konsolidera sig genom nedskrivning av lagret och därigenom minska ersättningen för arbetsinkomsten högst väsentligt. Det verkar så, och man kan alltså på det sättet uppskjuta beskattningen.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Gör man så kommer det surt efter. Vederbörande får då snart en betydligt högre inkomst; alla avskrivningar som görs kommer alltid tillbaka.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade: Propositioner ställes första beträffande de i reservationerna nr 1 och 2 upptagna frågorna, varigenom beslut även fattas i fråga om utskottets hemställan under punkten 1. Därefter upptages utskottets hemställan under punkterna 2 – 8.

Den vid punkten 1 fogade reservationen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 65

Onsdagen den
21 april 1971

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

*Allmänna arbets-
givaravgiften*

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 194
Nej — 97
Avstår — 17

Det i reservationen nr 2 framställda yrkandet

Propositioner gavs på dels bifall till dels avslag på nämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår den vid skatteutskottets betänkande nr 17 fogade reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit nämnda reservation.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 160
Nej — 147
Avstår — 2

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av fru Ryding och herr Sundman under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionerna nr 348 och 634, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkterna 3 och 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av fru Ryding och herr Sundman under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	238
Nej	—	50
Avstår	—	21

Punkterna 4 – 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 14 Interpellation nr 110 om antidumpingavgift till skydd för svensk trädgårdsodling

Ordet lämnades på begäran till

Fru OLSSON i Helsingborg (c), som yttrade:

Herr talman! Vårt land är ett av de mest frihandelsvänliga länderna i hela världen och skiljer sig i detta avseende från de flesta andra länder, bl. a. när det gäller import av trädgårdsprodukter. Våra öppna gränser inbjuder allt fler länder i Europa och annorstädes till att testa sin säljförmåga på den svenska marknaden. Många har lyckats till gagn för det egna landets produktion, men till nackdel för svensk odling. Då vissa av dessa länder tillgriper subventioner och bidrag för att komma in på svensk marknad, får de svenska trädgårdsmästarna, trots rationalisering, ingen möjlighet till konkurrens på lika villkor.

På exportsidan sker försäljningen hit genom statsägda exportföretag. Jag avser då i första hand importen från öststaterna, varifrån vi utsättes för en lågprisimport som skapar betydande störningar i den normala marknadsbilden. Exempelvis har detta varit fallet med gurka och tomater från Bulgarien och Rumänien.

Ett studium av prisutvecklingen på svensk växthusgurka under en tidsperiod på 10-12 år ger vid handen att medelpriset under praktiskt taget hela perioden legat mellan 1:75 och 2:00 kronor per kg för första kvalitet. Enda undantaget utgör 1969, då medelpriset gick upp till 2:00. Under samma tidsperiod har produktionskostnaderna stigit mycket kraftigt. För dessa stegringar har odlarna således inte kunnat få någon täckning. Vid midsommartid 1970 var prisbilden 30 öre per kg lägre än närmast föregående år. Dagsläget visar liknande tendens för innevarande odlingssäsong.

Skall svensk trädgårdsnäring kunna överleva, vilket är viktigt inte minst ur beredskapssynpunkt, måste någon form av skydd mot dumpingpriser från andra länder vidtagas. Som exempel kan nämnas att det i England år 1970 infördes en antidumpingavgift.

Med stöd av vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att svensk trädgårdsodling får ett skydd genom en antidumpingavgift, liknande den som införts i England?

Denna anhållan bordlades.

§ 15 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 200 Fru *Eriksson* i Stockholm (s) till herr jordbruksministern om betald semester för småbrukare och deras hustrur:

Vilka möjligheter anser statsrådet föreligga att enligt norsk modell trygga betald semester för småbrukarna och deras hustrur vid pågående förhandlingar om ett nytt jordbruksavtal?

Nr 201 Herr *Hermansson* i Malmberget (vpk) till herr jordbruksministern om landskapsvårdande åtgärder efter vattenbyggnadsföretag:

Vilka åtgärder anser statsrådet möjliga att vidta i syfte att förebygga att i natursköna norrländska områden uppsnygningsarbeten uteblir efter av Statens Vattenfallsverk utförda arbeten exempelvis av typen kanalsänkning mellan sjöar som efterlämnar stora söndersprängda och med jord- och gyttjemassor bemängda områden?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.16.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert